

Overgangen fra barnevernets omsorg til en selvstendig voksentilværelse

Dina Amundsen Welo

Masteroppgave

Våren 2020

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	6
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	6
1.2 Problemstillingens utforming.....	7
1.3 Perspektivvalg og begrepsavklaringer	8
1.4 Valg av metodisk tilnærming.....	9
1.5 Offentlig omsorg - organisering og ansvarsfordeling	10
1.6 Gangen i oppgaven.....	11
2. Tidligere forskning	13
2.1 Tematikker i den tidligere forskningen	13
2.2 Barnevernkarrierer og kjennetegn hos unge med barnevernsbakgrunn.....	14
2.3 Fosterhjem og høyere utdanning	17
2.4 Støttende og ikke-støttende faktorer i overgangen.....	19
2.5 Brå overgang til voksenlivet	20
2.6 Kunnskapsstatus	21
3. Teoretisk innramming	22
3.1 Livsløpsteori.....	22
3.2 Overgangen til voksenlivet som en egen livsfase	23
3.3 Livsløp i et historisk perspektiv	24
3.4 Foreldres rolle i barnas etableringsfase.....	24
3.5 Å «skape seg selv» i dagens samfunn	26
4. Forskningsdesign og metode	28
4.1 Valg av forskningsdesign.....	28
4.2 Intervju som metode.....	29
4.3 Rekruttering.....	30
4.4 Utvalg.....	31
4.5 Gjennomføring av intervjuene	32
4.6 Hva intervjuene kan si noe om.....	33
4.7 Etske vurderinger	33
4.8 Presentasjon av informantene	35
4.9 Analyse av politiske dokumenter	36

4.10 Valg av dokumenter	37
4.11 Tematisk analyse.....	39
5. «Endelig 18 følte som bare bang, så var du voksen»	40
5.1 Tanker om overgangen.....	40
5.2 Å flytte fra fosterhjemmet.....	42
5.3 Støttende relasjoner, omsorg og nettverk.....	46
5.3.1 Fosterfamiliens rolle.....	46
5.3.2 Biologisk families rolle	50
5.3.3 Betydningen av venner.....	53
5.3.4 Offentlig hjelp og støtte.....	55
5.4 En optimistisk framtid.....	58
5.4.1 Utdanning og jobb for en tryggere framtid	58
5.4.2 Ønsker og drømmer for veien videre	60
5.5 Oppsummering.....	61
6. Den politiske debatten om ettervern, fosterhjem og overgangen til voksenlivet.....	63
6.1 Viktige vedtak 1997-2020.....	63
6.2 Utvidet aldersgrense for ettervern	66
6.3 Behovet for videre støtte og debatten om ettervernet	69
6.4 Motsetninger i fosterhjemsordningen	72
6.5 Oppsummerende diskusjon og status i debatten	74
7. Avsluttende diskusjon	78
7.1 Hovedfunn.....	78
7.2 Institusjonelle begrensinger og muligheter	81
7.3 De unges behov	84
7.4 Avslutning	84
8. Litteratur.....	86
9. Vedlegg	91
9.1 Vedlegg 1: Informasjonsskriv	91
9.2 Vedlegg 2: Intervjuguide.....	93

Forord

For et år! Jeg ante ikke hva jeg bega meg ut på da jeg gikk i gang med masteroppgaven, men jeg er både ydmyk og glad for den læringsprosessen dette har vært, både på et personlig og faglig plan. Det er mange som fortjener en takk for å ha bidratt til at denne oppgaven kom i mål.

Først og fremst vil jeg takke informantene som villig har delt sine opplevelser og erfaringer med meg. Dere er en viktig stemme, og uten deres vilje til å dele egne erfaringer med meg ville ikke denne oppgaven latt seg gjøre. En stor takk til hver og en av dere!

Jeg vil også rette en stor takk til min veileder Liv Johanne Syltevik for uvurderlig hjelp og støtte i arbeidet med oppgaven. Dine kloke ord og tilbakemeldinger har holdt meg gående i perioder hvor motivasjonen har skortet, og din tillit til at jeg skulle greie dette har virkelig hjulpet meg.

En spesielt stor takk rettes til alle mine medstudenter på masterloftet på Sofie Lindstrøms hus. Deres selskap har gjort årene på masterstudiet til de beste årene av studietiden. Da Norge stengte ned i midten av mars som følge av Corona-pandemien fikk jeg virkelig kjenne på savnet etter det sosiale fellesskapet vi har hatt sammen. Den plutselige overgangen fra det sosiale fellesskapet på masterloftet, studietur og lange kaffepauser på lunsjrommet til hjemmekontor, dårligere arbeidsforhold og alenetid må definitivt sies å være den tøffeste perioden gjennom året. Takket være Melissa, min roomie og medstudent, har dagene ved hjemmekontoret vært overkommelig på grunn av din smittende dedikasjon med eget masterprosjekt og fine felleslunsjer. Takk for at du har holdt ut med meg. Gleden var likevel stor da vi i innspurten fikk vende tilbake til fellesskapet og vår kjære lesesal. Selv om året har inneholdt nedturer, har oppturene heldigvis vært flere, og jeg er stolt av å endelig være i mål.

Når jeg nå vemodig setter strek ved min tid som sosiologistudent vil jeg også rette en takk til familien min som har heiet på meg hele veien.

Bergen, juni 2020.

Sammendrag

Denne studien undersøker overgangen fra barnevernets omsorg til den selvstendige tilværelsen. Overgangen til voksenlivet er en sårbar fase for alle unge, og anses å være den mest omveltende fasen i løpet av livet. Enda mer omfattende er overgangen for de unge som i tillegg må gå fra å være under offentlig omsorg til å stå på egne ben. Studien gir et innblikk i barnevernsbarnas utfordringer i overgangen til voksenlivet, blant annet i forbindelse med hvordan relasjoner til fosterforeldre, biologisk familie, venner og barneverntjenesten oppleves som hjelpende eller hindrende i forbindelse med overgangen. Studien søker også mot å gi et innblikk i hvordan politikken på barnevernfeltet argumenteres for, samt hvordan politikerne oppfatter barnevernsbarnas utfordringer i forbindelse med å forlate den offentlige omsorgen. Problemstillingene omfatter barnevernsbarnas overgang til voksenlivet med vekt på hvem som dekker deres behov for støtte og omsorg i overgangen, og hvilke forutsetninger de selv mener å ha for å mestre sine baner inn i den selvstendige tilværelsen. I tillegg tar problemstillingen for seg hvordan institusjonene barnevernsbarna møter hemmer eller fremmer gode overganger og oppfatninger om gruppens overganger i lys av politikken på feltet. For å belyse problemstillingene baseres studien på kvalitative intervjuer med fire unge som har bodd i fosterhjem over flere år, samt stortingsdokumenter som omfatter politiske debatter og vedtak om fosterhjems- og ettervernsordningen i perioden 1997 til 2020.

Funnene i denne studien viser til stor bredde i erfaringer på alle plan. Både med hensyn til følelsen av å høre til i fosterfamilien, og under hvilke omstendigheter de unge velger eller blir tvunget til å flytte ut fra fosterhjemmet. Flertallet av informantene flyttet for seg selv allerede som 18-åringer, og mangel på tilstrekkelig hjelp og støtte har ført til at overgangen til voksenlivet tidvis føles brå og utfordrende på ulike måter. Politikerne er også er klar over problematikken barnevernsbarna står overfor når 18-årsdagen er like rundt hjørnet. En økende konsensus om behovet for ettervern på Stortinget har blant annet ført til å heve aldersgrensen for ettervern, og sørge for at flere unge skal få mulighet til å få hjelp og støtte i overgangen til den selvstendige tilværelsen.

Antall ord i hovedteksten: 34.105

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I sosiologisk sammenheng er overgangen til voksenlivet interessant fordi denne fasen representerer en av de største omveltingene mennesket skal gjennom på individnivå. Å gå fra å være avhengig av familiens forsørgelse i barndommen og ungdomstiden til å bli en selvstendig voksen med ansvar for seg selv er en omfattende og kritisk fase i livsløpet, og kan tidvis føles kaotisk. Overgangen fra ungdomstid til voksenliv preges spesielt av overgangen mellom utdanning og arbeid, og fra å bo i familiehjemmet til en selvstendig bosituasjon. Selve fasen mellom ungdomstid og voksenliv er sosialt konstruert og har stor innvirkning for utviklingen for det senere livsløpet (Hammer, 2009).

Et kjennetegn for overgangen fra ung til voksen i vår tid og i vår del av verden, er at den tar lengre tid. NRK skrev for noen år tilbake at «Ungdom i Norden har i dag den lengste overgangen fra barn til voksen i Europa» (Reuterdahl og Reinertsen, 2012). Bare for noen tiår siden var bildet et helt annet for nordiske ungdommer. På 1950-tallet ble unge ansett som voksne rundt konfirmasjonsalder, og skulle bli selvstendige så fort som mulig, ellers ble man en byrde for familien (Reuterdahl og Reinertsen, 2012). Ungdomsforsker Christer Hyggen ved NOVA uttaler i samme artikkel til NRK at unge i Norden flytter tidlig hjemmefra, men bruker lengre tid i utdanningssystemet og venter lenge med barn og familieliv. Dommermuth (2009) forklarer at å flytte hjemmefra for de fleste unge er det første steget i overgangen til voksenlivet. Videre er det ikke gitt at den første utflyttingen fra foreldrehjemmet blir den siste. Å flytte til en selvstendig tilværelse foregår gjerne i flere trinn (Texmoen, 1994), hvilket betyr at flyttingen kan reverseres ved at den unge flytter tilbake til foreldrehjemmet igjen i perioder etter den første utflyttingen (Dommermuth, 2009).

Prosessen med å bli et fullverdig voksent menneske i dag er altså et tidsmessig mye lengre prosjekt enn tidligere. Unge bruker lengre tid i utdanning, og stadig flere tar høyere utdanning. Derfor begynner arbeidslivet for mange først ut i tyveårene (Hellevik, 2005). I 2019 var hele 36 prosent av unge mellom 19 og 24 år i høyere utdanning, og økningen i antall studenter fra 2009 til 2019 er på over 60 000 (Statistisk sentralbyrå, 2020). Høyere krav for å komme seg inn i arbeidsmarkedet, og dermed et stadig press om å ta høyere utdanning for å lykkes i arbeidslivet er derfor en av flere faktorer som påvirker unges livsløp og overganger til voksenlivet. Senere debut i arbeidslivet fører videre til en forskyvning i etableringen på arbeidsmarkedet, og dermed

også andre elementer i livsløpet som giftemål og familieetablering. Forskyvningene av de ulike elementene som regnes for å tilhøre voksentilværelsen regnes som noe av årsaken til at overgangen fra ungdomstid til voksenliv blitt en stadig lengre fase (Storø, 2012). Lineære overganger er kjennetegn ved overgangen for tidligere generasjoner, og ofte innebar dette å gå tidlig ut i arbeid, flytte hjemmefra når en giftet seg, og deretter stifte familie. I nyere tid er overgangene blitt mindre lineære og normaliserte, ofte med et stadig økende press på individet om å lykkes i den selvstendige tilværelsen (Storø, 2012). Å tre inn i de voksnes rekke er blitt en mer ustrakt og tidkrevende prosess i industrialiserte samfunn i nyere tid. Samtidig er det stor aksept i samfunnet for at de unge bruker lang tid til å finne sine veier til den selvstendige voksentilværelsen.

Foreldre har i juridisk forstand ingen forsørgerplikt overfor voksne barn over 18 år, men velger ofte å støtte dem utover dette og inn i voksenlivet likevel. Økonomisk hjelp i etableringsfasen anses av foreldre som en forlengelse av ansvaret for barna, og for de voksne barna har foreldrene en sentral plass i livene deres etter de flytter hjemmefra og etablerer seg (Hellevik, 2005). Dette drar de voksne barna godt nytte av, og foreldrene fungerer i denne fasen som et sikkerhetsnett fordi unge voksne i etableringsfasen både kan få hjelp til praktiske gjøremål og økonomisk hjelp, men foreldre er også en arena for å motta støtte og omsorg som barna kan nyte godt av videre i livet (Hellevik, 2005). Disse godene er det derimot ikke alle som har tilgang på. Mangel på hjelp, støtte, omsorg og nettverk vil kunne være til hinder for en god overgang mellom ungdomstiden og voksenlivet (Paulsen, 2017). Mindre tilgang på dette er noe som vil kunne gjøre overgangen til voksenlivet for unge med bakgrunn under barnevernets omsorg vanskelig, og av den grunn er barnevernsbarnas overganger spesielt interessante i sosiologisk sammenheng fordi denne gruppens overganger avhenger av institusjonelle samfunnsforhold på en annen måte enn for unge forøvrig.

1.2 Problemstillingens utforming

Studiens problemstillinger tar utgangspunkt i en nysgjerrighet på hvordan barnevernsbarna har opplevd overgangen fra barnevernets omsorg til en selvstendig tilværelse. Jeg ønsker å belyse ulike erfaringer med barnevernet, fosterhjem og den oppfølgingen som blir gitt fra ulike instanser, samt hvem som dekker behovene for støtte og omsorg overgangen. Jeg var opptatt av de voksne fosterbarnas egne oppfatninger om hvilke muligheter de har blitt gitt, og hvordan deres bakgrunn kan ha preget deres voksne liv. Sider ved overgangen til voksenlivet som jeg ønsker å vektlegge er institusjonelle relasjoner, hjelp, omsorg og fremtidsønsker. Etter

intervjuer med de unge voksne fosterbarna dukket det opp en rekke spørsmål, blant annet om hvordan barnevernet er organisert og hvordan praksisene varierer internt i barnevernet hva gjelder oppfølgingen av de unge over 18 år. Derfor tar problemstillingen utgangspunkt i både erfaringer med overgangen og den politiske debatten om etterverns- og fosterhjemsordningen. Ved å kombinere disse to datakildene kan studien gi kunnskap om både individuelle erfaringer og hvordan politikken setter føringer for barnevernsbarnas relasjoner til institusjonene de er tilknyttet. Formålet med denne studien er å belyse barnevernsbarnas overganger til voksenlivet og deres forutsetninger for å mestre et selvstendig voksenliv, samt å belyse den politiske debatten på feltet.

Oppgavens problemstillinger kan dermed formuleres slik:

- I hvilken grad dekkes barnevernsbarnas behov for støtte og omsorg i overgangen fra ungdomstid til voksenliv og hvem bidrar til å dekke disse behovene?
- Hvilke forutsetninger blir gitt barnevernsbarna for å kunne mestre en selvstendig tilværelse? Både med utgangspunkt i egne erfaringer og relasjonene til institusjonene de omfattes av.
- Hvilke oppfatninger av barnevernsbarnas overganger fra barn til ung voksen kommer frem blant politikerne, og hvordan problematiseres utfordringene i dagens ordninger på Stortinget?

1.3 Perspektivvalg og begrepsavklaringer

Oppgaven vil ta for seg overgangen til voksenlivet for unge med barnevernserfaring, og først vil jeg avklare begrepsbruken i omtalelsen av gruppen. Begrepet om barnevernsbarn benyttes hovedsakelig for å omtale de unge voksne med bakgrunn i barnevernets omsorg. Dette tar utgangspunkt i interesseorganisasjonen Landsforeningen for barnevernsbarn¹ sin definisjon, hvor begrepet barnevernsbarn benyttes for å omtale personer i alle aldre som har en bakgrunn i barnevernet. Derfor vil begrepet barnevernsbarn, i tillegg til andre mer klare formuleringer, benyttes i oppgaven for å omtale gruppen unge mennesker problemstillingen tar utgangspunkt i.

Overgangen til voksenlivet er en viktig del av livsløpet, derfor er livsløpsteori spesielt relevant for innrammingen av studien. Glen H. Elder (1985) forklarer at bevisstheten om relasjonene

---

¹ <https://barnevernsbarna.no/om-oss/var-historie/>

mellom samfunnsmessige og individuelle endringer oppstod for alvor på 1960-tallet. Denne økte bevisstheten la grunnlaget for forståelsen av hvordan ressurser og valgmuligheter former individets livsløp i samfunnet en lever i. Begrepet *transitions* beskriver overgangen fra en rolle eller posisjon til en annen, for eksempel overgangen fra ungdom til voksen (Elder, 1985). Begrepet om overgang må ifølge Elder (1985: 31) alltid sees i lys av *trajectories*, eller selve banen individets livsløp følger gjennom ulike sekvenser av livet. Fordi oppgavens problemstilling omfatter barnevernsbarnas overganger til voksenlivet, vil begreper hentet fra livsløpsteorien derfor benyttes i oppgaven, men vil videre omtales som *overganger* og *livsløpsbaner*. Overgangen fra offentlig omsorg til den selvstendige tilværelsen preger livsløpet for denne gruppen i spesielt stor grad. Derfor kan et livsløpsperspektiv være nyttig for å se på hvordan overgangene deres utformer seg i relasjon til omgivelsene.

For å knytte intervjuene og den politiske debatten sammen har jeg latt meg inspirere av Dorothy Smiths (2005) begrep om institusjonell etnografi. Dette går ut på å undersøke institusjonelle praksiser med utgangspunkt i individuelle erfaringer fordi et nedefra-og-opp perspektiv gir innblikk i individuelle erfaringer som videre knyttes opp mot de institusjonelle forholdene. Politikken styrer utformingen og regelverket for institusjoner som barnevernet, som videre påvirker individets erfaringer. Derfor har jeg kartlagt den politiske debatten rundt ettervern og fosterhjemsordningen og gitt begrepene mening ved å lytte til enkeltindividers erfaringer i intervjuene. Ved å benytte et slikt perspektiv anses de unge voksne barnevernsbarna som kompetente subjekter som fyller begrepene om fosterhjem og ettervern med mening med utgangspunkt i deres egne hverdagserfaringer. Ved å anerkjenne informantene i dette prosjektet som kompetente subjekter vil erfaringene hentet fra intervjuene kunne bidra i søken etter å forstå overgangen til voksenlivet for gruppen med utgangspunkt i hvordan de institusjonelle forholdene hemmer eller fremmer en god overgang til voksenlivet for unge med bakgrunn i barnevernet.

1.4 Valg av metodisk tilnærming

I utarbeidelsen av tema og problemstilling ble det tidlig klart at jeg ønsket en kvalitativ tilnærming for prosjektet. Dette begrunnes med at jeg gjennom kvalitative intervjuer kan tilegne meg en dypere forståelse av barnevernsbarnas overganger til voksenlivet enn ved bruk av mer standardiserte undersøkelser som benyttes i kvantitative metoder. Jeg valgte å gå for semistrukturerte intervjuer fordi dette gir rom for å samle kunnskap om de samme elementene hos alle informantene slik at datagrunnlaget vil kunne svare på problemstillingen. I tillegg

ønsket jeg rom for at samtalen kunne ta andre vendinger, og valgte derfor å ikke slavisk følge intervjuguiden. I forbindelse med transkriberingen og analysen av intervjuene dukket det opp en rekke spørsmål. Jeg kunne ikke helt få grep på hvordan informantene kunne ha så ulike opplevelser med systemet. Derfor valgte jeg å ta et videre dykk inn i den politiske debatten bak etterverns- og fosterhjemsordningene gjennom en tematisk analyse av offentlige dokumenter fra Stortinget for å belyse hvordan ulike problematikker forstås blant politikerne.

1.5 Offentlig omsorg - organisering og ansvarsfordeling

Noe som spesielt skiller barnevernsbarna fra andre unge er å måtte gå fra å være under offentlig omsorg til å stå på egne ben. Barnevernet har forsørgeransvar for unge som av ulike grunner er tatt ut av familiehjemmet opp til 18 år, men med mulighet for videre oppfølging og støtte av den unge i form av ettervern mellom 18 og 23 år. Ettervern skal tilbys alle som har hatt tiltak i barnevernet før fylte 18 år, og avslag skal begrunnes med hensyn til barnets beste (Barnevernloven, 1992 § 1-3). Formålet med ettervern er å hjelpe den unge med å bli en trygg og selvstendig voksen, og kan omfatte tiltak som praktisk, økonomisk og psykososial støtte (Bufdir, 2020). I ettervernsperioden kan oppfølging gis fra en eller flere instanser. Barneverntjenesten kan ta på seg det fulle ansvaret, eller de kan samarbeidet med Nav. Kontakten med barneverntjenesten kan også brytes i ettervernperioden slik at den unge kan få støtte hos Nav når forholdet til barnevernet er avsluttet. I tillegg til barneverntjenestens egne etterverntiltak, skal Nav-kontoret kunne yte tjenester for å hjelpe barnevernsungdom i overgangen til en selvstendig tilværelse. Likevel har tjenestene ulike betingelser i møte med de unge fordi de følger ulike lovverk og retningslinjer. Den lokale barneverntjenesten har gjerne fulgt ungdommen over lengre tid, slik at barnevernet i større grad enn Nav kjenner den unges historie og situasjon.

Barnevernslogikken preges av en tenkning om en mer foreldrelignende forpliktelse som trekker inn et omsorgsperspektiv. Barnets beste skal være styrende for vurderingene. NAV-logikken preges mer av å utgjøre et sikkerhetsnett, som NAV er for mennesker som i en periode kan ha behov for offentlig støtte. (KS, 2018).

Barneverntjenesten og Nav har altså ulike institusjonelle roller som for barnevernsbarna kan gi ulik støtte i overgangen til den selvstendige tilværelsen. Et skifte i institusjonelle relasjoner i ettervernsperioden, slik som skiftet fra barnevernet til Nav, kan by på ytterligere brudd og utfordringer i livsfasen mellom ung og voksen (Skilbred og Iversen, 2014).

Det mest inngripende tiltaket barnevernet kan iverksette er omsorgsplassering, og det mest benyttede tiltaket her er fosterhjem. Ved utgangen av 2017 var det registrert 11.812 barn og unge i fosterhjem mot 1242 på barnevernsinstitusjon. Kun 1460 av fosterhjems plasseringene samme år var unge mellom 18 og 22 år (NOU 2018: 18). Dette er barn og unge som av ulike grunner ikke kan fortsette å bo hos sine biologiske foreldre, og forholdet mellom andelen over og under 18 år boende i fosterhjem er interessant. Fosterhjemsdebatten er dermed viktig for å se nærmere på hvordan fosterhjemsordningen er med på å styrke eller svekke fosterbarnas overganger til voksenlivet. Dette fordi fosterhjemsordningens premisser setter rammer for omsorgen, kanskje også etter myndig alder. Å se den politiske debatten om fosterbarn og overgangen til voksenlivet i lys informantenes erfaringer vil kunne gi innsikt i hvordan mine informanternes liv har vært preget av det som har foregått i politikken, men også hvordan informasjon om saker i barnevernet er med på å forme debatten. Fosterhjemsordningen er en del av omsorgstiltakene det offentlige tilbyr barn og unge med behov for en erstatningsfamilie (NOU 2018: 18). Selv om fosterforeldrene først og fremst skal fungere som foreldre, er de samtidig på oppdrag på vegne av det offentlige. Fosterforeldre får betaling, er under tilsyn og har tilgang på hjelp og støtte i sin rolle som erstatningsfamilie for barn som ikke er deres biologiske. På samme tid skal de være omsorgsgivere som gir barnet en arena for omsorg, trygghet, tilhørighet og kjærlighet og ta hensyn til barnets biologiske opphav og tilknytning til den biologiske familien (NOU: 18, 2018). Å være fosterforelder innebærer derfor ulike roller. Fosterfamilien har ingen plikt til å følge barnet videre etter 18 år, men det er grunn til å tro at forholdet mellom fosterforeldre og fosterbarnet vil være av betydning for fosterforeldrenes videre hjelp og støtte på barnas veier inn i voksenlivet.

1.6 Gangen i oppgaven

I dette kapitlet har jeg gjennomgått valg av tema og oppgavens problemstilling. Videre har jeg begrunnet perspektivvalg for innrammingen av studien og gjort rede for valg av metodisk tilnærming.

I kapittel 2 vil jeg gjennom å redegjøre for tidligere forskning vise til viktige funn om hva som kjennetegner overgangen til voksenlivet for unge med barnevernsbakgrunn ved å presentere forskning på området.

I kapittel 3 vil jeg gjøre rede for perspektiver på overgangen til voksenlivet, blant annet med vekt på livsløpsteori. Formålet er å sette det teoretiske rammeverket for analysen av det empiriske materialet.

I kapittel 4 presenteres valg av forskningsdesign for studien. I dette kapittelet redegjør jeg for valg av metode og forklarer hvorfor en kvalitativ tilnærming som kombinerer kvalitative intervju og tematisk dokumentanalyse er benyttet for å undersøke og belyse problemstillingen. Videre redegjør kapittelet for utvalg, rekrutteringsprosessen, valg av dokumenter og etiske hensyn i forbindelse med valget av forskningsdesign.

Kapittel 5 bygger på det empiriske materialet hentet fra intervjuene. Sitater fra intervjuene benyttes for å belyse problemstillinger informantene har og har hatt i sine overganger fra fosterhjem til en selvstendig tilværelse. Her forteller informantene sine historier om overgangen.

I kapittel 6 belyses den politiske debatten rundt aldergrensen og utformingen av ettervernet, samt hvilke utfordringer som knyttes til fosterhjemsordningen fra politisk hold. Her forsøker jeg å belyse hvordan ulike aspekter ved overgangen til voksenlivet, ettervernet og fosterhjemsordningen problematiseres.

I kapittel 7 trekkes trådene for oppgaven sammen. Først presenteres studiens hovedfunn, og empirien knyttes opp mot det teoretiske rammeverket for å besvare forskningsspørsmålene.

2. Tidligere forskning

Forskning om barnevern, fosterhjem og barnevernsbarnas overganger til voksenlivet tar utgangspunkt i ulike teoretiske tilnærminger, metoder og perspektiver. Dette er et tema som behandles av ulike fagdisipliner innen blant annet psykologi, sosialt arbeid og sosiologi. Faglitteraturen og forskningen om barnevern og barnevernsbarn har vært spesielt aktuell hos forskningsmiljøet innen sosialt arbeid, men er vel så aktuell innen sosiologien for forståelsen av barnevernsbarnas overganger i relasjon til samfunnsforholdene. I dette kapittelet ønsker jeg å belyse noe av den sosiologiske forskningen og litteraturen for å sette noen rammer for forståelsen av barnevernsbarnas overganger til en selvstendig tilværelse. Forskningen viser til viktige funn om barnevernsbarnas utfall som voksne og hvilke behov de har i denne livsfasen. Jeg har begrenset meg til norske studier i tillegg til en studie fra Sverige. Fordi oppgaven omfatter det norske barnevernssystemet og den norske politikken på området, har jeg sett det hensiktsmessig å begrense dette til å hovedsakelig omfatte norske studier. Det er gjort en rekke studier i Norge som gir god innsikt og kunnskap på feltet, og dermed har jeg ikke sett behovet for å sammenligne norske funn med studier fra andre deler av verden. Riktignok er det flere land som ligner på Norge i utformingen av barnevern og velferdstjenester, men jeg synes de norske og denne ene svenske studien er tilstrekkelige for å gi en oversikt over kunnskapsstatus om temaet. Først vil jeg likevel presentere noe av bredden i forskningen om unge med barnevernserfaring.

2.1 Tematikker i den tidligere forskningen

Unge voksne barnevernsbarn har vært studert med utgangspunkt i ulike tematikker. Forskningen har blant annet tatt for seg fosterbarns oppfatninger om betydningen av sosiale og biologiske bånd for betydningen av tilhørighet i fosterfamilien (Gjerdevik, 2005). Fosterbarns følelse av familietilhørighet knyttes til både sosiale og biologiske bånd, men relasjonene er avhengig av å gjenskapes og opprettholdes for å være av betydning. Følelsen av å høre til kan derfor i lys av Gjerdevik sine funn vise til at kvaliteten på relasjon er av stor betydning. Skoglunds (2018) studie om oppvekst i slekt argumenterer for at forskning på slektsfosterhjem ofte studeres som et barneverntiltak på lik linje med ordinære fosterhjem utenfor egen familie. Denne måten å studere slektsfosterhjem problematiseres fordi den utelater familieperspektivet. En tilnærming som utelater familieperspektivet anser først og fremst slektsfosterhjem som et barneverntiltak på lik linje med ordinære fosterhjem utenfor egen slekt. Å forske på slektsfosterhjem i en familiekontekst vil være fordelaktig fordi dette gir muligheter til kunnskap

om hvordan familie praktiseres innenfor disse rammene, heller enn å se på denne formen for familiekonstellasjon gjennom de begrepene og rammene barnevernet har å tilby forskningsfeltet. Skoglunds studie kaster også lys over hvordan unge voksne med oppvekst i slektsfosterhjem i større grad anser sine erfaringer i overgangen til voksenlivet på lik linje med hva de selv anser som normale problemstillinger de deler med sine jevnaldrende. Videre har Thørnblad og Holtan (2011) også forsket på fosterhjem, men mer spesifikt på fosterbarns forståelse av familierelasjoner i slektsfosterhjem ved å intervju unge fosterbarn med oppvekst i slektsfosterhjem. At foreldrene har vært inkludert i oppveksten uten å være barnas formelle foresatte ser ut til å bidra til at foreldrene holdes innenfor familiesystemet. Foreldre omtales gjerne som mamma og pappa, og omsorgsgiverne i fosterhjemmet forblir i sine roller som tante, besteforelder eller lignende. Dette til tross for foreldrenes omsorgssvikt og bruk av rusmidler, og i de tilfellene foreldrene var fraværende skyldtes dette i hovedsak at de selv trakk seg unna. Dessuten viser funnene at fosterbarn med oppvekst i egen slekt i mindre grad identifiserer seg med klientstatus (Thørnblad og Holtan, 2011: 10-11).

I tillegg til feltets fokus på familieorientering og slektsfosterhjem, favner feltet forskning som omfatter intervju med både fosterforeldre og fosterbarn for å kartlegge forhold som bidrar til å lykkes i utdanning (Skilbred og Iversen, 2014), samt andre kvalitative studier som gir kunnskap om betydningen av støttende relasjonen i overgangen til den selvstendig tilværelsen (Höjer og Sjöblom, 2014; Paulsen, 2017). Kvantitative studier på feltet gir innsikt og kunnskap om statistiske kjennetegn ved barnevernsbarna som gruppe, og kartlegger risiko- og suksessfaktorer for barnevernsbarnas voksenkarrierer (Clausen og Kristofersen, 2008; Backe-Hansen mfl. 2014). Videre vil jeg presentere disse studiene nærmere for å gi et innblikk i hvordan forskningsfeltet bidrar med kunnskap om ulike sider ved livsløpet til barnevernsbarna i overgangen til voksenlivet.

2.2 Barnevernkarrierer og kjennetegn hos unge med barnevernsbakgrunn

Clausen og Kristofersen (2008) har foretatt en kvantitativ studie av barnevernkarrierer med sikte på å kartlegge blant annet hvor lenge barna blir i barnevernet, hvordan det går med dem etter å ha forlatt barnevernet, hvem det går bra med tross vanskelige oppvekstvilkår og betydningen av tidlig inngripen fra barnevernets side. Disse faktorene ble kartlagt gjennom en longitudinell studie basert på registerdata om barn som har hatt tiltak av barnevernet i perioden 1990-2005. En slik longitudinell studie som knytter opplysninger til individnivå har gjort det mulig å følge hele barnevernkarrierer. I tillegg til å følge barn og unges barnevernkarrierer,

er variabler for blant annet kriminalitet, mottak av sosialhjelp, død og dødsårsaker, uførepensjon, inntekt, utdanning, bosted, landbakgrunn og sivilstand inkludert for å kartlegge flere sider ved livsløpet. Utvalget består både av en gruppe på omlag 120.000 barn og unge barnevernsklienter i perioden 1990-2005, samt et tilfeldig utvalg på 250.000 personer av totalbefolkningen som ikke har vært registrert i barnevernet. Dette benyttes som et sammenligningsutvalg.

At barnevernsbarna kommer dårligere ut når det kommer til utdanning, inntekt, arbeidsledighet og bruk av sosialhjelp enn sammenligningsutvalget er viktige funn. Studien viser at barnevernsbarn som har bodd i fosterhjem klarer seg bedre som voksne enn de som har bodd på barnehjem og institusjon. Likevel kommer barna fra fosterhjem også dårligere ut enn sammenligningsutvalget som ikke har noen bakgrunn i barnevernet. Ifølge Clausen og Kristofersen (2008) er en av de viktigste årsakene til barnevernsbarnas voksenkarrierer kommer dårligere ut enn normalbefolkningen at barn og unge med barnevernsbakgrunn har et vanskelig utgangspunkt for veien videre. Blant annet nevnes det dårligere levekår, omsorgssvikt og mishandling. Dessuten er foreldrenes sosioøkonomiske status av betydning. Ved å sammenligne barnevernsklientene og sammenligningsutvalget sine foreldre viser det seg at forskjellene er ganske store. Barnevernsbarnas biologiske foreldre har lavere utdanning, lavere inntekt og mottar sosialhjelp i større grad enn foreldrene i sammenligningsutvalget. Andre funn indikerer at ettervern har en positiv effekt på voksenkarrieren, men totalt sett har unge med bakgrunn i barnevernet dårligere levekår som voksne enn andre som ikke har hatt tiltak i barnevernet. Videre ønsker Clausen og Kristofersen (2008) mer kunnskap og videre forskning på hvem som klarer seg bra som voksne etter sine barnevernskarrierer, samt hva som kjennetegner disse. Ved å identifisere suksess- og risikofaktorer kan vi få mer kunnskap om hvorfor noen greier seg bra og andre dårligere som voksne.

En studie som bygger videre på funnene fra 2008 er NOVA-rapporten om barnevern i Norge (Backe-Hansen mfl. 2014). I likhet med Clausen og Kristofersen (2008) bygger denne på en longitudinell kvantitativ studie basert på registerdata. Fremgangsmåten og metoden for dette prosjektet er nokså lik Clausen og Kristofersen (2008), men problemstillingen i Backe-Hansen mfl. (2014) tar i tillegg for seg tiltakstype og betydningen av å fullføre videregående skole og høyere utdanning. Denne studien følger utviklingen til barnevernsbarna videre etter 2005, som er året hvor Clausen og Kristofersen (2008) sine data slutter. Blant annet ser Backe-Hansen mfl. (2014) her på hvordan situasjonen for de unge voksne etter 2005 har endret seg med hensyn til

utdanning, etablering på arbeidsmarkedet og sosialhjelp. Dataene er videreført fra tidligere forskningsprosjekter siden 1990, og omfatter alle barn og unge som har hatt barnevernstiltak fra 1990 til 2010. Barnevernutvalget består av nesten 170.000 personer i alderen 0 til 43 år. Alle opplysninger koblet til individnivå slik at en kan følge den enkeltes barnevernskarriere og inn i voksenlivet. Også i denne studien er det trukket ut et tilfeldig sammenligningsutvalg av barn og unge uten tilknytning til barnevernet. Denne undersøkelsen er blitt gjort såpass lik den fra 2008 for å kunne sammenligne resultatene, og dermed si noe om det har skjedd noen endringer i løpet av årene som har gått.

Noen av funnene fra denne studien viser til at en større prosentandel i barnevernsutvalget har oppnådd gode overganger til voksenlivet enn utvalget fra 2008. Likevel har sammenligningsutvalget en klart bedre resultat på de fire målene for fullført videregående skole, bruttoinntekt over gjennomsnittet, ikke ha mottatt sosialhjelp og ikke vært registrert som arbeidsledig. Funnene viser at grunnlaget for kontakten med barnevernet i stor grad bunner i forholdene i hjemmet hos biologisk familie. Likevel påpekes det at det er vanlig å benytte flere enn ett saksgrunnlag, og at mange av tilfellene omfatter flere og varierende saksgrunnlag. En gruppe som peker seg spesielt ut blant barnevernsklientene viser seg å være gruppen som har fått opprettet sin sak hos barnevernet på bakgrunn av foreldrenes død. Denne gruppen utgjør kun litt over 2 prosent, men disse 2 prosentene viser seg å greie seg best inn i voksenlivet med over 60 prosent vellykkede overganger. Gruppen som følger etter er de med saksgrunnlag om foreldrenes psykiske lidelser. Blant dem oppnår over 50 prosent en god overgang fra ung til voksen etter de satte kriteriene. I andre enden av skalaen finner vi gruppen med saksgrunnlag som følge av barnets eller ungdommens atferdsavvik eller rusmisbruk, en gruppe som utgjør nesten en tredjedel av saksgrunnlagene.

Sammenlignet med resultatene fra 2008 er det altså flere som greier seg bra i rapporten fra 2014. Også i sammenligningsutvalget gikk andelen med en god overgang til voksenlivet opp i 2014, men gapet mellom barnevernutvalget og sammenligningsutvalget har blitt noe mindre. Tendensen for at de som har bodd i fosterhjem greier seg bedre som voksne, som ble påpekt i 2008, stemmer overens med de nyere resultatene fra 2014. Det samme gjelder effekten av å ha mottatt ettervernstiltak. I tillegg er alder for når tiltaket settes i gang av betydning da tidligere inngripen viser bedre odds for en god overgang til den selvstendige tilværelsen.

Resultater fra slike studier konkluderer med at overgangen til voksenlivet er mer strevsom og vanskelig for unge med barnevernsbakgrunn enn normalbefolkningen. Dessuten viser funnene til at barnevernsungdom har lavere utdanning, lavere inntekt og har større sannsynlighet for å motta sosialhjelp. Kvantitative studier som disse kan gi kunnskap om statistiske kjennetegn ved gruppen, men sier lite om hvordan barnevernsbarna selv vurderer sin situasjon og egne forutsetninger for en god overgang til voksenlivet. Kvalitative studier vil kunne gi oss mer kunnskap om dette. Kvantitative studier er som nevnt til god nytte for å kartlegge overordnede kjennetegn ved grupper, men denne forskningen gir oss ikke inngående kunnskap om erfaringer og synspunkter fra barnevernsbarna selv. Dette kan kvalitative studier gi oss bedre kunnskap om. Utdanning pekes på som en av faktorene som kan forebygge en dårlig voksenkarriere for barnevernsbarna fordi utdanning kan bidra til en mindre risiko for arbeidsledighet og å motta sosialtjenester. Derfor vil jeg videre presentere noen funn om unge som har bodd i fosterhjem og som har tatt høyere utdanning.

2.3 Fosterhjem og høyere utdanning

Skilbred og Iversen (2014) undersøker om det finnes suksessfaktorer for unge som har bodd i fosterhjem og har tatt høyere utdanning. Formålet med Skilbred og Iversen (2014) sin studie er få frem de unges egne fortellinger om forhold som har bidratt til gjennomføring av høyere utdanning. Studien bygger på semistrukturerte intervjuer med 16 unge voksne hvor utvalgskriteriene var at de unge voksne hadde bodd i fosterhjem i minst tre år og på tidspunktet enten studerte eller nylig hadde avsluttet høyere utdanning.

Det pekes på at det ikke er én enkeltstående årsak til at utdanningsnivået hos personer med barnevernsbakgrunn generelt er lavere enn for sine jevnaldrende som ikke har bodd i fosterhjem, men denne studien forsøker å se på om det finnes noen faktorer som kan bidra i positiv retning. En av egenskapene studien tar for seg er begrepet om *resiliens*. Resiliens forstås som «en prosess som skjer i samhandling mellom personen og det sosiale miljøet rundt som fremmer en god utvikling på tross av eksponering for risiko.» (Skilbred og Iversen, 2014). Barn og unge som har bodd borte fra sine biologiske familier har vært utsatt for ulike risikoer, og dermed er begrepet om resiliens nyttig som beskrivende egenskap for vellykkede voksenkarrierer til tross for dårligere forutsetninger. Årsaken til ønsket om å få mer kunnskap om hva som kjennetegner dem som har gjennomført høyere utdanning bunner i utdanningens positive sammenheng med levekår. Skilbred og Iversen (2014) understreker likevel at høyere

utdanning ikke er en nødvendig forutsetning for et godt voksenliv, men de mener det er viktig at barnevernet legger til rette for at barnevernsbarna får mulighet til å maksimere sitt potensiale.

Hovedfunnene i studien omhandler betydningen av motivasjonsfaktorer og egenskaper ved fosterhjemmet, som to av temaene som gikk mest igjen i intervjuene med de unge. Informantene oppgir et ønske om et bedre liv enn sine foreldre som motivasjon for utdanning. I intervjuene vektlegges faktorer som økonomisk trygghet. De ønsker å eie egen bolig, ha bil og en egen familie, og ofte kommer dette frem hos dem med bakgrunn fra en familie med dårlig råd. De unge tenkte mye på fremtiden sin og hvordan de skal kunne planlegge for et best mulig voksenliv. Dessuten oppga alle de unge at de på et tidspunkt i skoleløpet ble motivert for å lære mer og at dette gjorde det enklere å planlegge og motivere for videre utdanning. Faktorer som innvirker på motivasjon for læring og videre utdanning oppgis også å henge sammen med det sosiale miljøet den unge befinner seg i. Et godt miljø på skolen og blant venner har hatt innflytelse på innsatsen på skolen og for orientering om veien videre inn i voksenlivet. Mange av de unge oppgir å ha hatt store kunnskapshull fra perioden før de flyttet i fosterhjem, og at de har lagt inn stor innsats for å hente seg inn slik at de kunne gjøre det bra på skolen. De fleste anså ikke seg selv som særlig skoleflinke, men jobbet hardt for å oppnå resultater. Et viktig funn er at tross store utfordringer i løpet av skolegangen, hadde de unge forventinger til seg selv om at de kunne mestre skole og utdanning ved hjelp av egen innsats. Troen på at en kan få til det en har lyst til så lenge man jobber jevnt og godt.

Fosterhjemmet viste seg også å være av stor betydning for valget om høyere utdannelse. Å føle at en hører til i fosterfamilien og at den unge følte seg inkludert og behandlet som om han eller hun var deres eget barn oppgis som en fremmede faktor for et godt voksenliv med hensyn til utdanning. Gode egenskaper ved fosterhjemmet og verdier som å gjøre sitt beste og å fullføre det man har begynt på har sendt viktige signaler til fosterbarna. Fosterforeldre som inspirerte til å legge inn en innsats i skolearbeidet bidro videre til mestringsfølelse og motivasjon for videre læring for de unge. Fosterhjemmet ga betydningsfull struktur i hverdagen slik at de kunne jobbe strukturert med skolearbeidet. De aller fleste i utvalget til Skilbred og Iversen (2014) oppga at de hadde god kontakt med fosterforeldrene, også etter de hadde flyttet for seg selv. De unge deltok i feiringer og kom på helgebeseøk, og hadde et forhold til sine fosterforeldre på lik linje med hvordan relasjonen mellom biologiske barn og foreldre ofte utspiller seg. Studien viser alt i alt til at oppmuntring fra voksne kombinert med indre og ytre motivasjon for fremtiden er av stor betydning. Dessuten viser opplevd følelse av å være et normalt barn i en

normal familie med gode rutiner å gi en trygg base for læring, mestring og måloppnåelse. Med andre ord kan støttende relasjoner, slik som Skilbred og Iversen (2014) beskriver fosterhjemmene og det sosiale nettverket i skolen bidra til å øke sjansene for ønsket og motivasjonen til å ta høyere utdanning.

2.4 Støttende og ikke-støttende faktorer i overgangen

Höjer og Sjöblom (2014) har også vektlagt støttende faktorer i sin studie om barnevernsungdommers erfaringer med overgangen til den selvstendige tilværelsen. Studien består av telefonintervjuer med 65 unge mellom 18 og 26 år som har flyttet fra fosterhjem, institusjon eller andre botiltak i det svenske barnevernet. 22 hadde bodd i fosterhjem, 17 på institusjon og 25 i kombinasjon av både institusjon og fosterhjem. Som metode ble det benyttet en intervjuguide med både åpne og mindre åpne spørsmål i samtalene med en varighet på mellom 45 og 90 minutter.

Blant annet undersøkes det når de unge flyttet fra fosterhjemmet eller annen barnevernsinstitusjon, og her kommer det frem at mange skulle ønske de kunne bli boende lenger, men ble fortalt at det ikke var mulig. Dermed ble prosessen til en selvstendig tilværelse for mange av disse 65 informantene preget av lite planlegging og skjedde fort. I tillegg oppga flere av de unge at relasjonen med fosterfamiliene og barnevernsansatte ble avbrutt og at disse opphørte relasjonene ikke ble erstattet med andre støttende tiltak eller relasjoner.

En trygg og rimelig bosituasjon er en viktig faktor i overgangen til en selvstendig tilværelse. I Höjer og Sjöbloms (2014) utvalg la informantene vekt på dette. I søken etter eget bosted fant mange av de unge et bosted på egenhånd, noen fikk hjelp av barnevernet eller andre kjente. Denne prosessen varierte i alt fra å finne bosted på egenhånd til hjelp med lån til egen bolig fra fosterfamilien. Altså et bredt spekter av ulike veier inn i den selvstendige tilværelsen. I denne studien viser funnene også at majoriteten av de unge ville spurt fosterfamilien eller den biologiske familien om praktisk hjelp. For emosjonell støtte ville majoriteten spurt venner eller kjærester. En stor andel av de unge i utvalget manglet en voksen å gå til med følelsesrelaterte utfordringer og problemer, en trygg voksen å snakke med. Flere av de unge savnet en langvarig og trygg relasjon med en voksenperson for veiledning og råd om voksenlivet og hvordan leve selvstendig. Dessuten kommer det frem at unge med barnevernsbakgrunn i overgangen til voksenlivet trenger hjelp til å lære om privatøkonomi.

Å få råd og veiledning om økonomi, utdanning, jobb og en selvstendig tilværelse generelt overføres som oftest gjennom familien for unge i vanlige og funksjonelle familier. Barnevernsbarna som har hatt omsorgstiltak har dermed ikke de samme forutsetningene for veiledning rundt den praktiske biten når de skal flytte for seg selv hvis ikke hjelpeapparatet i barnevernet eller fosterfamilien bidrar. Flere av de intervjuede savnet å få råd om disse tingene. Dermed mister mange av de unge som har bodd borte fra sin biologiske familie noe av det nettverket annen ungdom har rundt seg for hjelp og støtte inn i voksenlivet. Höjer og Sjöblom (2014) sine funn peker på antakelser fra barneverntjenesten om at de unge vil motta støtte fra sine biologiske familier når forholdet til barnevernet opphører. Dette viser seg ikke å være så enkelt. Resultatene fra intervjuene viser at det er vanskelig å gjenoppta en god kontakt med den biologiske familien for unge som har vært under barnevernets omsorg. Forfatterne mener derfor denne gruppen må kompenseres med en videre støtte på sine veier inn i voksenlivet. Denne kompensasjonen fikk de unge oftest i form av praktisk hjelp fra det formelle nettverket som inkluderer fosterfamilien, kontaktpersoner fra barneverntjenesten og ansatte på institusjoner. Videre vil jeg presentere flere funn som viser til at overgangen oppleves brå.

2.5 Brå overgang til voksenlivet

I en studie av overgangen til voksenlivet for unge med barnevernsbakgrunn som bygger på kvalitative intervjuer med 45 unge mellom 18 og 26 år tilsier resultatene at for mange oppleves overgangen som brå (Paulsen, 2017). Målet med studien er å avdekke kunnskap om hva de unge trenger i overgangen til den selvstendige tilværelsen. Ungdommene fra Paulsens utvalg opplever det som tilfeldig hvem som får ettervern, og opplever utfordringer etter kontakten med barnevernet er avsluttet. Unge som har vært under barnevernets omsorg opplever brudd med en rekke relasjoner både i forbindelse med å bli tatt ut av familiehjemmet, men også på vei inn i den selvstendige tilværelsen. Som følge av disse bruddene står barnevernsbarna ofte svakere stilt fordi de opplever begrenset sosial støtte og medvirkning til egen prosess, noe som medvirker til at overgangen til voksenlivet føles brå. Flere i utvalget forteller at de skulle ønske noen tok kontakt, og at det opplevdes vanskeligere å klare seg selv enn de først hadde antatt. Videre oppga flere at de angret på beslutningen om å takke nei til ettervern, og at muligheten for å gjenopprette tiltak i barnevernet opplevdes som begrenset. Som følge av disse faktorene har ikke ungdommene i utvalget fått den samme muligheten til å prøve og feile over en lengre tid i sine overganger som andre ungdommer gjerne får. Studien viser at de unge har behov for sosial støtte både i form av praktisk, økonomisk, emosjonell og oppmuntrende støtte. Ifølge Paulsen (2017) innebærer en god overgang til voksenlivet en kombinasjon av medvirkning og

selvbestemmelse, og tilgang til gode relasjoner og tilgang på støtte både i praktisk og emosjonell forstand. Å oppnå denne oppskriften på gode overganger viser seg å være utfordrende. Ofte har barnevernsbarna et begrenset uformelt nettverk, og støtte og hjelp fra barnevernet opphører gjerne i en kritisk livsfase i perioden mellom ung og voksen. Paulsen argumenterer for at unge med bakgrunn i barnevernet derfor ofte har behov for mer hjelp og oppfølging i sine overganger enn andre unge. Paradoksalt nok får barnevernsbarna heller mindre hjelp og støtte i denne fasen enn sine jevnaldrende uten barnevernsbakgrunn.

2.6 Kunnskapsstatus

Studier som vist til i dette kapitlet viser hvordan barnevernsbarna i stor grad utsettes for en vanskeligere overgang fra ung til voksen enn normalbefolkningen, blant annet som følge av mangel på støttende relasjon og nettverk (Höjer og Sjöblom, 2014; Paulsen, 2017). Selv om det er store individuelle forskjeller i barnevernkarrierer og utfall som voksne, er det grunn til bekymring for de manglende forutsetningene mange i denne gruppen blir gitt for å mestre den selvstendige tilværelsen. Overgangen oppleves gjerne som brå (Paulsen, 2017) og skjer ofte uten tilstrekkelig planlegging eller forberedelse (Höjer og Sjöblom, 2014). Selv om forutsetningene totalt sett ser dårligere ut for barnevernsbarna i overgangen enn for sine jevnaldrende, finnes det noen faktorer som ser ut til å gi positiv effekt for voksenlivet. Unge som har bodd i fosterhjem ser ut til å greie seg bedre enn de som har bodd på institusjon, og ettervern virker å ha den samme positive effekten (Backe-Hansen m.fl., 2014). Et trygt fosterhjem med gode rutiner og trygge rammer ser dessuten ut til å ha en positiv effekt for barnevernsbarnas skolegang og utdanning (Skilbred og Iversen, 2014). Over tid har andelen unge voksne med barnevernsbakgrunn som har gode overganger til voksenlivet økt (Clausen og Kristofersen, 2008); Backe-Hansen m.fl., 2014). Kunnskap om ulike elementer som preger overgangen til den selvstendige tilværelsen for barnevernsbarna har blitt presentert i dette kapitlet. I neste kapittel vil jeg sette overgangen til voksenlivet inn i konteksten av teoretiske perspektiver for å sette den inn i konteksten av samfunnsforholdene.

3. Teoretisk innramming

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for den teoretiske innrammingen av temaet. Livsløpsteori som ramme er valgt fordi det gir meg et generelt rammeverk å sette barnevernsbarnas erfaringer inn i, også for å se den politiske debatten i relasjon til erfaringene. Bakketeig og Backe-Hansen (2008) mener at både norsk og internasjonal forskning på feltet til en viss grad mangler overordnede perspektiver. De anbefaler videre forskning å strebe etter å bygge teori og perspektiver egnet til en dypere og mer overordnet forståelse av overgangsfasen for barnevernsungdom. Selv om det pekes på en viss mangel av teori på feltet, er det likevel tilgang på teorier og perspektiver som kan styrke forskningen. Livsløpsteori presenteres i dette kapittelet som det overordnede perspektivet for analysen av barnevernsbarnas overganger til voksenlivet, men andre påvirkende elementer for livsløpets utvikling vil også presenteres her.

3.1 Livsløpsteori

En grunntanke i den samfunnsvitenskapelige livsløpsforskningen er at individets livsløp formes i samspill mellom egne valg, betingelser av familieforhold, den generelle samfunnsstrukturen og historiske hendelser (Hellevik, 2005:13). Tradisjonen for livsløpsforskning favner bredt, og omfatter aldring, menneskelig utvikling, demografi og kultur (Elder, Johnson og Crosnoe, 2003). Livsløpsteori anvendes som en teoretisk orientering, og fungerer som et rammeverk for å beskrive forskningsspørsmål som handler om aldersgruppers livsmønstre med forankring i samfunnsinstitusjoner og historie. Dette setter grupper og individer inn i en kontekst for hvordan sosiale mønstre og historiske hendelser påvirker individers og gruppers utvikling og aldring (Elder, Johnson og Crosnoe, 2003: 4). Livsløpsteori omfatter begrepene om livsløpsbaner og overganger som nevnt i kapittel 1. Å se på overgang til voksenlivet i et livsløpsperspektiv kan være fruktbart fordi å bli voksen innebærer konsepter om normativ tidsbruk for å etablere seg i den selvstendige tilværelsen. Kulturelle definisjoner for hvilke behov, kompetanse og atferd som anses passende for den gitte aldergruppen setter føringer for hva som anses for å være normativt eller normalt (Hammer, 2009). Normativ tidsbruk refererer også til forventninger om passende alder for å ha oppnådd ulike milepæler i livsløpet (Elder, Johnson og Crosnoe, 2003: 6), for eksempel hva som er oppfattet som passende alder å flytte fra familiehjemmet, giftealder eller i hvilken alder man bør få barn. I tillegg er samfunnsinstitusjonenes utforming og velferdsordninger med på å begrense eller legge til rette for gitte livsløpsmønstre. På denne måten blir livsløpet institusjonalisert fordi samfunnsstrukturene setter føringer for det individuelle livsløpet (Hellevik, 2005:14).

Overgangen fra ungdom til voksen er en av de mest komplekse og omfattende overgangene vi må gjennom. Denne fasen kan oppleves kaotisk fordi stadiet mellom ung og voksen kjennetegnes av demografisk trengsel. Med demografisk trengsel menes det at fasen mellom ungdomstid og voksenliv er full av en rekke overganger som skal gjøres på kort tid (Myklebust, 2014). I vår tid preges overgangen fra ung til voksen blant annet av overgangen fra utdanning til arbeid og fra å bo i familiehjemmet til å være ansvarlig for egen bosituasjon og egen familie (Hammer, 2009). Det er forsket mye på hva det vil si å være ungdom, men et viktig poeng er at sosiologien og forskning generelt tar det for gitt hva det vil si å være voksen. Det samme er gjeldende for overgangene mellom de ulike livsløpsfasene som også gjerne tas for gitt i livsløpsforskningen (Nilsen, 2020). Hva det er å være voksen er ikke nødvendigvis selvsagt eller selvforklarende av den grunn, og jeg vil ikke her gå i dybden på hva det er å være voksen. Likevel er dette et viktig poeng å være bevisst over når det forskes på overgangen fra ungdom til voksen. Fasen som i sin helhet representerer overgangen til voksenlivet, med overgangene fra utdanning til arbeidsliv og fra familiehjemmet til en selvstendig bosituasjon, vil trolig ha stor betydning for utviklingen av det senere livsløpet fordi den setter grunnlaget for hvilke baner individet beveger seg videre inn i. Livsløpsbanene barnevernsbarna blir satt inn i som følge av å være under offentlig omsorg setter et annet utgangspunkt for de videre livsløpsbanene i overgangen til voksenlivet enn for sine jevnaldrende som ikke preges av overgangen fra offentlig omsorg til en selvstendig tilværelse. Å sette barnevernsbarnas overganger til voksenlivet inn i et livsløpsperspektiv vil derfor være gunstig for å se på deres overganger i konteksten av omstendighetene de lever under.

3.2 Overgangen til voksenlivet som en egen livsfase

Ungdomstiden strekker seg over en viss periode av livet, og er en livsfase som faller mellom barndom og voksentilværelsen. Overgangen mellom ungdomstid og voksenliv er så langstrakt i moderne tid at Arnett (2004) mener denne overgangen bør kategoriseres som en egen livsfase. Denne fasen omtaler han som *emerging adulthood*, og er ifølge han selv en mer presis og passende begrepsbruk om stadiet mellom ungdomstid og voksenliv. Dette begrunner han med at spennet på hvor i livet personer i alderen 18 til 25 år er helt unikt. Dermed symboliserer Arnett sin begrepsbruk *veien* mot voksenlivet, fordi å gå fra ungdom til å bli en selvstendig voksen ikke er noe som skjer over natten. Å oppnå et etablert voksenliv er en prosess som går over flere år. Arnett (2004) viser til at unge i 20-årene ikke anses som fullverdige voksne deltakere i samfunnet, verken av seg selv eller av omgivelsene de lever i. Livsstilen for unge

mellom 18 og 25 år preges av et eksplorerende tankesett der individet prøver ut ulike måter å leve på før en senere lander på et livsvalg som setter standarden for hvem de blir i sine voksne liv. Nettopp derfor er det kritisk å få tid til å prøve og feile i denne fasen for at den demografiske trengselen skal kunne bremses slik at alle elementene ved overgangen ikke må mestres på en og samme tid.

3.3 Livsløp i et historisk perspektiv

Et viktig aspekt er at overgangen fra ung til voksen preges av tiden vi lever i. Blant annet skal vi ikke veldig langt tilbake i tid før overgangene var langt kortere og mer standardiserte enn hva vi kan se i dag. Overgangene har gått fra å være relativt lineære og standardiserte, til å ha en større tendens for å være mindre lineære og heller ikke like standardiserte (Biggart og Walther, 2006; Hammer, 2009; Storø, 2012). En lineær og standardisert overgang kan kjennetegnes ved at den unge tar arbeid tidlig, flytter fra familiehjemmet, gifter seg og deretter stifter egen familie. For noen vil overgangen mellom ungdomstid og voksentilværelse utspille seg slik, men for majoriteten vil denne perioden preges av ustabilitet, prøving og feiling i dagens samfunn, slik som Arnett (2004) viser til. Å få brikkene for et komplett voksent liv på plass foregikk gjerne i en viss rekkefølge for eldre generasjoner, mens unge i overgangen til voksenlivet i dag både bruker og gis lengre tid av omgivelsene til å nå en fullkommen voksen tilværelse. Det er en allmenn aksept tidsbruken i fasen mellom ung og voksen fordi unge i 20-årene anses ikke lenger som fullverdige voksne (Arnett, 2004). Aksept for en langtrukket prosess inn i voksenlivet bidrar til å forskyve elementer som ekteskap, barn og arbeidsliv lenger inn i livsløpet enn vi har sett i det forrige århundre. Å få hjelp av foreldrene inn i voksenlivet, gjerne langt inn i 20-årene anses som normalt i Norge i dag (Hellevik, 2005). Disse langstrakte overgangene mellom ung og voksen har blitt normen, og å få tid, samt omsorg og støtte fra familien underveis er blitt langt mer vanlig i de unges overganger.

3.4 Foreldres rolle i barnas etableringsfase

Hellevik (2005) benytter begrepet *forlenget barndom* for å beskrive hvordan foreldres følelse av forpliktelse overfor unge voksne barn tilrettelegger for at barna får mer tid i overgangen til voksenlivet. Dette gir gode muligheter for en mer gradvis overgang til den selvstendige tilværelsen. På den andre siden komplimenterer begrepet *forlenget foreldreskap* (Tysnes, 2014, referert i Tysnes og Kiik, 2015) Helleviks konsept om forlenget barndom fordi foreldrene må være villige til å påta seg en forlenget foreldrerolle overfor barna (Tysnes og Kiik, 2015).

Spesielt mener Hellevik premissene for forlenget barndom kommer til uttrykk gjennom den økonomiske støtten foreldre bidrar med i barnas etableringsfase. Unge nordmenn flytter tradisjonelt sett tidlig ut fra familiehjemmet i europeisk sammenheng, og de unge flytter gjerne før de har etablert seg på arbeidsmarkedet, ofte fordi den unge befolkningen i større grad bruker lengre tid i utdanningssystemet. Mest støtte gis til de unge voksne barna i starten av etableringsfasen, altså kort tid etter at den unge har flyttet fra familiehjemmet. Deretter er det vanlig at støtten avtar med årene etterhvert som den unge i større grad greier seg selv (Hellevik, 2005). På mange måter fungerer denne støtten som et sikkerhetsnett, men graden av økonomisk støtte avhenger av tre forhold. Disse tre er den unges behov for økonomisk støtte, foreldrenes ressurser og vilje til å gi denne støtten, altså behov, evne og vilje (Hellevik, 2005: 38).

Økonomisk støtte i overgangen til voksenlivet er gunstig for å få hjelp til å bli mer økonomisk selvstendig på et senere tidspunkt når den unge i større grad har etablert seg på arbeidsmarkedet. Foreldre som hjelper barna sine økonomisk i etableringsfasen fungerer derfor som et sikkerhetsnett for de unge fordi de kan be foreldrene om hjelp i nødtilfeller og i vanskelige situasjoner. Dessuten er det ikke uvanlig at de unge voksne barna flytter tilbake til familiehjemmet i perioder etter den første utflyttingen (Dommermuth, 2009). Ulike sider ved overgangen til voksenlivet, slik som å flytte ut fra foreldrehjemmet kan altså reverseres, noe som er en av årsaken til at unges overganger i nyere tid omtales som ikke-lineære og ustandardiserte (Biggart og Walther, 2006: 42). Dette er et fenomen også omtalt som jojo-overganger fordi den unge stadig beveger seg mellom å være selvstendig og å være avhengig av foreldrenes hjelp og støtte (Biggart og Walther, 2006). På denne måten legges det til rette for at unge i fasen mellom ungdomstid og voksenliv blir gitt tid og mulighet til å prøve og feile når de skal bevege seg mot den selvstendige voksentilværelsen.

Foreldre utgjør altså en viktig rolle i sine voksne barns liv, også etter at barna flytter hjemmefra. Vanligvis har voksne barn jevnlig kontakt med foreldrene og mange får økonomisk hjelp. Praktisk og emosjonell støtte er også vanlig for voksne barn å motta fra sine foreldre i etableringsfasen, men avhenger i større grad av kvaliteten på relasjonen enn den økonomiske støtten (Hellevik, 2005). Foreldres posisjon og livssituasjon vil som vist til kunne prege graden av støtte barna gis i etableringsfasen og i overgangen til voksenlivet. Det er vanlig at unge får hjelp og støtte på en rekke arenaer, men tilgang på dette er ikke en selvfølge for alle. Spesielt gjelder dette for barn av svakere stilte foreldre, noe som gjerne er tilfelle med barnevernsbarnas biologiske foreldre som ofte er en utsatt og marginalisert gruppe (Andersen, 2014). Heller ikke

innenfor det formelle nettverket, slik som fosterforeldre eller barneverntjenesten, er den unge garantert videre hjelp og støtte i overgangen til den selvstendige tilværelsen. Rogers (2011: 423) omtaler mangelen på et sikkerhetsnett, hjelp og støtte etter endt omsorg i barnevernet for *instant adulthood*, hvilket representerer den rake motsetningen til begrepet forlenget barndom. Når barnevernets omsorgsansvar for den unge opphører og de ikke har tilgang på det samme sikkerhetsnettet foreldre vanligvis er for sine unge voksne barn i etableringsfasen. Derfor blir barnevernsbarna i mange tilfeller nødt til å stå på egne ben i ung alder.

3.5 Å «skape seg selv» i dagens samfunn

I nyere tid har teoretikere forsøkt å forklare hvordan dagens samfunn har endret seg, og dermed også hva det vil si å leve i moderne samfunn. Individualiseringsteori handler om at historiske prosesser løser opp tradisjonelle livsløp og samfunnsstrukturer slik at individet ikke lenger låses til å følge ett bestemt mønster for livsløpet (Hellevik, 2005). På denne måten legges det til rette for et mindre standardisert livsløp, og individet får større handlingsrom. Ifølge Beck (1997) har de samfunnsmessige endringene ført oss frem til samfunnsformen han omtaler som «risikosamfunnet». Denne betegnelsen handler om at risiko i moderne samfunn har endret seg fra industrisamfunnet og at disse nye formene for risiko er i ferd med å endre samfunnsinstitusjonene. Videre preger dette hvilke betingelser som ligger til grunn for individets livsløp. Beck (1997) mener selvrealisering og individualisering er en konsekvens av risiko, og at et ønske om å «skape seg selv» og eget liv er et kjennetegn for individer i moderne samfunn. Nye samfunnsformer fører til større handlingsrom for individet som i stor grad tar valg basert på egen situasjon, og dermed i mindre grad basert på de strukturelle forholdene i samfunnet. På denne måten tvinges individet til å sette seg selv i sentrum. I et individualiseringsperspektiv blir individet i den langstrakte overgangen mellom ungdom og voksen en aktør med mulighet til å «skape seg selv». Denne friheten til å «skape seg selv» i «risikosamfunnet» har dog en bakside fordi individet hele tiden risikerer å mislykkes. På denne måten velger individet sin egen livsbane fordi livsløpet innebærer langt flere valg for egen fremtid (Hellevik, 2005:14). Hellevik (2005) forteller at større grad av velstand og sosioøkonomisk utjevning, større tilgang på høyere utdanning og mobilitet i arbeidsmarkedet kombinert med mindre grad av styring basert på normer og sosial kontroll ligger til grunn for begrepsbruken om individualiseringssamfunn i samfunnsvitenskapen.

Ved å benytte begrepet om individualisering om overgangen til voksenlivet, vil denne fasen anses som spesielt viktig for individets livsløp. Teorier om individualisering argumenterer for

økende grad av valgmuligheter (Hammer, 2009). Begrepsbruken initierer til selvutvikling som livsprosjekt, der valg om blant annet utdanning, arbeid og familieliv definerer individet i seg selv (Storø, 2012). Livsløpet omtales som mindre standardisert i nyere tid, men ved å sette livsløpet inn i konteksten av individualiserte samfunn kan en forklare sider som kjennetegner forskjeller i overgangen mellom yngre og eldre generasjoner. Hvis en ser overgangene til voksenlivet fra et slikt perspektiv vil endringene mellom generasjonene delvis kunne forklares som følge av unges økende grad av frigjøring fra institusjonene og større grad av valgmuligheter. Dette viser hvor sårbar og omfattende overgangen fra ung til voksen er, og hvordan gale valg i denne fasen kan sette begrensinger på individet i senere alder.

Individualiseringsteorien kan være et nyttig redskap for å sette barnevernsbarnas overganger til den selvstendige tilværelsen inn i en kontekst. På den andre siden har teorien også møtt sterk kritikk. Individualiseringsteori forkaster klassebegrepet og sosial tilhørighet, og argumenterer for at individet står fullstendig fritt med henhold til egen identitet og valg for seg selv. Dermed glemmes også individenes varierende tilgang på ressurser til selvrealisering og videre valgmuligheter for eget liv og livsløpsutvikling (Brannen og Nilsen, 2005). Unge kan ta egne valg, men er likevel bundet til institusjoner, for eksempel gjennom den statlige finansieringen som legger til rette for at flere kan velge å ta høyere utdanning. Selv om flere kan velge å ta utdanning, er mønstrene for hvem som tar høyere utdanning enda til en viss grad forankret i sosial bakgrunn (Krange og Øia, 2005: 136). Videre er arbeidstakere økonomisk selvstendige, men avhengig av arbeidsplassen for å oppnå den økonomiske uavhengigheten, og derfor avhengig av de institusjonelle samfunnsstrukturene. Teorien stemmer altså ikke overens med den virkelige verden ifølge Krange og Øia. Individets videre livsløp og overganger er tett forbundet med de institusjonelle rammene og strukturene omfattes sosiale posisjoner i forhold til disse (Krange og Øia, 2005: 139).

Dette kapitlet har belyst det teoretiske rammeverket og tilnærminger som vil benyttes til å analysere barnevernsbarnas overganger til voksenlivet i kontekst av, og dette kommer jeg tilbake til. Først vil valg av forskningsdesign og metode presenteres i neste kapittel.

4. Forskningsdesign og metode

For å undersøke temaet om barnevernsbarnas overganger til voksenlivet, ønsket jeg å lære mer om hvilke erfaringer og opplevelser unge voksne med bakgrunn fra barnevernet sitter på, men også å se disse historiene i et større bilde ved å belyse den politiske debatten om barnevernet og ettervernet. I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for valg av forskningsdesign og metode. Videre gis et innblikk i datainnsamlingsprosessen, samt beskrivelser av utvalget av informanter og dokumenter, og videre hvilke etiske betraktninger som er tatt. Til slutt presenteres analytiske valg for tolkningen av det innsamlede datamaterialet.

4.1 Valg av forskningsdesign

For å undersøke overgangen til voksenlivet for unge med barnevernsbakgrunn har jeg valgt et kvalitativt design. Kvalitative studier er opptatt av å bruke ord og mening for å forstå et fenomen snarere enn å vise til tall og statistikk. Et kvalitativt forskningsdesign gir muligheter for å få innsikt og kunnskap på dybdenivå om et felt (Kvale og Brinkmann, 2015). Med bakgrunn i oppgavens problemstilling er et kvalitativt forskningsdesign hensiktsmessig nettopp fordi jeg ønsket å gå i dybden på feltet for å hente kunnskap om erfaringer og historier om barnevernsbarnas overganger til voksenlivet.

I oppgaven benyttes kvalitative intervjuer og analyse av politiske dokumenter som datamateriale for undersøkelsen av barnevernsbarnas overganger til en selvstendig tilværelse. I utgangspunktet var planen å gjennomføre flere intervjuer for å få et bredere datamateriale om enkeltmennesker sine tanker, opplevelser og erfaringer, som videre kunne ha gitt flere nyanser i analysen. Unge med bakgrunn i barnevernet er en sårbar gruppe, og rekrutteringen viste seg å bli utfordrende. Til tross for at det ikke ble mange intervjuer vil jeg påstå at disse intervjuene speiler såpass ulike erfaringer at intervjumaterialet likevel er godt variert og representerer en god bredde. Likevel kjentes det ikke helt tilstrekkelig å skulle hvile hele oppgavens analyse på intervjuene. Jeg hadde mange spørsmål og undret meg over hvordan unge barnevernsbarn med relativt like utgangspunkt kunne ha så ulike erfaringer med behandling av egen sak i barnevernet og hvordan oppfølgingen har vært både før og etter fylte 18 år.

Mye av det som skjer, og endringene som har skjedd i barnevernet de siste tiårene har vært et resultat av både nasjonale og lokale føringer. Jeg ville finne ut hvordan politikken har utspilt seg på barnevernfeltet for å se dette i lys erfaringene informantene har delt med meg. Ikke bare

fordi politikken har spilt en rolle for informantene og alle andre med erfaring fra barnevernet i den samme tidsperioden, men også for å tilegne kunnskap om hvordan den politiske debatten om barnevern og ettervern arter seg og hvilke problemer og løsninger politikerne fremmer på feltet. Dessuten gir informantenes beskrivelser innhold til de begrepene politikerne opererer med når saker som omhandler barnevernet diskuteres. Derav inspirasjonen for å se dette i lys av institusjonell etnografi. Å kombinere kvalitative intervjuer med offentlig politiske dokumenter gir et bredere grunnlag for å si noe om hva som har skjedd både på mikro- og makronivå. Denne utviklingen preger enkeltindividets livsløp, og det gjør også de samfunnsmessige endringene hva gjelder barnevernfeltet og unges overganger til voksenlivet.

4.2 Intervju som metode

Ordet *metode* sin opprinnelige betydning er «veien til målet» (Kvale og Brinkmann, 2015:140). Å benytte intervju er dermed veien til å finne kunnskap om målet som her er erfaringer med overgangen til voksenlivet for unge med barnevernsbakgrunn. Det kvalitative forskningsintervjuet baserer seg på samtale mellom forsker og informant og har som formål å forstå enkelte sider ved den intervjuedes dagligliv (Kvale og Brinkmann, 2015: 42). En kvalitativ tilnærming basert på intervju innebærer i forskningssammenheng en interesse for å forstå sosiale fenomener. Gjerner ut fra aktørenes egne perspektiver, der informantens forståelse av virkeligheten og deres beskrivelser av verden er det en ønsker å få tak på (Kvale og Brinkmann, 2015: 45). Det kvalitative forskningsintervjuet er en metode som gir en privilegert tilgang til andre menneskers opplevelser og erfaringer, dessuten søkes kvalitativ kunnskap som tar sikte mot nyanserte beskrivelser om den intervjuedes oppfattelse av temaet som undersøkes. Når temaer som omfatter dagliglivet studeres er det nyttig å bruk et såkalt semistrukturert livsverdenintervju fordi dette vil kunne avdekke de intervjuedes egne perspektiver (Kvale og Brinkmann 2015: 42, 46).

Et semistrukturert intervju er en midtvei mellom en åpen samtale og et lukket spørreskjema, og krever teknikk. Det er vanlig at forskeren har satt opp en rekke forslag til spørsmål for å belyse bestemte temaer, men denne intervjuformen åpner også for en friere samtale enn ved å følge et spørreskjema. Underveis blir gjerne intervjuet tatt opp med lydopptaker og senere transkribert. Den transkriberte teksten av intervjuene utgjør materialet for videre analyse (Kvale og Brinkmann, 2015: 46).

Maktforholdet i en intervjusituasjon er viktig å ta i betraktning. I intervjusammenheng vil maktforholdet være skjevt mellom forskeren og den intervjuede fordi situasjonen i større eller mindre grad ledes av forskeren. Både det å definere situasjonen og å stille spørsmålene er det forskeren som står ansvarlig for. Dermed er ikke forskningsintervjuet det samme som en dagligdags samtale mellom to likestilte personer. Intervjuet er i tillegg enveisbasert i stor grad, hvilket betyr at det er den intervjuede som deler sine erfaringer mens forskeren stiller spørsmålene uten å dele synspunkter eller egne erfaringer. I tillegg har forskeren makten til å fortolke intervjuet og ordene som deles. Makten forskeren innehar både i intervjusituasjonen og i fortolkningsprosessen i etterkant trenger ikke være makt brukt med overlegg. Dette kan forekomme mer eller mindre ubevisst. Derfor er det viktig som forsker å reflektere over hvilken rolle maktrelasjonene spiller i produksjonen av kunnskap hentet fra intervjuer (Kvale og Brinkmann, 2015: 52-53). Jeg kan selv definere meg som et barnevernsbarn ettersom jeg er oppvokst hos mine besteforeldre i fosterhjem. Dette kan påvirke min rolle som forsker på feltet, men jeg har forsøkt etter beste evne å ikke la dette prege mitt ståsted mer enn hva det må. Ved å dele noe av den samme bakgrunnen som informantene vil dette kunne prege maktforholdet slik at det oppleves mindre skjevt. I tillegg anser jeg meg selv for å befinne meg i overgangen mellom ung og voksen, slik at nærhet i alder til informantene kan skape større grad av tillit i intervjusituasjonen (Thalgaard, 2018: 105). Derfor anser jeg min bakgrunn som en fordel snarere enn en ulempe i arbeidet med prosjektet, og spesielt i forbindelse med intervjuene og utjevningen av maktforholdet.

4.3 Rekruttering

Allerede i startfasen av valget for tema var jeg klar over at barnevernsbarna er en svært sårbar gruppe. Derfor har jeg vært forberedt på en del motstand hva gjelder rekruttering av informanter til prosjektet. I første omgang var planen å opprette kontakt med potensielle informanter gjennom ulike barnevernskontorer på ulike plasser i landet, men dette viste seg å være mer utfordrende enn jeg hadde forberedt meg på. Etter avslag på avslag om bistand i rekrutteringen hos barnevernskontorene måtte jeg se meg om etter andre muligheter, og valgte å spille på eget nettverk for å komme i kontakt med mulige informanter. Fordi jeg selv har en bakgrunn i fosterhjem kjenner jeg til andre som deler min bakgrunn og ansatte i barnevernet fra perioden jeg selv hadde en relasjon til systemet. Blant annet tok jeg kontakt en barnevernsansatt jeg kjente til. Dessverre jobbet vedkommende ikke lenger i barnevernet, og kunne derfor ikke hjelpe meg. Jeg sendte en henvendelse til Landsforeningen for barnevernsbarn, men etter hva jeg forstår har de allerede stor pågang fra lignende prosjekter og får mange henvendelser av

lignende art. I tillegg kom jeg i kontakt med en ansatt på en barnevernsinstitusjon som gjerne ville hjelpe til med rekrutteringen, men også dette uten hell.

Basert på hvor vanskelig det har vært å finne informanter er takknemlig for at jeg har kommet i kontakt med de fire informantene som villig har delt sine erfaringer med meg. Disse kom jeg i kontakt med på ulike måter gjennom eget nettverk og bekjente. Noen av informantene hadde jeg en relasjon til, men etter en rekke vurderinger konkluderte jeg med at min relasjon til disse verken er nær personlig eller geografisk. Jeg kommer heller ikke ha noe med disse personene å gjøre i etterkant av intervjuene fordi dette er personer jeg definerer som fjerne bekjente. Derfor bestemte jeg meg for å ta kontakt med disse for å høre om de kunne vært interessert i å delta, noe to av dem sa ja til. De to andre informantene kom jeg i kontakt med gjennom en tredjeperson som spurte dem på mine vegne om de kunne tenke seg å delta. Etter klarsignal fra denne tredjepersonen tok jeg kontakt med vedkommende for mer informasjon og videre avtale gjennom mail og tekstmeldinger. Å rekruttere informanter har dermed vært en utfordrende prosess, slik som forventet på forhånd, men jeg må si at det viste seg å være enda vanskeligere enn antatt. Dette kan tenkes å blant annet skyldes barnevernets hensyn til personvern, men også fordi dette er en gruppe mennesker som ofte har en vanskelig bakgrunn som kan være utfordrende å snakke om.

4.4 Utvalg

Ettersom rekrutteringen ble såpass utfordrende, tenkte jeg at det ville være begrenset hvor selektiv jeg kunne være med tanke på utvalget. På forhånd hadde jeg allerede bestemt meg for kriterier om at personene måtte være over 18 år, at de ikke lenger var i tiltak hos barnevernet og at de hadde en lengre bakgrunn under barnevernets omsorg. Hva en lengre periode skulle defineres som hadde jeg ikke satt noen klare grenser for, men det var vesentlig at de hadde bodd borte fra sine biologiske foreldre over en periode. I utgangspunktet var jeg åpen for å både snakke med personer som hadde bodd på institusjon, i fosterhjem, eller begge deler. At informantene skulle være over 18 år begrunnes både med at denne gruppen anses som sårbar i utgangspunktet, og at oppgavens problemstilling omfatter overgangen fra ungdom til voksen. Dermed ville det vært lite hensiktsmessig å omfatte yngre informanter. At informantene ikke lenger skulle være i tiltak fra barnevernet begrunnes med at hensikten med prosjektet er å se på hvordan personer med barnevernsbakgrunn greier seg på egne ben, samt få en bedre forståelse av overgangen fra omsorg i barnevernet til en selvstendig tilværelse. På grunn av begrenset tilgang endte jeg opp med fire intervjuer med personer i alderen 19 til 30 år. Alle fire har bodd

i fosterhjem over flere år. Det kom tydelig frem at informantene hadde snakket og reflektert en del om sine erfaringer tidligere, både i forskningssammenheng, som medvirkning og på andre områder. Dette gjorde meg tryggere på at de ville mestre å snakke med meg om sine liv uten en vesentlig påkjenning sammenlignet med andre personer som deler deres bakgrunn og ikke har prosessert sine erfaringer i like stor grad.

4.5 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført i perioden oktober 2019 til januar 2020, og hadde en varighet på mellom 50 minutter og to timer. På forhånd hadde jeg satt opp en intervjuguide (vedlegg 2) som inneholdt temaer og spørsmål jeg ønsket å få kunnskap om. Denne ble ikke fulgt til punkt og prikke, men var fin å lene seg på i de tilfellene der samtalen stoppet opp. Denne intervjuformen kan gi rom for en naturalistisk form for intervju, hvilket betyr at informantene tolkes som individer som deler sine erfaringer (Silverman, 2014: 173). Disse erfaringene utgjør en viktig innsikt i målgruppens liv og gir kunnskap om hvordan det personlige subjektet har erfart sine liv basert på sin bakgrunn.

For meg var det viktig at informantene skulle føle seg trygge og komfortable i intervjusituasjonen. Derfor ba jeg informantene om å foreslå å treffes et sted de følte det hensiktsmessig og trygt å snakke om temaet. Dette førte til at intervjuene ble gjennomført på ulike steder som kafeer, på campus og som hjemmebesøk. Alle intervjuene ble tatt opp med lydopptaker. Dermed kunne jeg som intervjuer ha et klart fokus på samtalen fordi det ikke var nødvendig å ta notater underveis. I møte med informantene ønsket jeg å opprette en god dialog før selve intervjuet ble satt i gang for å skape en tryggere situasjon for informanten. Videre oppsummerte jeg informasjonsskrivet (vedlegg 1), og jeg ønsket å være tydelig på å formidle hvilke rettigheter informantene har i forbindelse med prosjektet. Det var spesielt viktig for meg å understreke at deltakelse er frivillig, og at deres samtykke kan trekkes når som helst, også i etterkant av intervjuet.

Før vi gikk i gang med selve intervjuene spurte jeg om informanten hadde noen videre spørsmål før vi gikk i gang. Jeg ga beskjed om at ingen svar er rette eller gale, at de måtte stoppe meg om noen av spørsmålene føltes upassende, samt at det er helt i orden å ikke ville svare på alle spørsmålene. I mitt tilfelle med intervjuer med personer som ofte har hatt en vanskelig bakgrunn vil det være spesielt viktig å ikke la maktforholdet prege situasjonen for mye. Jeg var klar over at min rolle som forsker i denne situasjonen potensielt kunne føles ubehagelig for informantene,

og ved å gi beskjed om hvordan intervjuet ville foregå på forhånd, samt innlede med vanlig dagligdags samtale har jeg forsøkt å få informantene til å føle at maktforholdet ikke er skjevere enn hva som er strengt nødvendig. I tillegg kjente to av informantene til min bakgrunn fra før av, noe som jeg tror hadde innvirkning på det opplevde maktforholdet fordi jeg deler deres bakgrunn. I prat med de to andre informantene kom vi også i prat hvor det for meg kjentes naturlig å opplyse om at jeg var nysgjerrig på dette temaet på grunn av min egen bakgrunn. Etter lydopptakeren var slått av, og intervjuet formelt var over, tok jeg meg tid til å debrife sammen med informanten ved å spørre om hvordan de selv syntes samtalen gikk, og hvordan de oppfattet intervjusituasjonen. Samtlige uttrykte at samtalen opplevdes positiv.

4.6 Hva intervjuene kan si noe om

Intervjumaterialet i denne studien baserer seg på fire intervjuer, og kan dermed ikke si mye om den totale bredden, ei heller generalisere barnevernsbarnas erfaringer i overgangen til voksenlivet. Hensikten med det kvalitative forskningsintervjuet er å finne en kilde til nyanserte beskrivelser gjennom ord og mening (Kvale og Brinkmann, 2015: 47). Dermed er hensikten i størst grad å søke utfyllende beskrivelser fra de intervjuedes ståsted. Å generalisere funnene er altså ikke hensikten, men selv om intervjuene er få vil jeg påstå at bredden blant mine informanter bekrefter hvor heterogen denne gruppen faktisk er, slik som tidligere forskning også viser til (Paulsen, 2017; Backe-Hansen mfl. 2014; Storø, 2012, Clausen og Kristofersen, 2008).

4.7 Etiske vurderinger

Prosjektet ble meldt inn til NSD sommeren 2019, ble godkjent i august, og er derfor i samsvar med personvernloven. Barnevernsbarna er en sårbar gruppe, og derfor er det spesielt viktig å vektlegge etiske hensyn i et prosjekt som dette. I en slik situasjon er det viktig at informantene har fått klar informasjon om hva forskningsprosjektet går ut på, hvordan informasjonen deres blir behandlet og hva de samtykker til å delta i. I forkant av intervjuene sendte jeg derfor informasjonsskrivet (vedlegg 1) om prosjektet til alle informantene. Av ulike grunner er det ikke alltid slik at informasjonen som deles blir lest, derfor valgte jeg i tillegg å fysisk ta med dokumentet slik at jeg kunne oppsummere innholdet i møte med informanten. I disse dokumentene innhentet jeg også skriftlig dokumentasjon på samtykke til deltakelse, og ga beskjed om at det er mulighet for å trekke seg, også på et senere tidspunkt om det skulle være ønskelig.

Med hensyn til min egen posisjon som forsker og som barnevernsbarn, måtte jeg reflektere over min nærhet til feltet og til informantene. Å dele deres bakgrunn kan både være en ulempe og en fordel i forskningssammenheng. Først og fremst er fordelene at dette kan ha ført til opplevelsen av et mindre skjevt maktforhold, og kan derfor føre til at informantene er mer fortrolige overfor meg enn en forsker med en annen bakgrunn. På den andre siden kan det være et farlig terreng å rekruttere informanter gjennom eget nettverk fordi deltakeres frivillighet kan innskrenkes i allerede eksisterende relasjoner (Alver og Øyen, 1997: 131) Min posisjon kan også være en ulempe fordi min bakgrunnskunnskap vil kunne prege fortolkningen i analysen. Dette er noe jeg har vært bevisst over fra starten av, og som jeg etter beste evne har reflektert over for å være klar over min posisjon i relasjon til informantene og til studien som helhet.

Et viktig prinsipp i forskningen er å ikke utsette personer som deltar for skade. Skadevirkningene innen samfunnsvitenskapelig forskning er vanskelig å definere, men en er nødt til å være klar over hvilken ulempe informantene potensielt kan utsettes for ved deltakelse i forskning. Eksempler kan være følelse av å bli kritisert, misforstått, uthengt eller stigmatisert, og dette kan videre føre til negativ belastning for dem det gjelder. Selv om begrepet om skade innen samfunnsvitenskapelig forskning er langt mer diffust enn i mer målbare vitenskaper, slik som medisinsk forskning, skal ikke potensielle skadevirkningen innen samfunnsvitenskapen bagatelliseres (Alver og Øyen, 1997: 104).

Videre er informantene anonymisert så godt det lar seg gjøre i analysen. Risikoen for å bli gjenkjent er kanskje den mest avgjørende for om informanten samtykker til deltakelse eller ikke (Alver og Øyen, 1997: 112). Ved å benytte store mengder data og store utvalg, vil det enklere la seg gjøre for enkeltindividet å «gjemme seg» i mengden sammenlignet med forskning som baserer seg på små utvalg (Alver og Øyen, 1997: 119). Min oppfatning er at informantene i dette prosjektet vil kunne kjenne igjen seg selv, men at de ikke vil bli gjenkjent av andre på generelt grunnlag. Av hensyn til deres rett til privatliv har informantene fått fiktive navn. Jeg har utelatt opplysninger om geografisk tilknytning og beskrivelser av tredjepersoner som ikke anses som direkte relevante for informantens erfaringer og oppgavens problemstilling. Tredjepersoner kan vanskelig utelates fullstendig i en problemstilling som handler om barnevernsbarnas erfaringer rundt overgang til voksenlivet fordi både fosterfamilie og biologisk familie har stor medvirkning i deres overganger, både i tiden før de flytter for seg selv og i tiden etterpå. Andre avslørende personopplysninger som ikke anses å være direkte relevant for

problemstillingen og informantenes fremstilling av sine erfaringer om overgangen til voksenlivet er ikke tatt med. Videre vil jeg kort presentere informantene for å gi litt bakgrunnskunnskap før deres historier presenteres i analysen.

4.8 Presentasjon av informantene

Oda vokste opp i et voldelig og utrygt hjem frem til hun var rundt 10 år. Det tok lang tid før barnevernet tok tak i saken, og hun bodde lenge på institusjon før barnevernet fant en fosterfamilie til henne. Flyttingen til fosterhjemmet var brå, men hos fosterfamilien utviklet hun en gradvis tillit til omgivelsene og fosterhjemmet hvor hun ble eneste barn i familien. I fosterhjemmet fikk hun all kjærligheten og oppfølgingen hun trengte, tross for sin tidvis vanskelige atferd. Hun ble sett, hørt, tatt på alvor og ble behandlet som en del av familien der. Før Oda fylte 18 år var hun sikker på at hun måtte flytte ut fra fosterhjemmet fordi barnevernet hadde lagt frem forventinger om at fosterhjemoppholdet bare varte frem til hun ble myndig. Dette viste seg å ikke stemme, og etter en prat mellom Oda og fosterfamilien om at det ikke var noen grunn til at hun skulle flytte, ble hun boende hos dem frem til hun på egenhånd valgte å flytte til en annen by for å studere. I dag er Oda i midten av 20-årene, studerer og reiser hjem til fosterfamilien i feriene.

Håvard bodde sammen med sin biologiske familie frem til han var rundt 10 år etter en oppvekst preget av rus og vold i hjemmet. Barnevernets inngripen var nokså akutt og kort tid etter ble han flyttet i beredskapshjem i påvente av en ny familie. Fosterhjemmet han kom til beskriver han som et godt hjem med mye kjærlighet og trygge rammer slik som et familiehjem skal ha. Likevel følte han seg aldri som et fullverdig medlem av den nye familien. Håvard valgte å flytte for seg selv straks han ble myndig, selv om fosterfamilien gjerne skulle hatt han hjemme litt til. I flytteprosessen fikk han god hjelp av fosterfamilien og vennene sine. I tillegg hadde han ettervernstiltak frem til han fylte 23 år. I dag er Håvard i midten av 20-årene og jobber som lagleder i en bedrift han trives i. Forholdet til fosterfamilien er godt.

Julia er oppvokst i en familie med rus i hjemmet. Barnevernet ble tidlig innblandet, men hun ble ikke tatt ut av familien før hun i midten av tenårene ble boende hos tanten sin. Egentlig ville hun flytte for seg selv allerede som 16-åring, men etter en endelig avklaring ble hun boende hos tanten frem til myndig alder. Selv om hun aldri følte seg som et fullverdig medlem av tantens familie er hun glad for å ha fått muligheten til å oppleve hva en kjernefamilie er på nært hold. Barnevernet sluttet sin oppfølging av Julia etter 18-årsdagen, men hun får økonomisk støtte av

Nav, samt praktisk hjelp og støtte av en organisasjon som retter seg mot ungdom som trenger det. I dag er hun i snart 20 år, bor for seg selv og for fremtiden ønsker Julia å greie seg uten stønad fra Nav, ta høyere utdanning og leve et liv som er bedre enn fortiden sin.

Silje har hatt en turbulent oppvekst med vold og rus i hjemmet. Hjemmet hos de biologiske foreldrene bar ikke preg av trygge rammer for barn i det hele tatt, derfor gikk Silje selv til barnevernet med rusmidlene hun fant i hjemmet for å fortelle dem at hun ikke kunne bo sammen med familien sin. Etter dette ble hun flyttet en rekke ganger mellom beredskapshjem, institusjoner og egen hybel før hun i midten av tenårene endte opp hos en mer langvarig fosterfamilie. Her fikk Silje et veldig godt forhold til fosterfaren sin, men relasjonen til fostermor ble aldri særlig god. Fosterhjemmet ga henne likevel trygge rammer, noe hun aldri hadde opplevd tidligere. Rett etter 18-årsdagen ble Silje brått kastet ut med beskjed om å begynne å pakke. Hun var da myndig og fikk beskjed om å klare seg selv. Hun fikk flytte til kjæresten sin, og har i etterkant både etablert seg på arbeids- og boligmarkedet. I dag er Silje i starten av 30-årene, har samboer og hus, og for fremtiden kunne hun tenke seg å ta høyere utdanning hvis sjansen skulle by seg.

Generelt er dette fire personer som klarer seg godt. Alle gir uttrykk for å ha det bedre nå enn i oppveksten, de er optimistiske på vegne av egen fremtid og har håp og drømmer for livet. Dette er et viktig utgangspunkt for den videre analysen.

4.9 Analyse av politiske dokumenter

Dokumentanalyse har flere fordeler som metode. I denne studien har jeg benyttet offentlige dokumenter som er tilgjengelig for allmennheten. Dette betyr at forskeren ikke er avhengig av en portvakt eller frivillige deltakere slik som en ofte er i intervjuer eller ved bruk av mindre tilgjengelige dokumenter. Silverman (2014) viser til at dokumentanalyse i mange tilfeller benyttes som et supplement til intervjuer i samfunnsvitenskapen. Ved å henvise til hva som kommer frem i intervjusammenheng sett opp mot dokumenter om samme tema kan en få et bedre overordnet bilde av hvordan samfunnsinstitusjonene opererer, samt hvordan dette direkte påvirker enkeltindividers historier (Silverman, 2014: 276). Denne fremgangsmåten er likevel ikke tilstrekkelig. I en analyse av skrevne tekster sett opp mot, eller i lys av intervjudata er det interessant å finne ut mer enn bare hva som faktisk er det store bildet. Den subjektive sannheten skal ikke undergraves, og denne studien har ikke som hensikt å validere om informantene snakker sant gjennom å benytte dokumenter som omhandler utformingen av politikken og

vedtakene de har levd under. Silverman (2014) forklarer at et konstruksjonistisk perspektiv på dokumentanalyse innebærer et fokus på hvordan tekstene avspeiler den subjektive virkeligheten, altså virkeligheten slik den blir lagt frem i dokumentene. Dette samsvarer med etnografien som også er opptatt av konstruksjoner av sosiale sannheter via kompetente subjekter.

Offisielle og offentlige dokumenter, slik som stortingsdokumenter er på mange måter en gullgrube for samfunnsvitenskapelig forskning (Silverman, 2014: 293). Denne typen dokumenter er relevante for mange ulike problemstillinger i et samfunn fordi de inneholder avsløringer om hvordan politiske aktører handler ut fra hvilke oppfatninger som får oppslutning på slike arenaer. Dessuten gir de kunnskap om hvilke begrunnelser som ligger bak avgjørelser og lovendringer som vedtas. Disse vedtakene og debattene er igjen grunnlaget for hvordan hverdagslivene til menneskene som omfattes av politikken på dette nivået påvirkes.

I datainnsamlingen av dokumentene ble det utvalgte materialet og kopierte sitater fra relevante dokumenter satt sammen i et eget dokument med referanse til hvor innholdet ble hentet fra. Dokumentet med det kopierte materialet ble videre organisert i kronologisk rekkefølge for å skape en tidslinje over prosessene i politikken om barnevern, fosterhjem og ettervern. Denne fremgangsmåten er vanlig å benytte i forberedelsene til dokumentanalysen (Grønmo, 2016: 178). Videre foregikk analysen av materialet med systematisk gjennomlesning og innholdet vurdert opp mot problemstillingen. Ulike utsagn og sitater ble satt opp mot hverandre. På denne måten kan en se de ulike nyansene i utspill om samme tema og dermed få en god innsikt i hvilke meninger, problemer og løsninger som settes opp mot hverandre i debatter om et spesifikt tema. Datamaterialet hentet fra dokumentene ble analysert ut fra de ulike temaene som tas opp i problemstillingen. Selv om dokumenter som dette er fruktbare å ta i bruk i en analyse, er det også visse fallgruver. Forskerens perspektiv kan påvirke utvelgelsen og analysen av dokumentene (Grønmo, 2016: 180), men jeg har forsøkt å ha et åpent sinn i utvelgelsesprosessen og analysen for å ikke fargelegge den ut fra eget ståsted.

4.10 Valg av dokumenter

Dokumentene valgt ut i forbindelse med studien er alle offentlige politiske dokumenter hentet fra Stortinget sine nettsider. I søket brukte jeg ord som «barnevern», «overgang til voksen», «fosterhjem» og «ettervern» både alene og i kombinasjon. Utvelgelsen av dokumentene har jeg basert på viktige vedtak og diskusjoner om temaet, og for å avgrense tidsperioden dokumentene

er hentet fra har jeg valgt ut perioden fra 1997 til 2020. Begrunnelsen for tidsperioden bygger på at lovendringen om utvidet ettervern frem til 23 år kom i 1998, og drøftelsene av denne lovendringen i forkant av vedtaket er en fin markering som starten på perioden. For å kunne belyse hvor den politiske debatten står nærmest mulig nåtid ble innværende år, 2020, satt som sluttår i utvelgelsen av dokumentene.

Når en skal gjøre en slik dokumentanalyse består utvelgelsesprosessen av flere steg. Først og fremst er dokumentenes tilgjengelighet noe å ta høyde for, men for denne studien har ikke dette vært en utfordring da slike dokumenter er åpne for allmennheten. Videre velges dokumentene ut gjennom en systematisk gjennomlesning av tekstene. Tekstene som velges ut anses å være relevante for studiens problemstilling slik at en analyse av disse vil kunne føre til fruktbare resultater (Grønmo, 2016: 177). I forbindelse med analyse av dokumenter er kildekritikk viktig, men denne studien baserer seg på offentlig politiske dokumenter fra Stortinget, og anses derfor som pålitelige kilder. Tabell 1 gir en oversikt over de utvalgte dokumentene.

Tabell 1

Dokumenter
Ot.prp. nr. 61 (1997-1998) <i>Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester</i>
Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) <i>Om lov om endringer i barnevernloven</i>
Innst. S. nr. 189 (2009-2010) <i>Innstilling fra familie- og kulturkomiteen</i>
Dokument: 8:76 S (2014-2015) <i>Representantforslag om å styrke retten til ettervern i barnevernet</i>
Innst. S. nr. 197 (2014-2015) <i>Representantforslag om å gjøre barnevernloven til en rettighetslov</i>
Meld. St. 17 (2015-2016) <i>Trygghet og omsorg – fosterhjem til barns beste</i>
Innst. 310 L (2019-2020) <i>Endringer i barnevernloven</i>
Storingsdebatter
Stortinget 11. mai 2006. Sak nr. 6. <i>Interpellasjon fra representanten May-Helen Molvær Grimstad til bare- og likestillingsministeren</i>
Stortinget 31. mai 2016. Sak nr. 5. <i>Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Trygghet og omsorg. Fosterhjem til barns beste</i>

Politiske dokumenter som dette er fordelaktige av flere årsaker. Dokumentene er offentlige, hvilket betyr at tilgangen til disse er god da de er tilgjengelig for alle. Dessuten kan saker og politiske prosesser følges tilbake i tid slik at en kan se på den gradvise endringen i debatten og oppfatningen av barnevernsungdommenes utfordringer sett gjennom politiske øyne. Disse dokumentene ble valgt ut på bakgrunn av at de særlig tar opp temaer om ettervern og fosterhjemsordningen. Politikken er av vesentlig betydning fordi det nettopp er politikerne våre som tar beslutninger som omhandler utformingen av barnevernet og ettervernet. Ved å undersøke hva som anses å være problematisk, samt hvilke løsninger som foreslås sier dette mye om hvordan og hvorfor barnevernet er blitt som det er i dag.

4.11 Tematisk analyse

Ved å gjøre analysen tematisk identifiseres relevante temaer for problemstillingen ut fra det empiriske materialet (Silverman, 2014: 217). Analysen baseres derfor på temaer som er relevant for overgangen til voksenlivet, de temaene som kom frem i intervjuene og dokumentene ble tematisk gjennomgått for å belyse det overordnede temaet om overgangen til voksenlivet for unge med bakgrunn i barnevernet. Temaer som kommer tydelig frem i analysen basert på intervjuene er blant annet den fysiske flyttingen fra fosterhjemmet og ulike kilder til støtte og omsorg i overgangen til den selvstendige tilværelsen. Temaene belyses ved å forsøke å se verden gjennom informantenes perspektiver og vektlegge hvordan de selv beskriver sine prosesser i overgangen. Den tematiske tyngden i dokumentanalysen hviler på politikk som konkret handler om aldersgrensen for ettervern, ettervernets innhold og fosterhjemsordningens funksjoner. I kombinasjon utgjør de ulike temaene for analysen av intervjuer og dokumenter de ulike komponentene som omfatter barnevernsungdommers omstendigheter både i form av de nære omgivelsene de selv beskriver og de mer fjerne beslutningene som tas på Stortinget.

I dette kapitlet har jeg gjort rede for valget av et kvalitativt forskningsdesign som kombinerer kvalitative intervjuer med dokumentanalyse, samt gitt en innføring i hvordan prosedyrene bak disse metodene foreligger. Jeg har vist til hvilke etiske vurderinger som er foretatt både i forkant og underveis i prosjektet. I tillegg har jeg gitt en presentasjon av informantene for å gi et bilde av hvem de er før jeg videre i neste kapittel vil benytte ulike sitater for å illustrere overgangen til voksenlivet for unge som har vært under barnevernets omsorg.

5. «Endelig 18 følte som bare bang, så var du voksen»

Historier om egne erfaringer med barnevernet og overgangen til voksenlivet er unike, men også på mange måter et resultat av samfunnet vi lever i. Forventingene til disse unge menneskene avhenger av hvordan de ulike samfunnsinstitusjonene tilrettelegger for livsløpets utvikling og de individuelle valgene for fremtiden. I dette kapittelet vil jeg presentere informantenes historier om sine erfaringer i overgangen til den selvstendige tilværelsen med hensyn til selve flytteprosessen, hvor de finner støtte og omsorg, samt hvordan den offentlige hjelpen har spilt en rolle i livene deres. Videre forteller informantene om ambisjoner og ønsker for fremtiden sin.

5.1 Tanker om overgangen

Et av temaene som går igjen forskningen om barnevernsbarnas overganger til voksenlivet, er at deres overganger gjerne omtales som bråere og mer trøblete enn for andre unge i samme livsfase (Backe-Hansen mfl., 2014; Paulsen, 2017). Informantene fikk spørsmål om hva de tror kjennetegner overgangen til voksenlivet for unge med barnevernsbakgrunn, og om de tror det er noen fordeler eller ulemper med å ha en bakgrunn i barnevernet.

Oda: Det er ikke så mange fordeler, hehe. Det er det ikke. Stort sett ulemper. Du... Det er mange av de barnevernsbarna som ikke har et fosterhjem i det hele tatt. Bare institusjonen, og bare barneverntjenesten å lene seg på da. Og det er jo ikke mye å lene seg på. Så det er jo ikke mye oppfølging, og... Generelt så vil jeg jo på en måte si at de har mye mindre støtte bak seg liksom. At hvis de faller, så faller de hardt.

I likhet med det som kommer frem i den tidligere forskningen, mener Oda at det stort sett er ulemper med å ha en bakgrunn under barnevernets omsorg. Hun poengterer at for mange forsvinner støtteapparatet mange finner i familien, og at det er færre å lene seg på ved behov. Likevel mener hun at dette er noe som antas å være mer kritisk for de som ikke har en fosterfamilie, og forteller i andre deler av intervjuet om hvordan hennes fosterforeldre på mange måter har erstattet hennes biologiske familie som støtteapparat og som en del av en kjernefamilie.

Julia forteller at gjennom å sammenligne seg med venner, ser det fra utsiden ut som at hennes jevnaldrende gjerne opplever mildere overganger. Dette begrunner hun med at mange får hjelp og støtte til en rekke praktiske ting i overgangen. Selv måtte hun ordne

med alt det praktiske på egenhånd da hun flyttet fra fosterhjemmet, og støtte fikk hun heller av venner enn familie.

Julia: [...]De [vennene] har problemer, og ting som er vanskelig, men det er gjerne en... Kanskje mildere overgang, når det gjelder disse tingene, sånn som å flytte for seg selv, at de får såpass mye støtte fra nær familie, som jeg føler... I hvert fall jeg ikke fikk. Ehm, og det er liksom sånn småting som at foreldrene kjører deg steder, eller kjøper ting til deg, og såne ting. Eh, så jeg tror at sånn sett, noen praktiske ting er enklere [...].

Silje mener i likhet med Oda at overgangen fra ung til voksen for mange med barnevernsbakgrunn skjer brått, og over kort tid. Silje og Oda har to helt ulike utgangspunkt i egne erfaringer, men deres generelle oppfatning om overgangen til voksenlivet har flere likheter. At barnevernsbarna mangler å få tid til å gå gjennom sin prosess for å bli voksen fordi alt skal fikses med en gang, og Silje knytter dette opp mot sine egne erfaringer med hvilke forventinger hun ble møtt med.

Silje: [...] men du kjenner egentlig det allerede fra du begynner å fylle 16 at du blir prakket på egentlig ganske mye. At liksom ja, nå kommer voksenlivet. Nå skal du lære deg å spare, nå skal du bli voksen på to år liksom. Du har ikke hatt den der lange prosessen fordi at vi alle har vokst opp så forskjellig. Og vi mangler ganske mye. Også skal alle hull tettes med en gang.

Silje beskriver at hun allerede i tenårene ble introdusert for at hun skulle ta voksenrollen i ung alder, og at hun ikke ville få like lang tid på sin overgang som sine jevnaldrende. Hun poengterer at mange har vokst opp på ulike måter, og dermed er det naturlig å tenke at unge med barnevernsbakgrunn opplever mye forskjellig som fører til at de mister noen hjelpemidler som andre unge ofte får av sine familier videre i på veien inn i voksenlivet. Alt som hører med en voksen tilværelse skal fikses i løpet av kort tid for å kunne mestre den selvstendige tilværelsen.

Håvard tror ikke nødvendigvis at forskjellen mellom han og andre som har vært under barnevernets omsorg, sammenlignet med unge som ikke har vært det, er så svart/hvit. Han er opptatt av at andre som ikke deler hans bakgrunn med barnevernet kan ha opplevd andre utfordringer, og poengterer også at det er forskjell på de unge og på saker.

Håvard: Jeg tror det er veldig fra person til person. Jeg tror.. Sånn som jeg har alltid vært veldig utadvendt, aldri hatt.. Aldri slitt noe med.. Selvfølgelig, jeg har mine dager, men jeg har aldri slitt med psyken etter hva jeg har gått gjennom på en måte. Men jeg tror

mange andre også sliter med det psykiske som har hendt dem og at det kan være en vanskelig overgang til voksenlivet. Å jobbe, eller være blant andre mennesker i en stor, hva skal jeg si, en stor folkemengde da. Mens for meg har det ikke vært sånn i det hele tatt, og jeg kjenner mange som også sliter som.. Ikke barnevernsbarn heller, men som sliter hvis det har skjedd noe, og for det meste av barnevernsbarna nå da, de sliter mest på grunn av bakgrunn.

På denne måten indikerer Håvard at overgangen fra å være ungdom til å innta den selvstendige tilværelsen kan være en utfordrende periode for alle unge. Utfordringene for barnevernsbarna mener han ligger i deres ekstra bagasje fra fortiden, men at mange, også unge som bor sammen med sine biologiske familier, kan kjenne på at overgangen er vanskelig likevel. Videre vil jeg presentere informantenes erfaringer med å flytte ut fra fosterhjemmet for å også belyse noen eksempler på hvordan det første steget i overgangen til den selvstendige tilværelsen kan foregå i praksis.

5.2 Å flytte fra fosterhjemmet

Den tidligere forskningen tilsier at unge med barnevernserfaring er en heterogen gruppe, som vist til i kapittel 2. Dette gjenspeiles i intervjuene når det kommer til selve flyttingen til den selvstendige tilværelsen. Videre vil informantenes erfaringer med egen flytteprosess presenteres. Fra om flyttingen var frivillig eller tvunget, og om de fikk ettervern etter 18 år. De fire intervjuene vitner om en stor bredde av erfaringer med flytteprosessen, og varierer fra å bli boende hos fosterfamilien så lenge det måtte passe til å brått bli kastet ut rett etter 18-årsdagen, og fra å få hjelp til å møte alle behov i overgangen til å stå fullstendig på bar bakke. Håvard, Julia og Oda forteller at de flyttet fra fosterhjemmet av eget ønske, mens Silje beskriver hvordan hun ble kastet ut uten forvarsel. Håvard og Julia valgte å flytte tvert, rett etter de fylte 18 år. Valgene begrunnes ulikt, men for begge er frihet en fellesnevner. De ønsket å leve sine egne liv uten sterke føringer og regler som gjennom årene er blitt tvunget på dem.

Julia: [..]Hehe, jeg prøvde jo å ta det når jeg var 13, da.. Det forstår jeg at var litt tidlig. Også ble jeg egentlig lovet det, av barnevernet, når jeg var 16. Men, så eh.. Ble det omsorgsovertakelse. Eh, og da.. Hovedsakelig på deres [barnevernets] initiativ, men de fikk meg til å tro at da skulle jeg flytte ut. Eh, og da sa de at siden vi har omsorgsovertakelse kan du ikke flytte ut før du er 18. Så da måtte jeg vente til jeg var 18.

Over svarer Julia på om flyttingen til en selvstendig tilværelse var et valg hun tok selv. Å bo for seg selv var noe hun hadde ventet lenge på. Etter flyttingen fikk hun videre

økonomisk støtte fra Nav. På spørsmål om Julia fikk ettervern svarer hun at «De sa at de ikke ville gjøre sånt, så jeg måtte gå på Nav.». Det viser seg at hun har mottatt svært lite informasjon om ettervern og hvilke muligheter hun har for støtte etter fylte 18 år.

For Håvard meldte ikke behovet for å være selvstendig like tidlig, men han hadde et sterkt ønske om friere tøyser. I tillegg fikk han i motsetning til Julia god informasjon om ettervern, og ble fulgt opp av den kommunale barneverntjenesten frem til han fylte 23 år. Begrunnelsen for valget om å flytte for seg selv allerede som 18-åring forklarer han i sitatet nedenfor.

Håvard: Det var et valg jeg tok. Eh, da hadde jeg blitt så lei av å være under regler som jeg ikke synes var greit, og sånne ting. Og da valgte jeg å snakke med barnevernet og spørre om jeg kunne få noe støtte, sånn for det var ikke bare-bare å liksom fly ut som 18-åring uten jobb, jeg gikk på skole og.. Så jeg flytta dagen jeg, eller det var vel to dager etter jeg fylte 18.

I løpet av årene med ettervern fullførte Håvard videregående, tok fagbrev, og fikk seg arbeid og egen inntekt. Dermed mener Håvard selv at han gjennom ettervernstiltakene fra barnevernet fikk tid til å lære seg hva det vil si å styre egen økonomi. Han lærte seg å betale regninger, handle inn mat og andre praktiske gjøremål som hører med en selvstendig bosituasjon. Dette var likevel en læringsprosess. De første månedene levde han i «paradis» før det gikk opp for han at alt koster penger, og at han måtte få kontroll på den frie tilværelsen og økonomien.

Håvard: Nei, det var bare at du, når du er 18, så er du.. Altså sånn som jeg sa at jeg tenkte sånn at, okei, nå er jeg 18, du kan gjøre hva du vil liksom. Det er fritt fram, men det er jo ikke det. Men eh.. Jeg skal være ærlig å si at det som frista mest var liksom det der med at du kunne være for deg selv, og ha besøk når du vil også. [...] Det er ingen som maser på deg da, og det frista noe helt vilt. Og det, når jeg flytta for meg selv, så var det jo den.. Det første halvåret var paradis. Eh, men så begynner du med den der.. Så begynner du å tenke sånn, oi, mat koster penger ass. Shit, det her koster penger, alt koster penger liksom. For du har jo bare vært vant til å bare stå med henda ut og bare få.

Etter litt prøving og feiling tok han grep, og fikk kontroll over livsstilen. Ved fylte 23 år hadde Håvard hatt egen inntekt over en lengre periode, og følte seg dermed nokså godt forberedt på å leve et voksent liv med jobb og egen inntekt uten den økonomiske støtten fra barnevernet.

Håvard: Altså, det varte jo frem til jeg var 23, så jeg levde jo egentlig godt til jeg var 23. Men, bare sånn... Du får et tiltak, men det er sånn, du skal fortsatt ha kontroll, du får så og så mye i måneden, så du skal kontrollere hvor mye du bruker, og liksom de første to månedene så var det bare å kaste penger ut av vinduet, ikke sant.

Situasjonen for Håvard og Julia er i stor kontrast til Silje sitt første møte med den selvstendige tilværelsen. Silje flyttet også rett etter 18-årsdagen, men til forskjell fra Håvard og Julia var ikke dette et valg hun tok selv. Silje ble brått kastet ut uten forvarsel like etter hun fylte 18. Dette kan vitne om hvor avgjørende relasjonen med fosterfamilien er, men også hvilke forventinger fosterfamiliene har til å ta inn et nytt familiemedlem. Silje hadde ikke fått noen form for forvarsel da hun brått fikk beskjed om å pakke tingene sine. Nå var hun myndig og måtte ta ansvar for seg selv.

Silje: Ja, da var jeg 18. Også skulle jeg... Fordi at [kjæresten] min, han hadde kjøpt seg leilighet da. Så jeg husker at jeg skulle opp til han, så fikk jeg bare beskjed om at jeg måtte huske å ta med meg banankasser hjem. Og jeg syntes dette hørt veldig rart ut. Banankasser? Ja, og tenkte egentlig ikke mer over det. Jeg tok nå med meg noen på veien hjem, også plutselig fikk jeg beskjed da, fra fostermoren min, at nå var det jo bare å starte å pakke. Og jeg står der og bare... Pakke? Hva.. Hva skal jeg pakke? Hva mener du? [...] Nei, da var jeg liksom fylt 18. Dette var en uke etter. På grunn av at da var pengene deres slutt, sant.

Videre forteller Silje at fosterfaren hennes ikke visste noe om dette, og at det ble konflikter i fosterhjemmet etter at hun ble kastet ut. Hun beskriver det som et stygt brudd, og bærer enda nag til fostermoren for måten hun ble kastet ut på. Ettervernet skal fungere som et sikkerhetsnett for barnevernsbarna inn i den selvstendige tilværelsen. Silje fikk ikke tilbud om noe ettervern, og savnet noe å lene seg på etter 18-årsdagen fordi hun plutselig ble stående på bar bakke og måtte klare seg på egenhånd. Heldigvis hadde hun en kjæreste som eide egen leilighet, og Silje fikk flytte inn hos han. Likevel følte det som å plutselig måtte bli voksen over natten.

Silje: Jeg måtte for eksempel lære meg å ja, bli fort voksen. At jeg for eksempel kunne handle maten. Lære meg liksom budsjett med det. Betalte strømmen, altså... Også var jeg jo under Nav da. Jeg fikk sykdommen min når jeg var 16. Så endte det med at jeg begynte å jobbe, og styrte jo på og.. Men det var en overgang til å liksom.. Fra å være tenåring til plutselig sånn.. Endelig 18, følte som bare bang, så var du voksen.

Å ha ansvar for budsjett, handling og økonomi er noen av elementene Silje anser å tilhøre voksenrollen. For henne kjentes overgangen spesielt vanskelig fordi

fosterfamilien hadde avvent henne fra en voksenrolle hun hadde inntatt hos den biologiske familien sin. Der var det hun som sørget for at avtaler ble overholdt og at ting ble gjort fordi ingen andre tok det ansvaret. Omsider fikk fosterfamilien henne til å legge vekk disse faktene, og hun fikk lov til å bare være en vanlig tenåring. Derfor synes hun selv at det ble et ekstra hardt å skulle vende om livsstilen så plutselig etter

Silje: Ja, og jeg drev liksom hele tiden på sånn som det her, og var veldig voksen og.. Når jeg bodde hjemme, du måtte gå på butikken og dele din egen mat liksom. Jeg husker jeg måtte gå å stjele mine egne tamponger. Altså, jeg skulle ikke få penger til det en gang, for det var jo ikke normalt å bruke så mye tamponger i løpet av en periode. Altså, sånne ting som det der. Jeg husker de [fosterforeldrene] prøvde veldig å avvende meg det der voksengreiene, og når jeg følte at det kanskje hadde sluppet litt taket. Så får du plutselig den bang, tilbake. Også er det ti ganger sterkere. Snakk om å få det midt i trynet på 18-årsdagen.

En annen faktor som kan anses som flaks i uflaksen, er Siljes helsetilstand. På grunn av denne fikk hun krav på arbeidsavklaringspenger, og jobbet noe ved siden av.

Silje: Nei, det var jo fordi jeg kom innunder arbeidsavklaringspenger, heldigvis da. Og det var sånn jeg da kom i gang med jobben og sånn. Fikk tiltak. Så da hadde jeg på en måte de pengene jeg hadde på arbeidsavklaringspenger, også kunne jeg tjene så og så masse utenom. Men det var.. Det var ikke noe kjekt liksom, i forhold til når jeg så alle andre som på en måte var friske, eller hva jeg skal kalle det for da. Som liksom har den der normale overgangen fra de bor hjemme til de flytter, eller skole, eller.. Også måtte jeg hele tiden spare. Liksom, okei, kan jeg være med på det? Har jeg råd til det?

Selv med egen inntekt og en relativt stabil situasjon tatt omstendighetene i betraktning, fikk Silje brått en helt annen hverdag enn vennene sine som enda bodde hjemme hos familiene sine og ikke trengte å ta stilling til økonomiske bekymringer i samme grad. Silje forteller at hun hele tiden måtte vurdere om hun kunne ta seg råd til å bli med på ting mens vennene som tjente penger kunne bruke alt på festligheter og andre gøyale aktiviteter. Hun måtte heller prioritere utgifter til mat og livsopphold, og for henne følte det ikke særlig kjekt å ikke kunne være som de andre.

Oda flyttet av fri vilje da hun var i 20-årene. For henne ble det så vidt nevnt noe om ettervern fra barnevernets side når hun nærmet seg myndig alder. Hennes kontaktperson i barnevernet mente at det gikk så fint at det ikke var behov. Selv trodde hun lenge at hun måtte forlate fosterhjemmet når hun fylte 18 fordi barnevernet hadde lagt det frem

slik. Dette trodde hun helt frem til etter fylte 17 år da hun og fosterfamilien tok en prat om hva som skulle skje videre.

Oda: [...] også tok de jo praten med meg. Hva jeg ville da. Og jeg bare sånn, ja, men må ikke jeg flytte liksom? Og de bare, men hvorfor skal du flytte? Du er jo liksom familie her.

Fosterhjemmet var blitt familien hennes på ordentlig. Det var da det gikk opp for henne at «dette her er min familie», som hun hun sier det selv. Hun tvilte aldri på at de ville være der for henne etter dette, og føler virkelig at fosterfamilien er familien hennes den dag i dag. Valget om å flytte kjentes naturlig, og tidspunktet for flyttingen begrunnes med valg av høyere utdanning i en annen by. Hun var 22 år, moden og ville gjøre noe med egne framtidsutsikter etter flere friår etter videregående og jobb som butikkmedarbeider. Om hvorfor hun flyttet svarer Oda på selv nedenfor.

Oda: Ja. Det var ikke noe annet enn det [studier] egentlig. Jeg hadde jo uansett tenkt til å flytte, uansett på en måte. Eh, for jeg var jo ikke sikker på om jeg ville studere i det hele tatt, men så tok jeg noen friår etter videregående og fant ut at det var den retningen jeg ville gå da.

Da flyttedagen kom fikk Oda hjelp med alt det praktiske i forbindelse med selve flyttingen av sine fosterforeldre som blant annet kjørte flyttelass til studiebyen. Selv mener Oda at hun fikk den hjelpen det er vanlig å få av biologisk familie av sine fosterforeldre, og at hun på ingen måte savnet å få hjelp eller støtte til noe. Fosterforeldrene hjalp til med det hun trengte, og hun var moden nok til å ta hånd om mye på egenhånd. Flyttingen fra fosterhjemmet var i seg selv veldig udramatisk. I feriene reiser hun hjem til fosterfamilien sin på samme måte som andre studenter ofte reiser hjem til sine familier. Som beskrevet fungerte fosterhjemmet til Oda veldig godt, men slik har det ikke vært for alle informantene. Videre går jeg nærmere inn i hvor disse fire unge finner støtte og omsorg.

5.3 Støttende relasjoner, omsorg og nettverk

5.3.1 Fosterfamiliens rolle

En av de åpenbare arenaene for støtte, nettverk og omsorg er fosterhjemmet. Hva gjelder følelsen av å være en del av familiefellesskapet blant mine informanter, varierer dette stort. Fra å føle seg som et fullverdig medlem av fosterfamilien til at all kontakt har opphørt,

og dermed ingen videre hjelp eller støtte etter 18-årsdagen. For Håvard har fosterfaren hans vært en viktig støttespiller. Han har gitt gode råd og støttet opp under Håvard sine interesser gjennom oppveksten. Fosterfamilien har alltid vært oppriktige med han, og har gjort som de har sagt hele veien. Selv beskriver Håvard fosterhjemmet som et sted med masse kjærlighet, og at fosterforeldrene alltid har vært til å stole på.

Håvard: De er.. Har alltid vært det stedet for omsorg og kjærlighet, og det er de som har hjulpet meg dit jeg er i dag liksom. De har alltid gitt med gode råd, og har det vært noe jeg trenger, så er det alltid dem jeg har kommet til. Det har sakte men sikkert sklidd mer ut, men det er jo på en måte sånn med alle.

Likevel følte Håvard seg aldri som et fullstendig fullverdig medlem av familien.

Han har vært bevisst på at han ikke er deres sønn hele veien, til tross for at han mener de behandlet han som sin egen sønn. Fosterfamilien flyttet til og med til et nytt sted for å bedre legge til rette for at Håvard kunne satse på idretten sin. Han omtaler seg selv som veldig bortskjemt fordi han alltid fikk de nyeste skoene, utstyret han trengte, mat på bordet, rene klær og generelt alt en kan forvente av et godt hjem. Håvard forklarer at selv om han har fått god kontakt med fosterfamilien og at han er glad for at barnevernet tok han ut av hans biologiske familie, kjenner han fremdeles på et savn etter å ha en skikkelig familie.

Håvard: Jeg sliter veldig ofte når jeg ser vennene mine, mange av vennene mine som har stor familie, som er veldig nær moren og faren sin. Eller nær søsknene sine eller sånt noe, så tenker du sånn... Da føler du deg veldig aleine. For du føler ikke du har det i det hele tatt.

Selv om Håvard vet at fosterfamilien hans stiller opp for han, føler han likevel på en familierelasjon han aldri kommer til å ha. En relasjon som han observerer venner og andre har med sine familier. Julia følte i likhet med Håvard aldri at hun var et skikkelig medlem i den allerede eksisterende kjernefamilien fosterhjemmet bestod av. Dette begrunner hun selv noe med at hun kom i fosterhjemmet så sent som da hun var 15 år, og at fosterhjemmet bestod av nære slektninger som hun allerede hadde en relasjon til. Denne relasjonen foregikk på et annet vis enn barn- foreldreforholdet, og det å skulle endre på dette følte unaturlig. Hun kjente med seg selv etter hvert at å bo hos tanten sin var godt for henne. Likevel opplevdes en form for ambivalens i forholdet med dem fordi det ble snakket stygt om foreldrene hennes, samt at fosterfamilien i tillegg hadde egne

barn å forsørge. I sitatet under forklarer Julia hvordan hun opplevde å bo i fosterhjem hos tanten sin.

Julia: Det var jo rart. Det var liksom.. Jeg følte aldri at jeg var en del av kjernefamilien der. Og jeg bodde jo der fra jeg var 15 til jeg var 18, så det var en del år der jeg følte meg litt missplassert. Det var jo familie, og jeg var jo glad i de, og jeg visste at de var glad i meg, men jeg visste jo også at jeg var en byrde. Både med penger, og med ehm... Familiehistorie. Eh, i forhold til at alle i familien min har noe stygt å si om min kjernefamilie. Så da... Det har liksom alltid vært en ting da. Når jeg først flyttet til tanten min, så var jeg såpass deprimert at hver dag etter skolen, så sov jeg bare. Jeg sov hele dagen, og gjorde egentlig ingenting annet. Men jeg vet jo det at til slutt var jo det godt for meg, for når jeg først... Det siste halve året jeg bodde hos tanten min, så merker jeg jo det at... Jeg var mye mer aktiv, jeg kunne gjøre mer ting, og... Jeg var... Men jeg var veldig tidlig klar for å flytte for meg selv da. Men det var samtidig litt godt å vite hvordan en kjernefamilie egentlig skal være. Selv om man ikke føler seg helt riktig plassert i den.

På denne måten opplevde hun å komme nærmere barna i fosterhjemmet, som også er hennes egen slekt. Erfaringsmessig mener hun det var fint å få oppleve hvordan en kjernefamilie egentlig skal være, og at hun fikk mer energi og ble mer aktiv igjen. Ved å komme inn i dette hjemmet, innså hun at deres liv var veldig annerledes enn hennes eget. Å observere, og tidvis være en del av denne familien, opplevdes totalt sett som en god erfaring fordi det ga henne et innblikk i hvordan en familie skal fungere, tross for en følelse av å være en byrde og å føle seg missplassert. Oppholdet i fosterhjemmet ga også et innblikk i hvor stor kontrast dette livet var i forhold til familiesituasjonen hun var oppvokst i. Etter at Julia flyttet for seg selv da hun fylte 18 år, har hun fortsatt kontakt med fosterfamilien, men mest av naturlige årsaker på grunn av at de uansett har biologiske bånd og er i familie. Riktignok stort i forbindelse med familieselskaper og den type ting, for kontakten på generell basis døde ut ganske raskt etter hun flyttet fra fosterhjemmet.

For Silje har reisen fra den biologiske familien til en endelig plassering i fosterhjem vært lang. Hun bodde i et turbulent hjem med sin biologiske familie frem til hun var 14 år. Til slutt gikk hun selv til barnevernet med rusmidler hun fant i hjemmet for å forklare at hun ikke kunne bo under slike omstendigheter. Etter flere års involvering fra barnevernet, også før denne episoden, var det først denne gangen hun faktisk ble hørt. Dette førte til videre tiltak for Siljes bosituasjon. Etter dette har hun vært innom flere familier, akuttmottak og egen treningshybel før hun til slutt havnet hos sin fosterfamilie

som 15-åring. Som nyankommet i en familie hun ikke kjente fra før av, kjentes forholdet med fosterfamilien kunstig og rart. På grunn av at Siljes biologiske mor forsvant da hun var liten, slet hun med å opprette en god relasjon til fostermoren. Med tiden bygget de likevel en form for tillitt, men hun beskriver også en splittelse i huset fordi hun aldri gikk til fostermoren med noe. Dermed var det fosterfaren som skulle bli den viktigste i Siljes liv i denne perioden. De hadde et eksepsjonelt bånd, som hun sier selv. Han tok på seg alle roller for henne, og selv mener Silje at hun kanskje ble litt bedre behandlet enn fostersøskenene som følge av det tette båndet mellom de to. På spørsmål om hva fosterfamilien har gitt henne i oppveksten som hun ikke fikk hos sin biologiske familie, og om hvilken rolle de har hatt for henne svarer Silje på nedenfor.

Silje: Ingen som ville invitere meg i bursdager på biologisk side, ingen i familien min. Altså ingenting. Ikke konfirmasjoner, ingenting. Og igjen, så har ikke de hørt hele historien heller. De også dømte meg. For det måtte jo være en grunn for hvorfor jeg ikke bodde der lenger, sant. Og det er veldig sårt når det er din egen familie, så har du plutselig en helt annen familie som ikke kjenner deg som plutselig tar hele rollen. Og inkluderer deg i alt. Så jeg ser jo mer på de som min familie...

Silje fikk ikke være med på familiebegivenheter sammen med sin biologiske familie, og at noen som ikke en gang kjente henne kunne ta på seg hele rollen opplevdes fint. I fosterhjemmet feiret de 17. mai, bursdager og lignende sammen. Her ble hun også inkludert i storfamilien med tanter, onkler og besteforeldre. Hun mener fosterhjemmet har gitt henne en opplevelse av å være en familie så lang det lar seg gjøre til tross for at det hvert fall i starten kjentes rart og kunstig. Fosterfamilien har gitt henne normer og verdier som hennes biologiske familie ikke ga henne. Til tross for dette ble hun på uforklarlig vis kastet ut fra fosterhjemmet så fort hun ble myndig.

Oda er den av informantene som i størst grad følte seg som en del av fosterfamilien sin. Dermed fikk hun i stor grad den støtten og omsorgen hun mener barn og unge trenger i oppveksten av sine fosterforeldre, også kun omtalt som «familien min» av henne selv. Selv mener hun fosterfamilien har hatt en stor og viktig rolle for henne i oppveksten.

Oda: De [fosterforeldrene] har hatt en veldig stor rolle. De har jo vært flinke til å følge meg opp og pusha meg når jeg på en måte.. har trengtes å pushes. Og stilt opp på [fritidsaktiviteter] og liksom.. Ja, de har en veldig stor rolle. Jeg vil si mer enn på en måte vanlige foreldre fordi at jeg var kanskje litt mer krevende.

Oda og Silje representerer på mange måter to ytterpunkter når det kommer til selve flyttingen fra fosterhjemmet. Kontrasten er stor mellom Odas beskrivelser av en familie som følger opp, gir støtte og omsorg også etter fosterforeldrenes formelle oppdrag er utført, til Siljes beskriver av et splittet fosterhjem som til tross for den voksende relasjonen ble kastet ut så fort hun fylte 18 år.

5.3.2 *Biologisk families rolle*

En gjenganger hos informantene er at forholdet til biologisk familie er anstrengt. I ulik grad, men ingen av dem har tette bånd til sine biologiske foreldre. Ingen av dem tilfører sine biologiske foreldre noen stor rolle hva gjelder å få støtte og omsorg fra dem, og kontakten er generelt liten og sjelden. Mange voksne barnevernsbarn har vanskelige relasjoner til sine biologiske foreldre, og det er heller ikke uvanlig for unge i offentlig omsorg å ha liten eller ingen kontakt med dem (Höjer og Sjöblom, 2010). Håvard forteller om hvilken betydning de biologiske foreldrene har i livet hans, og sier at dette er et spørsmål han har grublet mye over selv.

Håvard: Nei, altså... Når du... Det spørsmålet har jeg alltid grubla over selv, for det spørsmålet har kommet opp mange ganger før også, men eh... Jeg tror svaret jeg har kommet frem til er mer sånn at... uansett hva du har gått gjennom med de, eller uansett hva de har gjort med deg, så er det liksom en eller annen.. av instinkt så sitter du med en tanke at det er faktisk foreldrene da. Og at eh... Du må være glad i de.

På grunn av at Håvard la spesielt trykk på «må» i sitatet over, spurte jeg om han hadde lyst til å være glad i dem.

Håvard: Det er liksom, eh.. Jeg har det, også er det liksom... Det... Jo mere jeg prøver, sånn som når jeg tar det opp og prater om det, så er det liksom sånn der, den følelsen jeg får inni meg, veldig sånn eh... Det er så blanda med aggresjon og svikt. Så jeg føler liksom at hvorfor ha barn når du ikke er klar for å ha barn, hvorfor har du tatt meg inn i en verden som du visst ikke var bra for et barn liksom. Ehm. Også, og når du liksom ser deg rundt, så mange som blir, som bare, familie bare omfaller seg, og liksom sånne ting da. Så jeg føler liksom at det har vært en veldig urettferdig greie. Så det er liksom.. Sånn sett, men jeg har liksom god.. Jeg er på talefot med moren min liksom, men eh, min biologiske far har jeg ikke prata med på.. 12 år tror jeg.

Håvard forklarer at han først og fremst føler at han må være glad i sine biologiske foreldre. At det kjennes som en plikt. Likevel er det mange negative følelser knyttet til de biologiske foreldrene fordi de tok han inn i en verden som ikke er forenelig med barn

og familieliv. Tilsynelatende virker det som at dette med å være en familie faller så enkelt for alle andre, og han kjenner seg sviktet for at foreldrene hans har snytt han for muligheten til å kjenne på å høre til i en familie på samme måte som han observerer hos andre. På mange måter kan det virke som at det i større grad er en byrde enn en støtte å forholde seg til den biologiske familien sin. Spesielt har han et anstrengt forhold til sin biologiske far som tok avstand fra han etter Håvard valgte en annen form for konfirmasjon enn hva farens livssyn samstemte med. Dette mener Håvard er en egoistisk handling fra faren sin side, og dette kjennes for han urettferdig. Til tross for disse følelsene, snakker han med sin biologiske mor med jevne mellomrom. De snakker om hvordan det går, og følger med på hverandres liv på denne måten, men hun anses ikke som en nær relasjon som gir støtte og omsorg.

Odas forhold til sine biologiske foreldre opphørte på ulike tidspunkt i livet hennes. Faren har hun ikke hatt kontakt med siden hun og moren flyttet fra han da Oda var liten. Etter hun flyttet fra sin biologiske familie har hun hatt jevnlig samvær med moren, og etter 18-årsdagen opprettholdt de kontakten i en periode. Etter hvert kjente Oda at relasjonen med moren tærte mer på henne enn den ga henne støtte. Dermed valgte hun å kutte kontakten med moren for å unngå det som føltes som en negativ belastning. Dessuten sier hun at moren ikke egentlig er en forelder for henne.

Oda: Samvær. Sånn barnevernsavtale ja, fram jeg jeg ble 18, også var det da frivillig fra min side og hennes side da ett år etterpå. Men så fant jeg ut at hun er på en måte såpass syk at det.. Det påvirker meg på en negativ måte, så da valgte jeg det bort. Så... Også, sånn som jeg har sagt, så er jeg jo ikke.. Jeg ser jo ikke på dem som at de har vært noe foreldre for meg. Egentlig.

Hun forteller at når hun snakker om sine biologiske foreldre, omtaler hun dem alltid som biologisk mor eller far. Dette begrunnes med at de ikke har stilt opp som foreldre for henne, og at fosterfamilien i større grad er de som er hennes familie i dag. De biologiske foreldrene er dermed ikke personer som bidrar positivt som støttende og omsorgsgivende personer i Odas liv.

Oda: [...] Men så er det jo sånn når jeg snakker om biologiske foreldre, da er det eh.. sier jeg biologiske faren min og på en måte distanserer det litt da. Fordi det er ikke mamma og pappa på en måte.

For Silje er også relasjonen til de biologiske foreldrene vanskelig. Moren forsvant da hun var liten. Faren har hun noe kontakt med, men hun kjenner ikke på noen farsfølelse fra han.

Silje: Lite. Han er nå hvert fall i samme by, men har.. Han prøver på en måte, hvis du kaller det for det. Altså jeg ser jo en endring på han, men det er ikke sånn at jeg klarer å reise opp til han uopfordret [...]. Det går lang tid mellom hver gang vi snakker med hverandre, og.. Men igjen, jeg klarer ikke å si far, eller liksom pappa. Ingenting. Han også bli helt gal, for eksempel hvis han får julegave av meg, så står det [navn på biologisk far] på den. [...] Han har jo ikke vært der.

I likhet med Oda setter Silje en distanse til sine biologiske foreldre ved å omtale dem med navn i stedet for mamma eller pappa. Hun mener at de ikke har vært der for henne, og foretrekker derfor å kalle dem med navnene sine. For Julia derimot, er foreldrene fortsatt mamma og pappa, men selv om hun beskriver kontakten som liten, er det kanskje hun som har mest kontakt med sine biologiske foreldre sammenlignet med de andre informantene. Hun var godt inn i tenårene da hun flyttet fra familiehjemmet, og det kan være noe av forklaringen på at hun enda anser de som foreldrene sine i større grad enn de andre. I slektsfosterhjem blir dessuten biologiske foreldre i større grad omtalt som mamma og pappa fordi de oftere blir inkludert i familiesystemet (Thørnblad og Holtan, 2011). Likevel er ikke relasjonen mellom Julia og foreldrene bare enkel, og ofte er de utilgjengelige for henne. Kontakten går ofte en vei, altså at de er vanskelig å få tak i, men de tar kontakt med Julia med av og til. For eksempel forteller Julia at faren bare ringer henne når han har drukket, noe hun ikke synes noe om. Likevel prøver hun å være på godfoten med foreldrene for at de skal kunne ta del i de store og små begivenhetene i livet hennes. Også hun opplever relasjonen med foreldrene som utfordrende, men de er likevel viktige for henne.

Julia: Ja, så jeg var mye mer sur på han både da og nå. Jeg snakker veldig lite med begge to. Han.. Men han har fortsatt det problemet med at han.. Han snakk.. han ringer meg vel ikke med mindre han har drukket. Og det er sånne ting som trigger meg til å bli veldig, veldig sur. Så det.. Jeg har bare kontakt med han hvis jeg må, sånn sett. Også er det jo litt sånn, for at, det er jo ting man får av foreldrene sine, som jeg fortsatt har lyst på. Så derfor prøver jeg å holde det litt sånn.. Kontakten.. Jeg prøver å være på godfoten, selv om det gjør meg sur hver eneste gang jeg snakker med han.

Biologiske foreldre kan ut ifra dette ikke anses som gode og støttende relasjoner for noen av de fire informantene. Hva gjelder relasjon søsken, anser Oda, Julia og Silje disse som

gode og støttende, men i ulik grad. Håvard har også kontakt med broren sin, men heller som en støtte for broren enn motsatt. Dermed kan det ut fra dette tolkes som at søsken i større grad er givende relasjoner sett i forhold til de biologiske foreldrene, men oppleves likevel ikke som tilstrekkelig. En ting som går igjen hos mine fire informanter er at det biologiske familiehjemmet har vært preget av enten rus, vold eller psykiske lidelser, eventuelt en kombinasjon av flere, noe som videre preger relasjonen til de biologiske foreldrene.

5.3.3 Betydningen av venner

En annen arena for nettverk og støtte finnes i gode venner. Alle informantene oppgir å ha et solid nettverk med gode venner som har bidratt til å gjøre deres tilværelse bedre. Vennene er i tillegg til noen å snakke med gode hjelpere, også når det kommer til praktiske gjøremål. Håvard beskriver sin vennegjeng som sin familie. I hans prosess inn i voksenlivet, som for hans del startet da han flyttet ut av fosterhjemmet som 18-åring, var det både vennene og fosterfamilien som hjalp til med flyttelasset. Nedenfor beskriver han i korte trekk hvordan han ble tatt imot på det nye stedet han og fosterfamilien flyttet til slik at han kunne satse på idretten sin. På den tiden gikk han på ungdomsskolen, og fikk seg fort nye venner.

Håvard: Men alle der tok meg veldig godt imot, og jeg har mine beste venner som jeg fortsatt har kontakt med i dag, fortsatt fra da jeg begynte på ungdomsskolen der, de har jeg fortsatt til dags dato. Og man finner venner der man ikke skulle tro liksom. Så det har vært en veldig sånn, god prosess det, sånn sett.

Håvard vektlegger vennene sine sterkt, og på spørsmål om hvem han anser som sin familie i dag kommer dette tydelig frem. Å flytte til et nytt sted førte med seg livsvarige vennskap som har betydd og enda betyr veldig mye for han.

Håvard: Eh, det som jeg alltid har sagt, eh, veldig lenge nå er... At jeg har fem-seks, aller, aller bestekompisar som har vært der siden, ja. Siden jeg var... Ungdomsskolen og oppover. Og de har jeg alltid sett på som brødrene mine, liksom, sånn familie-familie. Er det noe jeg trenger eller, er det liksom hjelp, eller er det noen å prate med, så er det alltid de først. Jeg har aldri prata med fosterfamilien min først. Det er liksom de som alltid har vært der for meg.

I sitatet over beskriver Håvard hvor stor plass vennene har i livet hans, og hvilken rolle de utgjør. Han er en del av en vennegjeng som stiller opp for hverandre på lik linje som

brødre gjør. Som han sier går han først til vennene sine om det er noe han trenger, enten om han trenger noen å prate med eller om han trenger hjelp med noe. Dette kjennes som en stor trygghet, og vennene anses som familie i større grad enn både fosterfamilien og hans biologiske familie. Støtten vennene gir i hverdagen minner han på at noen er glad i han. At noen anerkjenner tingene han gjør, og at hvis han gjør noe feil, så sier de i fra. Håvard sitt første møte med det nye bostedet og den nye skolen var positivt. Han var fra starten av åpen om at han var et «fosterbarn» som han sier det selv. Barna på den nye skolen visste lite om hva dette betydde, og i stedet for å møtes med fordommer, opplevde Håvard at han ble møtt med kjærlighet og nysgjerrighet. Han tror generelt at barn og unge i mindre grad har rukket å gjøre seg opp noen fordommer om hva det vil si å være et barnevernsbarn, noe som gjorde hans utgangspunkt for å bli kjent med det nye miljøet enklere.

Julia beskriver i likhet med Håvard viktigheten av venner. Hun synes det er enklere å være seg selv rundt vennene, og hun føler seg mer trygg sammen med dem enn når hun er sammen med familie og slekt. Dette begrunner hun med at hun oppfatter at familien har gjort seg opp et bilde av hvem hun er, og at hun derfor må sette opp en fasade, eller et «skuespill», for å være den personen hun mener familien anser henne for å være. Blant vennene kan hun bare være, også uten å snakke. Hun kan være seg selv hele tiden, og dette beskriver hun som behagelig. Julia beskriver hovedsakelig venner og kjæreste som sin nærmeste familie. Om hvordan hun føler at disse hjelper henne i hverdagen, beskriver hun følgende:

Julia: Både med å ikke måtte snakke om disse tingene [bakgrunnen sin]. Ikke tvinge deg til å få frem alt du føler hele tiden, men at du bare kan være med de. Du kan være deg selv, og bare sitte der på en måte, og det er liksom så behagelig å kunne... Altså gjøre hva du vil. Du må ikke ha på et skuespill, sånn som jeg føler man må ha med familie. Du må ikke være den personen de anser deg for å være. For det bare... De holder også på å finne ut av hvem de er, og dermed holder de også på å finne ut hvem du er.

I likhet med at hun selv er i prosess der hun finner sin vei i livet og hvem hun er, forklarer hun at vennene er i den samme prosessen. Dette gjør det muligens enklere å relatere seg til dem enn familiemedlemmene fordi deres personligheter og livsstiler i større grad er satt enn hennes egen og vennene i samme aldersgruppe. Til tross for et noe anstrengt forhold til familien, anser hun likevel sin søster som en ekstremt viktig støttespiller i sitt

liv, men vennene er av minst like stor betydning hva gjelder støtte og omsorg. Oda har i likhet med Julia og Håvard et godt støttenettverk i vennegjengen sin. Likevel får ikke de like stor plass i hennes liv som fosterfamilien får, for det er de som i størst grad har bidratt til å gi henne trygghet, omsorg og støtte. Dette betyr ikke at vennene ikke er viktige, for på et vis har vennene blitt som familie også for henne, men på spørsmål om hvem som gir henne støtte og omsorg i hverdagen er det ikke vennene som står i sentrum. Det er det fosterfamilien som gjør.

For Silje er vennene også en viktig del av hennes nettverk, men sammenlignet med Håvard og Julie er ikke vennene i like stor grad ansett som familie. Venner er nettopp venner og gode støttespillere. Samboeren og deres felles vennegjeng treffes jevnlig for å gjøre gøyale ting sammen, i tillegg til å være noen for Silje å snakke med om de dypere tingene. Denne vennegjengen har kjent hverandre siden ungdomsskolen, og oppleves som gode å ha.

Silje: [...] Ja, vi har en gjeng som liksom kjenner til skulle til å si, de dype, mørke hemmelighetene, og har vært med på mye rart. Og opplevd mye rart med oss.

For Silje er vennene nettopp venner, og hun og samboeren omgås i samme krets hvor de med jevne mellomrom treffes for å ha det gøy sammen. Samboerens familie er de hun anser som sin familie, og der har hun blant annet feiret jul hvert år mange år tilbake. Som en kan se, er ikke blodsband av stor betydning for informantene hva angår å definere sin familie. Venner og fosterfamilien utfyller disse rollene i størst grad, og må kanskje veie opp for de utfordrende forholdene til de biologiske foreldrene.

5.3.4 Offentlig hjelp og støtte

I likhet med variasjonen i relasjonene til fosterfamilien og de biologiske foreldrene, er det ulikheter blant informantenes tilgang på offentlig hjelp og støtte i barnevernet og i sosialtjenester. Håvard fikk god oppfølging med ettervern i regi av den lokale barneverntjenesten, og Silje fikk arbeidsavklaringspenger, mens Julie fikk sosialhjelp etter at barnevernet sa seg ferdig med saken hennes. Om ettervern gis av den lokale barneverntjenesten eller Nav-kontoret, er det kommunene selv som velger praksis for. Dermed vil dette i stor grad variere etter hvilken kommune man bor i. I Julia sitt tilfelle var Nav det eneste alternativet hun fikk. Når barneverntjenesten ikke lenger står

ansvarlig for oppfølging og støtte for de unge, mister de det som for mange oppleves som en omsorgsrelasjon mellom den unge og barnevernet. Når barnevernet «sender» unge til Nav, sidestilles barnevernsbarna med alle andre Nav-klienter, og tjenesten styres i mindre grad av omsorg, og i større grad av rettigheter og plikter. Nav-tjenesten legger dessuten i langt større grad opp til at den unge så raskt som mulig skal bli selvforsørgende. Dette oppleves for mange som en brutal og kjip overgang (Breimo, Sandvin og Thommesen, 2015). Dette kommer også frem hos Julia som har blitt sendt til Nav i ettervernfasen. Hvordan tiltaket i Nav fungerer for henne, forklarer Julia med egne ord.

Julia: Det går jo relativt greit. Det er noen tider der det er veldig, veldig vanskelig, men det er jo på grunn av systemet i Nav er jo såpass, sånn at hvis jeg får penger et sted fra, eller lønn, så må jeg melde fra om det, så skal de trekke det samme beløpet. Så det... Det er veldig knotete, eh, jeg kan jo ikke spare penger heller. Så jeg synes det er vanskeligere det å liksom til slutt klare å være selvstendig hvis man ikke kan spare i det hele tatt.

Julia er generelt er misfornøyd med barnevernets innsats i sin egen sak og egen oppfølging. At hun ble satt på tiltak hos Nav føles utfordrende fordi det virker selvmotsigende å ikke kunne tjene egne penger eller sette av penger til sparing fordi da vil den støtten reduseres tilsvarende inntekten. Å få bygget opp en kapital føles vesentlig for å kunne oppnå en selvstendig tilværelse, og systemet kjennes knotete og vanskelig. Det er vanskelig å komme seg ut av Nav-systemet fordi den oppleves som en ordning hvor hun enten må leve kun av stønaden fra Nav, eller droppe hele støtten for å eventuelt jobbe masse for å tjene nok til livsopphold og sparing.

I forbindelse med den praktiske biten rundt flyttingen fikk hun verken hjelp av barneverntjenesten, familien eller fosterfamilien. Det var det en organisasjon styrt av den kommunale utekontakten som bidro med, og Julia roser denne organisasjonen og de ansatte der for all hjelpen hun har fått i sin overgang til den selvstendige tilværelsen. Hun mener at hjelpen hun har fått hos de er det beste som har skjedd henne siden barnevernet ble koblet inn i livet hennes. Denne organisasjonen hjelper vanskeligstilte ungdommer, også ungdommer som ikke har bakgrunn fra barnevernet, med alt fra å se på boligannonser, dra på visninger, den praktiske biten av flyttingen, søknader til Nav og mer til. I tillegg får hver ungdom en egen kontaktperson som de kan kontakte til enhver tid, samt at det også er en sosial arena hvor ungdom kan møtes til ulike aktiviteter.

En av tingene hun roser denne organisasjonen for er hvordan de veileder og hjelper til med praktiske ting, samtidig som ungdommen må ta egne valg og lære seg hvordan slike ting fungerer for å være bedre rustet til å takle slike utfordringer senere. Dermed er dette et hjelpende tiltak som samtidig gir god opplæring, og dermed bedrer den unges forutsetninger for å håndtere mange av de praktiske tingene som følger med voksenlivet.

På generelt grunnlag er det mye misnøye rundt hvordan egen sak er behandlet i barnevernet. Siljes sak ble avsluttet så fort fostermoren hadde sagt opp kontrakten på å ha Silje i fosterhjem, og det eneste hun fikk var et liten avskjedsgave med lykkeønskninger. Hun fikk heller ingen informasjon om ettervern eller andre muligheter i forbindelse med utkastelsen.

Silje: Ja. Så det var ikke så greit. Det er dessverre veldig mange sånne historier i systemet. At du blir egentlig kastet ut, også skal du klare deg. Også husker jeg at jeg fikk, etterpå, så fikk jeg bare en liten sånn avskjedsgave fra barnevernet, og det var et ullteppe. Også bare en liten lapp hvor det stod lykke til.

Oda opplevde at de ansatte i barnevernet hadde veldig lave forventninger til de unge barnevernsbarna. Dette fikk hun kjenne på selv etter hvert som hun fulgte normert progresjon i skolen gjennom ungdomstiden og på videregående. Oda følte seg i utgangspunktet som en vanlig ungdom, men de lave forventningene hun ble møtt av hos de ansatte i barnevernet fikk henne til å føle seg unormal.

Oda: Jeg husker da jeg fullførte videregående, så var det liksom sånn, yes, hun klarte det, og på en måte.. Og jeg bare sånn, ja, men selvfølgelig skal jeg fullføre videregående liksom, hehe. Det var jo ikke noe spørsmål for meg. Men barneverntjenesten var veldig sånn.. Eh, stolte, men det på en måte eh, eh, virka mot sin hensikt på en måte. Fordi at jeg ble bare sånn, ja, men hvorfor reagerer dere sånn her? Det er veldig hyggelig, men det er veldig overdrevent da, fordi at da føler man seg... ved den reaksjonen, så føler man seg på en måte unormal, hvis du skjønner hva jeg mener.

Også Julia fikk oppleve lave forventninger om utviklingen sin, slik som Oda. Håvard sier derimot seg nokså fornøyd med barnevernets håndtering av egen sak, fikk ettervern frem til han fylte 23 år gjennom den kommunale barneverntjenesten. Han ønsket å flytte fra fosterhjemmet så fort han fylte 18 år, og sjekket dermed på forhånd hvilke alternativer som fantes for bistand. Han fikk hjelp til å finne egen bolig og barnevernet dekket utgifter for boet, samt at han fikk lommepenger å leve på utover bostøtten. Selv mener

han at han levde godt i denne perioden, men han var fra starten av klar over at dette tiltaket opphører på dagen han fyller 23. Hjelp til de praktiske tingene da han flyttet ut av fosterhjemmet var det både fosterfamilien og vennene som hjalp han med. Selv om han hadde fått innvilget ettervern, fikk han kun økonomisk støtte i flytteperioden og de påfølgende årene. Håvard måtte gå på visninger og finne leilighet, møbler og inventar selv, men han mener at hvis man skal flytte for seg selv, så må man lære seg å flytte. Han tror at barneverntjenesten legger opp til at en må ordne disse tingene på egenhånd fordi det er en lærdom man skal ta med seg videre, og var egentlig fornøyd med å ordne opp litt for seg selv.

Håvard: Nei, altså. jeg tenker sånn hvis du først har valgt å flytte for deg selv, så føler jeg at du må ta den flytteprosessen selv også. Fordi det er det du som har valgt du skal ut.

5.4 En optimistisk framtid

Generelt er mitt inntrykk at både Håvard, Julia, Oda og Silje er optimister på vegne av egne framtidsutsikter. De har alle et eller flere mål for egen fremtid, og er opptatt av å skape et godt liv for seg selv, kanskje til tross for en noe manglende optimisme på deres vegne blant barnevernsansatte.

5.4.1 Utdanning og jobb for en tryggere framtid

De fire unge ser verdien av utdanning og arbeid for en stabil og trygg framtid. Samtlige har, eller har straks fullført videregående skole. De har alle ambisjoner om å få seg en jobb de liker, og vurderer sine ambisjoner som et resultat av et ønske om å klare seg som selvstendige individer. Oda flyttet som nevnt fra fosterhjemmet for å ta høyere utdanning etter hun innså at hun ikke kom noen vei med jobben som butikkmedarbeider hun tok mens hun hadde friår etter videregående. Hun mener det er viktig med en utdanning for å skape større forutsetninger for å jobbe med noe hun liker. På spørsmål om utdanningens rolle, svarer Oda:

Oda: Man må jo ha utdanning, hehe. Du kommer ikke så langt uten den dag i dag, med mindre du sier deg tilfreds med.. med en jobb i kassa et eller annet sted. Eh, og det er det jo noen som gjør, og det er jo veldig fint, men stort sett så er det ikke så mange som.. I hvert fall ikke i generasjonen vår, som synes at det er kult.

Hun mener det er vanskelig å gå videre uten høyere utdanning, og mener at få unge i dag tar til takke med en kassejobb i dag. Julia går enda på videregående skole, men har lyst

til å søke høyere utdanning når hun er ferdig. Hun har allerede ønsker om hvilken utdanning hun vil søke og hvilken karrierevei hun vil gå. For fremtiden ønsker hun seg helst en fast jobb relevant for utdanningen hun ønsker å ta, og at ting generelt skal være bedre enn det har vært og enn hvordan ting er nå. Ifølge Julia hadde ikke de ansatte fra barnevernet like stor tro på henne og hennes fremtid i samme grad. Hun mener de ansatte i stor grad forventer at fremtiden vil bikke den ene eller andre veien i form av at man enten velger å gå i foreldrenes trøblete fotspor, eller at man går den helt andre veien og får livet på stell. Ifølge henne har de trodd at hun ville følge den trøblete veien, og at ansatte i barneverntjenesten dessverre ikke greier å se folks viljestyrke til å gjøre de rette valgene for egen fremtid før de faktisk ser at det skjer. Julia er fast bestemt på å jobbe mot å oppnå et liv der hun til tross for sine forutsetninger skaper seg et godt og trygt liv i fremtiden.

Julia: Jeg ser for meg at jeg klarer å bygge meg mye bedre opp enn det jeg har fått i forutsetninger. Jeg, altså. Det eneste jeg egentlig vil jobbe for, det er at de rundt meg, jeg, og de jeg bryr meg om, skal ha det bedre enn jeg hadde det. Så, det.. Jeg vil ikke sette alt for store mål, men jeg vil sette et stort mål på en måte. Om at ting generelt skal være bedre, og at ting som gjerne gjør vondt nå, er mye lettere da. Ha en halvveis fast, ehm, helst fast jobb, grei inntekt, et trygt sted å bo, trygge omgivelser.

For fremtiden kunne også Silje tenke seg å ta høyere utdanning. Hun er uansett sikker på at hun vil jobbe med mennesker, enten hun trenger utdannelse eller ikke. Håvard har lyst til å vise verden at han duger til noe, og at han også kan gi noe tilbake til samfunnet til tross for fortiden sin. For han ble motivasjonen for å ta høyere utdanning drept på videregående fordi han ikke mestret matematikk. I stedet er han opptatt av å ha en jobb hvor han trives og hvor han kan stige i gradene. Han er ambisiøs og jobber hardt for å nå målene sine. Tittelen han gir seg selv som fosterbarn er en stor del av identiteten hans, og han ønsker å vise verden at han også duger til noe og kan oppnå de samme tingene som alle andre.

Håvard: Ja, altså. Jeg er jo veldig... Jeg er veldig ambisiøs. Jeg vil eh, vil jo oppnå noe i livet. Jeg vil føle at jeg betyr noe for samfunnet. Og det er en dum ting også, egentlig. For jeg har lyst på liksom et stort hus, og jeg har lyst på en bra jobb, og jeg har lyst på en god tittel i jobbsammenheng, og... Jeg tror det har mye med at, sånn som vi har prata om, at liksom.. Det der med å bevise at vi fosterbarn er ikke bunn av bøtta liksom. Ehm, så jeg jobber jo veldig hardt hver eneste dag for at jeg skal kunne bli et bedre menneske, og kunne oppnå større ting.

Håvard føler han har noe å bevise for samfunnet rundt seg. Han vil vise at han duger, og han har satt høye mål for seg selv. Kanskje hadde han ikke følt like sterkt på at han måtte bevise hva han kan få til hvis han ikke hadde hatt en bakgrunn i barnevernet. Han sier i hvert fall selv at han ikke tror han hadde kjent på dette med å bevise noe hvis han hadde vært en hvem som helst, men den eneste arenaen han ikke kjenner på et behov for å hevde seg er innen utdanning. Han tror han vil komme langt med arbeidsmoralen sin og sin streben etter å oppnå målene sine om å ha en god jobb og et ellers godt liv sammen med dem han er glad i.

5.4.2 Ønsker og drømmer for veien videre

Dette tar oss videre til drømmer for fremtiden. Håvard nevner blant annet i forrige sitat at han ønsker et stort hus og en god tittel i jobbsammenheng, og Julia nevner at hun for fremtiden helst ønsker seg en fast jobb, en grei inntekt og et bosted i trygge omgivelser. Arbeid og utdanning har på mange måter sammenheng med fremtidsønskene. For å ha en trygg og selvstendig økonomi er en avhengig av jobb og/eller utdanning for å videre etablere seg. En trygg og stabil tilværelse er det som setter utgangspunktet for de ulike ønskene for framtiden. Drømmene er hovedsakelig virkelighetsnære og oppleves for informantene som oppnåelige.

Oda trekker frem mangelen på penger på spørsmål om hun er tilfreds med livssituasjonen sin i dag. Hun sier seg fornøyd, men skulle gjerne hatt litt mer penger. Likevel ler hun litt og sier at det å ha dårlig råd nok er noe de fleste studenter kjenner på. Men utdanningen vil gi henne fortjeneste senere i form av økt sannsynlighet for en god jobb og dermed en trygg økonomi. Hun ønsker å kjøpe seg leilighet en dag, men mener hun må jobbe og tjene penger noen år først. Julia snakker ikke om å kjøpe med det første, men trekker frem at ordningen med Nav gjør det vanskelig å spare, og at hun dermed ikke får spart til bolig enda. I første rekke vil hun komme seg ut av Nav-systemet for å kunne bygge opp en egen økonomi og dermed sørge for en selvstendig økonomisk tilværelse. For fremtiden er hun opptatt av trygghet hva gjelder bolig og bosted. For Silje som er den eldste av informantene er situasjonen litt annerledes enn for de andre tre. Hun og samboeren eier et hus, og de har begge inntekt. Dermed er situasjonen ganske stabil og satt for Silje sammenlignet med de andre tre som er noe yngre. For fremtiden ønsker Silje å bli boende i huset sitt, og orker ikke tanken på å skulle flytte igjen. Det har vært nok flyttinger i oppveksten mener hun. Håvard beskriver godt hvordan han håper

økonomien vil se ut i fremtiden. Han ønsker seg en komfortabel økonomi med rom for utskielser, noe han ikke trenger å være millionær for å kunne oppnå. Han sier at penger er viktig, men å ha noen å dele godene med er minst like viktig for han.

Håvard: [...] men det er en god ting å ha mye penger. Sånn at du.. Eller, vi hadde faktisk en god diskusjon her om dagen, vi vennene som sa sånn, vet du hva? Jeg trenger ikke å tjene en million i året, jeg trenger å tjene sånn at jeg kan ha en økonomi der jeg bor i et... Der jeg er komfortabel, og at jeg kan gjøre ting eh, sånn som å dra til Syden en gang i året, eller to ganger i året, og liksom ikke måtte ha en bil som bryter ned hver femte kilometer, også må den på verksted, også har du ikke råd til det også... Så liksom bare å leve komfortabelt da.

Mine informanter er på mange måter optimister på vegne av egne framtidsutsikter, men drømmene strekker seg ikke utover hva de anser som realistiske forventinger til eget liv i framtiden. De har håp, drømmer og mål om å leve et bedre liv enn hva de har fått i forutsetninger for å greie, og legger stor vekt på trygghet og stabilitet for å leve et godt liv i framtiden.

5.5 Oppsummering

Funnene fra intervjuene vitner om bredden i ulike erfaringer i overgangen til voksenlivet slik den tidligere forskningen også viser til. Oda og Silje representerer to ytterpunkter med tanke på hvorvidt flyttingen fra fosterhjemmet var selvvalgt eller tvunget med tanke på at Oda fikk bli boende så lenge hun måtte ønske, mens Silje brått ble kastet på dør like etter 18-årsdagen. Hvorvidt Håvard og Julias ønsker om å flytte fra fosterhjemmet så tidlig skyldtes et faktisk ønske om å være selvstendige, eller sider ved fosterhjemmet som de ikke var helt tilfreds med kan jeg ikke konkludere med, men basert på intervjuene kan det antas at valget ble basert på en kombinasjon av disse to faktorene. I forbindelse med selve flyttingen oppgir Oda og Håvard at fosterfamilien var til god hjelp, selv om Håvard i stor grad ville ordne mange av de praktiske tingene på egenhånd, samt at både vennene og barnevernet ga han hjelp og bistand i flyttingen. Silje og Julia manglet nettverk i større grad. Silje fikk hjelp av kjæresten sin, mens Julia kom i kontakt med en organisasjon som retter seg mot vanskeligstilt ungdom. Denne organisasjonen har på mange måter vært Julia sin redning i forbindelse med mangelen på hjelp og støtte fra fosterhjemmet og den biologiske familien.

Venner er av spesielt stor betydning for Julia og Håvard, og relasjonene til vennene ser ut til å veie opp for den manglende følelsen av tilhørighet i fosterfamilien. Følelsen av tilhørighet blant venner uttrykkes spesielt av Håvard som anser vennegjengen som brødrene sine. Relasjonene til fosterfamilien varierer mellom to ytterpunkter, men en fellesnevner for disse fire er at relasjonen til den biologiske familien i større grad oppleves som en belastning enn et gode. Alle unntatt Håvard uttrykker en del misnøye med hvordan barnevernet har behandlet egen sak og hvordan de ansatte har vært i møte med dem, og spesielt har Oda og Julia opplevd lave forventninger fra de barnevernsansatte om hvordan livene deres vil utspille seg. Likevel er de alle fast bestemt på å ta de rette valgene for å skape en best mulig framtid for seg selv. Alt i alt vil jeg si at dette er fire reflekterte, viljesterke og optimistiske unge som tross sin utfordrende fortid ser lyst på framtiden.

I lys av den tidligere forskningen presentert i kapittel 2 underbygges flere av funnene fra den tidligere forskningen. Intervjuene vitner om at overgangen til voksenlivet har et potensiale for å være vanskeligere og mer trøblete for barnevernsbarna, blant annet på grunn av brudd i relasjoner og mangel på hjelp og støtte i fasen mellom ung og voksen. Mangel på oppfølging kan resultere i å brått bli stående mer eller mindre på bar bakke, slik Silje er et eksempel på. At støttende og gode relasjoner er viktige understrekes også av mine informanter som i stor grad vektlegger betydningen av venner og viktigheten av trygghet og gode relasjoner til fosterforeldre, selv om relasjonene til fosterfamilien er av varierende styrke. Tidligere funn om at fosterhjem med trygge rammer og gode rutiner bedre legger til rette for å velge høyere utdanning kan også gjenspeiles i Odas fortelling. Alt i alt underbygger studien flere av funnene den tidligere forskningen har bidratt med, og selv om utvalget er lite er det grunn til å tro at disse fire informantene speiler omfanget av ulike erfaringer og kunnskapen på feltet, men kanskje spesielt viktigheten av gode relasjoner og støttende tiltak når barnevernsbarna skal mestre å stå på egne ben. Politikken om støttende tiltak er derfor det som problematiseres i neste kapittel ved å trekke frem den politiske debatten om etterverns- og fosterhjemsordningen. Argumentasjonen og problematiseringen av disse ordningene tyder på at politikerne er klar over hvordan de treffer ulikt, slik som dette kapitlet illustrerer. Ordninger som skal bedre barnevernsbarnas forutsetninger for en selvstendig tilværelse fungerer ikke nødvendigvis som tiltenkt fra politisk hold, derfor vil dette belyses videre i neste kapittel.

6. Den politiske debatten om ettervern, fosterhjem og overgangen til voksenlivet

I dette kapitlet belyses den politiske debatten rundt barnevernsungdom, fosterfamilier og overgangen til voksenlivet. Her benytter jeg stortingsdokumenter fra perioden 1997 til 2020, en tidsperiode på 23 år. Hensikten er å se nærmere på den politiske debattens oppfatninger om hvordan det er å være ung voksen, synsvinkler på overgangen til voksenlivet, utforming av ettervernet og fosterhjemsordningen i denne perioden. Sitater fra offentlige dokumenter vil brukes for å illustrere synspunkter i debatten om offentlig ansvar for overgangen til voksenlivet, og da med vekt på unge med barnevernsbakgrunn. Fra politisk hold finnes eksempler på hvordan den politiske debatten enes, men likevel splittes som følge av ulike tilnærminger til problemløsninger for å bedre barnevernsbarnas forhold i overgangen til en selvstendig tilværelse.

6.1 Viktige vedtak 1997-2020

Før jeg går inn i dybden av debatten vil jeg gi en presentasjon av de viktigste vedtakene og den generelle utviklingen i politikken i den valgte tidsperioden. I årene mellom 1997 og 2020 har den politiske debatten om fosterbarn, barnevernsbarn og overgangen til voksenlivet vært oppe til debatt en rekke ganger. Ved starten av den aktuelle tidsperioden ble ettervernet vedtatt utvidet fra tidligere 20 år til 23 år i 1998. Dette som følge av politikernes erkjennelse av at overgangen fra ung til voksen er en langstrakt fase som er ekstra sårbar for barnevernsungdommer. Det presiseres i flere utsagn på Stortinget at overgangen fra ungdom til voksen er en sårbar og vanskelig fase for alle unge, men at ungdom med barnevernsbakgrunn er ekstra sårbare i denne fasen. Unge med bakgrunn i barnevernet kan oppleve å stå på bar bakke dersom tilbudet om ettervern ikke er godt nok.

Det som har vært i fokus her, har vært den vanskelige overgangen til voksenlivet, som kan være vanskelig nok i vanlige familier med vanlige barn. Og det er klart at den overgangen kan oppleves som at man blir satt på bar bakke [...]. (Karin Andersen, SV, Stortinget 2006).

Neste gang det ble gjort vesentlige endringer var i 2009. Da ble forslag om at avslag på ettervern skal begrunnes utfra barnets beste vedtatt i Stortinget. Dette blant annet fordi politikerne hadde blitt oppmerksomme på de mange tilfeldighetene rundt hvem som fikk og hvem som ikke fikk

innvilget ettervern. Tilfeldighetene bygger på kommunenes ulike budsjetter og økonomier. For å motvirke disse tilfeldighetene ble det vedtatt at avslag på ettervern for unge som har vært under barnevernets omsorg skal begrunnes med hensynet til barnets beste. Hensikten var å bedre treffsikkerhet og bredde for hvem skal få ettervern fra barneverntjenestene. Avslag på ettervern skal dessuten regnes som et enkeltvedtak, og kan påklages. Vedtaket skulle forhindre at unge ikke fikk ettervern som følge av kommunenes økonomiske situasjon. Avslag på dette grunnlaget var kjent for flertallet av politikerne.

Flertallet er kjent med at det i noen kommuner har vært gitt avslag på konkrete ettervernstiltak fordi kommunen har en trang økonomi. (Innst. 186 S (2009-2010)).

Også i ettertid av vedtaket om lovpålagt begrunnelse for avslag på ettervern har debatten gått ut på om ettervernet er godt nok og om alle som ønsker og trenger det faktisk får et godt nok ettervernstilbud. I et representantforslag fra Venstre (2015) erkjennes det fra partiet at de er kjent med at ettervernstilbudet både er tilfeldig og utilstrekkelig, tross vedtaket fra 2009. Terje Breivik, Trine Skei Grande, Ola Elvestuen og Andre N. Skjelstad fra Venstre viser til tilfeller hvor barnevernsklienter henvises til Nav for videre oppfølging etter 18 år, noe de mener ikke er tilstrekkelig som følge av Nav sin manglende evne til å utøve barnevernfaglige tiltak rettet mot barnevernsungdom. De foreslår derfor å styrke ettervernet ved å tydeliggjøre både Nav og barnevernet sine ansvarsroller og hva ettervernet skal inneholde.

Samtidig vil forslagsstillerne vise til at Norge har et lovverk som kan sikre oppfølgingen av disse ungdommene, og at det som synes som en systemfeil, fører til at mange ungdommer ikke får ettervern, eller er misfornøyd med tilbudet de gis. Dette forsterker forslagsstillerens syn om at det er nødvendig å styrke ungdommens rett til ettervern og hva ettervernet skal inneholde. Forslagsstillerne vil understreke at de færreste foreldre stiller slike krav om selvstendighet til egne barn ved fylte 18 år, men støtter dem godt inn i voksenlivet. Ungdom i barnevernet må derimot stå på egne ben når de har fylt 18 år og særlig etter fylte 19 år. Forslagsstillerne kjenner til eksempler der ungdom henvises til sitt lokale Nav-kontor uten at ansvarsfordelingen og samarbeidsformene mellom Nav og barnevernstjenesten er avklart. Dette gjør kvaliteten på den oppfølgingen ungdommene får tilfeldig og utilstrekkelig. Forslagsstillerne mener tjenestene i barnevernet har en potensielt annen rolle og kompetanse enn det vi kan forvente av Nav. (Dokument 8:76 S (2014-2015)).

At barnevernsungdom henvises til Nav-kontoret for videre oppfølging etter 18 år for videre hjelp og støtte på sine veier inn i voksenlivet mener Venstres representanter bli feil av flere grunner. Blant annet menes det at barnevernet har en annen rolle i ungdommenes liv enn Nav-

tjenesten har. Barnevernet har som oppgave å utøve offentlig foreldreskap i foreldrenes fravær, og som statlig etat for et bredt spekter av klienter fra befolkningen vil ikke Nav kunne erstatte barneverntjenestens rolle i ettervernfasen og i overgangen til voksenlivet. På bakgrunn av den fortsatte tilfeldigheten for hvem som får riktig og godt ettervern, fremmet Venstre i samme forslag å rettighetsfeste ettervernet for barnevernsungdom. I tillegg ønsker de å utvide den øvre aldersgrensen for ettervern fra 23 til 25 år.

Gjennom den politiske debatten om ettervern er økt grad av samarbeid mellom Nav og barneverntjenesten belyst flere ganger, og politikerne har i flere år tilbake fremmet et ønske om at etatene skal samarbeide bedre for å gi barnevernsungdommer over 18 år et bedre tilbud. Dette uttrykkes blant annet i stortingsmeldingen som ble lagt frem om fosterhjemsoverordningen (Meld. St. (2015-2016)).

Det er behov for en nærmere avklaring av ansvarsforhold mellom barnevernstjenesten og arbeids og velferdsforvaltningen (NAV). Forskning viser at barnevernet og NAV har ulike måter å tenke og handle på, som kan få stor betydning for hva slags støtte og oppfølging ungdommene får. Felles retningslinjer vil kunne bidra til bedre koordinering og samordning av tiltak for ungdom som har behov for dette fra begge tjenestene. (Meld. St. 17 (2015-2016)).

I 2009 fikk altså barnevernet plikt til å begrunne avslag på ettervern. Tross vedtaket ble politikerne gjort kjent med at det også i etterkant forekom avvik på dette punktet. Fortsatt var ettervernstilbudet tilfeldig og utilstrekkelig som følge av kommunenes varierende økonomi, og tilbudet om ettervern varierte fremdeles etter hvor i landet en bor. Om de unge ble fulgt opp av barneverntjenesten eller henvises til Nav virker også tilfeldig, men kan ha sammenheng med kommuneøkonomi.

Det at ettervern ikke er rettighetsfestet, fører til store variasjoner og ulik praksis i kommunene, og store forskjeller på hvor mye ressurser kommunene bruker på ettervern. Forslagsstillerne mener dette bidrar til usikkerhet og til at ungdom ikke kan forvente å få et godt og tilrettelagt tilbud uavhengig av hvilken kommune og hvilket barnevern ungdommen tilhører. (Dokument 8:76 S (2014-2015)).

I 2018 ble barnevernloven en rettighetslov for barn. Endringene omfatter økt medvirkning for barn, bedre oppfølging av barn og foreldre, samt at slekt og nettverk alltid skal vurderes som fosterhjem i situasjoner som omfatter omsorgsovertakelse (Barne- og familiedepartementet,

2018). I forlengelsen av dette debatteres det videre på Stortinget om aldersgrensen for ettervern skal økes ytterligere til 25 år.

Dette var en kort presentasjon av de viktigste debattene og vedtakene i perioden, og videre vil jeg gå mer i detalj på hvilke argumenter og synspunkter som fremmes rundt temaene. Ved å gi en presentasjon først vil det bli bedre rom for å se nærmere på hvordan disse vedtakene stadig former debatten videre på politisk plan.

6.2 Utvidet aldersgrense for ettervern

I den politiske debatten har spørsmål om ettervern vært reist en rekke ganger mellom 1997 og 2020. Det er en tydelig voksende konsensus blant politikerne om at barnevernsbarna har et større behov for støtte og oppfølging i sine overganger til voksenlivet. Dette som følge av at barnevernsbarna ofte har manglende nettverk og støtte i biologisk familie sammenlignet med annen ungdom som vokser opp i sine egne familier, og fosterfamiliene kan ikke alltid erstatte familienettverket for den enkelte. Oppslutningen rundt disse oppfatningene er blitt ytterligere styrket de siste tiårene. Likevel er det bemerkelsesverdig at bare få år før vedtaket om utvidet ettervern kom i havn i 1998, ble den nye barnevernloven iverksatt som en utbedring og erstatning for den gamle barnevernloven av 1953. I den gamle barnevernloven var den øvre aldersgrensen satt til 22 år, men i den nye loven av 1992 ble aldersgrensen for ettervernet satt ned til å gjelde til og med 20 år. At politikerne kort tid etter den nye lovgivningen gikk tilbake på dette punktet ved å igjen utvide aldersgrensen for etterverntjenester i barnevernet er interessant i seg selv.

I 1997 ble forslag om å endre barnevernloven ved å utvide aldersgrensen for å opprettholde frivillige tiltak i barnevernet for ungdom mellom 20 og 23 år lagt frem (Ot.prp. nr. 61 (1997-1998)). I den forbindelse ble det satt opp høringer hvor involverte parter la frem sine argumenter for og mot forslaget. Av de 116 høringsinstansene støttet 95 av dem forslaget om å utvide ettervernet til 23 år, 8 var imot og 11 var ikke sikre. Grunnlaget for forslaget bygger på en forståelse av at unge ikke nødvendigvis er klare for å mestre voksenlivet når de er 20 år, og at tidligere barnevernsklinter er en utsatt gruppe som ofte mangler det sosiale nettverket andre unge har i familiene sine. Den økende enigheten rundt dette har stadig fått oppslutning gjennom årene. Dermed er det ofte behov for videre støtte og oppfølging videre inn i overgangen til voksenlivet. I sitatet under uttrykker barne- og familiedepartementet noe av bakgrunnen for proposisjonen.

[...]De mangler ofte det sosiale nettverk som annen ungdom har i egen familie og hjemmemiljø. Mange ungdommer har fortsatt behov for hjelp og oppfølging når de blir myndige, og i en slik situasjon kan det oppleves vanskelig å bli henvist til sosialtjenesten for videre tiltak. Ofte er det også slik at barneverntjenesten og sosialtjenesten ikke i tilstrekkelig grad samarbeider og koordinerer tiltak i denne overgangsfasen. Dette kan ha som konsekvens at ungdommen får en opplevelse av å være overlatt til seg selv og at ingen tar tilstrekkelig ansvar for hans eller hennes situasjon. (Ot.prp. nr. 61, (1997-1998)).

Allerede på 1990-tallet ble det uttrykt en bekymring for barnevernsungdom som henvises til sitt lokale Nav-kontor og mangelen på samarbeid mellom sosialtjenesten og barnevernet i ettervernet og i overgangen til en selvstendig tilværelse. Ved å utvide aldersgrensen for ettervern, samt økt fokus på samarbeid mellom tjenestene, var tiltak med hensikt i å bedre situasjonen for barnevernsungdom i overgangsfasen mellom ungdom og voksen. Tross stor enighet rundt behovet for videre oppfølging fra barnevernet, ble det lagt frem bekymringer knyttet til å utvide aldersgrensen for ettervern. Fylkesmannen i Vestfold og Trondheim kommune uttrykte sine bekymringer knyttet til å utvide ettervernet i en høring i forbindelse med lovforslaget. Blant bekymringene som legges frem, uttrykkes frykten for at barneverntjenesten ikke skal ha igjen nok ressurser til de yngre barna. Fylkesmannen i Vestfold uttaler følgende som taler imot utvidelsen av aldersgrensen for oppfølging fra barnevernet:

At en del personer ikke klarer seg selv når de er 20 år, er fylkesmannen kjent med. Men det tilsier at barnevernet enten bør pålegges et livslangt ansvar eller like godt fritas for ansvaret allerede ved fylte 20 år eller ved avsluttet videregående skole. Fylkesmannen kan vanskelig forstå argumentasjonen for 23-årsgrensen bortsett fra et visst nostalgisk preg fra tidligere barnevernlov og på den måten lettere kan aksepteres av ulike interessegrupper. (Fylkesmannen i Vestfold, Ot.prp. nr. 61, (1997-1998)).

Fylkesmannen i Vestfold erkjenner her at han er kjent med at unge ikke nødvendigvis er klare til å stå på egne ben når de er 20 år, og dermed behovet for å utvide ettervernet. Likevel forstår han ikke argumentasjonen for en slik utvidelse. Det synes å virke som at grensen må settes et sted av rent prinsipielle årsaker fordi det offentlige ikke kan påta seg et livslangt ansvar for enkeltindividet. Trondheim kommune, Sentrum distrikt uttaler en bekymring over hvilke konsekvenser barneverntjenesten vil oppleve som følge av å utvide ettervernet til 23 år.

Vi tolker høringsutkastet dithen at en vil utvide aldersgrensen til 23 år til å gjelde alle barn på ulike hjelpetiltak ut fra barnevernsloven. Dette er vi sterkt uenig i, det bør gjelde

barn som står under barnevernets omsorg når de er 18 år. Ellers vil barneverntjenesten overta et stort ansvarsområde som i dag hører under sosialtjenesten. Det vil kreve så store ressurser at det vil gå ut over innsatsen overfor de minste barna. (Trondheim kommune, Sentrum distrikt, Ot.prp. nr. 61, (1997-1998)).

I sitatet vises det til en frykt for at en eventuell økt ressursbruk skal gå utover de minste barna. Trondheim kommune sier seg sterkt uenig i forslaget. Kommunene har begrensede økonomiske ressurser til å bistå sin befolkning med barneverntjenester. Det uttrykkes også at barneverntjenesten vil stå ansvarlig for en rekke utgifter som sosialtjenesten burde ha ansvaret for. Fra et økonomisk perspektiv vil det virke mer lønnsomt for kommunene å sende ungdommer i myndig alder over til sosialtjenestene slik at de selv kan opprettholde ressursbruken på de minste barna i tjenesten. Det er altså et spørsmål om hvilken del av kommunen som skal betale for den videre oppfølgingen. Trondheim kommune mener også at en eventuell utvidelse av aldersgrensen kun bør gjelde dem som er under barnevernets omsorg ved fylte 18 år. Fylkesmannen i Vestfold ser behovet for videre oppfølging etter 18 og 20 år, og Trondheim kommune benekter heller ikke dette. Trondheim kommune er i sin argumentasjon mot forslaget opptatt av hvordan kostandene eventuelt vil kunne gå utover de minste barna og den samlede kvaliteten på tjenesten, mens Fylkesmannen i Vestfold på mange måter gir uttrykk for at noen aldri vil greie å klare seg selv, og dersom vedkommende har behov for hjelp og støtte etter 20 år må dette være en oppgave for sosialtjenesten, ikke barnevernet.

Tall fra Statistisk sentralbyrå vil kunne vise i hvor mange unge et vedtak om utvidet aldersgrense eventuelt vil gjelde. Barnevernet har i større grad satset på å hjelpe barn hos den biologiske familien sin ved bruk av ulike hjelpetiltak, også siden 1990-tallet. I 1997 fikk nesten 80 prosent av dem med tiltak fra barnevernet kun hjelpetiltak, hvor de mest brukte tiltakene var besøkshjem, støttekontakt og barnehage (SSB, 1998). Ved å ekskludere alle som ikke er under barnevernets omsorg når de er 18 år, slik som Trondheim kommune ønsket det, blir det billigere for kommunene da kun 4750 av totalt 22.500 barn var under barnevernets omsorg i Norge dette året (SSB, 1998). Dermed ble målgruppen for utvidet ettervern tydelig krympet ettersom utvidet aldersgrense kun skulle gjelde for dem som hadde omsorgsovertakelse som tiltak. Ved å beholde den gamle aldersgrensen på 20 år kunne kommunenes barneverntjenester slippe billigere unna fordi stønader etter 20 år måtte søkes hos sosialtjenesten. For enkeltkommunene vil det altså være mer lønnsomt å ikke måtte dekke utgiftene som hører med en utvidelse av ettervernet til fylte 23 år. Det kan altså ut fra disse eksemplene på motargumenter for utvidelsen av ettervernet se ut til at økonomi og kapasitet har en viss innflytelse på debatten. Dette til tross

for anerkjennelsen om at unge i 20-årene har behov for videre oppfølging fordi en ikke nødvendigvis er klar til å leve et fullverdig og selvstendig voksenliv ved 20 år. Vedtaket fra 1997 omfatter likevel at alle barneverntiltak, ikke bare omsorgstiltak, kan videreføres eller eventuelt endres til andre tiltak etter 18 år dersom den unge selv ønsker det og det taler for barnets beste.

Som nevnt er det en stor oppslutning rundt behovet for et godt ettervern i den politiske debatten. Selv om få eller ingen eksplisitt argumenterer mot ettervernsordningen, vises det til ulike problemer ved gjennomføringen av ettervernet. Det er stadig endringer om hva ettervernet skal inneholde og hvem som skal få det. Hva gjelder uenighetene om ettervernet, bygger det i all hovedsak på hvem som skal få ettervern, hvordan ettervernet skal utformes og hvem som skal finansiere det.

6.3 Behovet for videre støtte og debatten om ettervernet

Selv om aldersgrensen til ettervern ble utvidet i 1998 har barnevernsbarnas overganger til voksenlivet i de påfølgende årene vært et tema i den politiske debatten. Det refereres til forskning som tilsier at de som får ettervern greier seg bedre i overgangen til voksenlivet (b.la. Clausen og Kristofersen, 2008) og politikerne er klar over at mange som ønsker ettervern ikke har fått det. Den politiske diskursen om ungdom har endret seg i moderne tid. Dette tas også opp i debatten om barnevernsbarnas behov for ettervern og videre oppfølging,

Det har skjedd store endringer i samfunnet de siste tiårene. Det stilles bl.a. større krav enn tidligere til utdanning og til kvalifikasjon for å kunne etablere seg på arbeidsmarkedet og i boligmarkedet. De fleste som fyller 18 år i Norge i dag, går på videregående skole. De bor fortsatt hjemme eller får annen støtte fra sine foreldre i noen år til. Jeg mener det er viktig at dette også avspeiles i de tiltakene som barnevernet setter i verk når det gjelder unge over 18 år. Vi vet at overgangen fra barn til voksen er en sårbar fase for alle unge, og at barn i barnevernet er en spesielt utsatt gruppe i så måte. Jeg vil derfor nøye følge opp dette arbeidet videre, for å bidra til at denne overgangen blir en mest mulig positiv opplevelse for de unge som barnevernet har et ansvar for. (Statsråd Karita Bekkemellem, Arbeiderpartiet, Stortinget 2006).

Daværende barne-, likestillings- og diskrimineringsminister Bekkemellem erkjenner her at overgangen fra ungdom til voksen er en lengre prosess i dag som følge av de samfunnsmessige endringene de siste tiårene. Utdanningsløpet er blitt lenger, og ungdom bor hjemme i god tid etter myndig alder. Å bli voksen tar rett og slett mer tid enn tidligere. Hun anerkjenner overgangen til voksenlivet som en sårbar prosess for alle unge, men presiserer at

barnevernsungdom er spesielt utsatt i denne fasen. Dette er alle faktorer som understreker viktigheten av god oppfølging fra barneverntjenesten, også etter fylte 18 år. Å bli voksen innebærer å etablere seg på en rekke arenaer som i utdanning, arbeids- og boligmarked. Det har blitt vanlig at foreldre gir barna støtte lenger ut i livet, og Bekkemellem mener dette må avspeiles i hvordan ettervernet legges opp for barnevernsungdom slik at denne gruppen skal kunne få de samme mulighetene som sine jevnaldrende. Dette er viktige argumenter for å bedre barnevernsbarnas situasjon, men følges ikke opp med konkrete løsninger annet enn lovord om større fokus på å gi målgruppen en god overgang til en selvstendig tilværelse.

Da forslaget om å gi barneverntjenesten plikt til å begrunne hvorfor tiltak etter fylte 18 år ikke videreføres (Ot.prp. nr. 69 (2008-2009)) var dette for å styrke oppfølgingen av unge i barnevernet. I forkant av dette dukker det opp eksempler på barnevernsungdom som ikke fikk ettervern, og problematikken med at mulighetene for å gjenoppta tiltak etter å ha takket nei til ettervern er for vanskelig. Dette anses som problematisk fordi mange av ulike grunner ikke ønsker videre kontakt med barnevernet etter myndighetsdagen, og for mange vet de ikke hvilken støtte de har takket nei til før de står på bar bakke uten et sikkerhetsnett å falle tilbake på.

I den politiske debatten legger politikerne vekt på at de ønsker å gjøre overgangen til voksenlivet for barnevernsungdom så lik annen ungdom som er oppvokst hos sine biologiske familier som det lar seg gjøre. I forbindelse med forslaget om lovfestet rett til begrunnelse om avslag på ettervern fikk en rekke instanser uttale seg om forslaget. Blant 105 høringsinstansene som uttalte seg om forslaget, stilte 104 av dem seg positive til forslaget, mens en instans ikke konkluderer. Noen av instansene er også usikre på om forslaget sikrer ungdommene som har størst behov et godt ettervern.

Hvis man ser på de samfunnsbetingelsene som gjelder for den løst definerte gruppen unge voksne i dag, ser man at overgangen til den selvstendige tilværelsen strekkes lengre enn tidligere, at den i stor grad ledsages av tydelig støtte fra foreldre og andre i familienettverket. Dessuten ser vi at støttebehovet varierer gjennom en mangeårig prosess som for de fleste varer store deler av 20-årene og at dette følges opp med en stor grad av selvfølgelighet fra de fleste foreldre. For unge voksne fra 'normalbefolkningen' ytes i stor grad betingelsesløs støtte fra foreldrene og familieslektsnettverket i form av personlig kontakt, besøk, mulighet for å flytte tilbake i kortere perioder ved behov, praktisk, økonomisk hjelp og - ikke minst - en base for tilhørighet og inklusjon. I svært mange familier ser disse forholdene ut til å være så selvfølgelige at de ofte ikke tematiseres. Unge voksne med barnevernsbakgrunn har

derimot ofte ikke tilgang på denne typen støtte, og denne situasjonen gjenspeiles ikke i det foreliggende forslaget. (Høgskolen i Oslo, Ot.prp. nr. 69 (2008-2009)).

Som vi så i forslaget om utvidet aldergrense for ettervern i 1998, påpekes det også i 2009 på hvor langtrukket overgangen til voksenlivet er for den generelle ungdomsbefolkningen. Dessuten argumenteres det for at foreldre i stor grad støtter og hjelper sine barn gjennom store deler av 20-årene, ofte betingelsesløst og som en selvfølgelighet. I tillegg til at familien er en arena for hjelp av ulike slag, er familien en viktig arena for tilhørighet. Å kreve begrunnelse for hvorfor barneverntiltak ikke videreføres, samt muligheten til å påklage begrunnelsen, anses uansett ikke av Høgskolen i Oslo som et tiltak som vil gi barnevernets ungdommer det samme omfanget av støtte og nettverk «normalbefolkningen» får i sine familier. Likevel er det et steg i riktig retning. Høgskolen i Oslo mener at barnevernets ideal bør være å tilby barnevernsungdommene dem samme støtten og omsorgen annen ungdom får hos sine egne familier. Et vedtak om begrunnelse for avslag på ettervern og mulighet til å klage på et slikt vedtak vil ikke i tilstrekkelig grad oppfylle idealet om å gi barnevernsungdommene like god oppfølging som jevnaldrende får av egne familier i sine overgangsfaser mellom ungdom og voksen.

Som følge av den store oppslutningen rundt forslaget, ble endringer tatt inn i barnevernloven og trådte i kraft i 2009. Paragraf 1-3, som beskriver hvem barnevernloven gjelder for, fikk inn et tredje ledd: «Opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste, jf. § 4-1.». Kriteriet for å ha mulighet til ettervern er at den unge må ha hatt tiltak i barnevernet før fylte 18 år. Avslag skal begrunnes til barnets beste. Det legges også til rette for at en i større grad kan gjenoppta tiltak da kriteriene ikke innebærer at den unge må ha hatt tiltak etter 18 år, samt muligheten til å påklage avslag. Prinsippet om barnets beste blir stadig nevnt, både i lovverket og i den politiske debatten om barnevern og ettervern. Hensynet til barnets beste presiseres i barnevernloven paragraf 4-1 og innebærer at det skal «legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.». Både unge over 18 år og yngre barn omfattes av lovverket og omtaler barneverns klientene som «barnet» uansett alder, eller inntil 23 år som er den øvre grensen for å ha tiltak i barnevernet.

Et annet spørsmål som reises dreier som om hvorvidt barnevernloven skal gjøres om til en rettighetslov. Venstre har vært en særlig pådriver på Stortinget for å bedre ulike sider ved

barnevernets svakheter. I 2014 fremmet Terje Breivik, Abid Raja og Ola Elvestuen forslag om å gjøre barnevernloven til en rettighetslov. Bakgrunnen for forslaget bygger på at barn ikke har en selvstendig rett til å få nødvendige barneverntiltak, og mener loven må være en rettighetslov for å respektere barnet som eget rettssubjekt. Dette forslaget fikk oppslutting på Stortinget, og i 2018 ble barnevernloven en rettighetslov for barn.

Formålet med barnevernloven er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig og riktig hjelp og omsorg til rett tid. Loven gir kommunen en plikt til å ha et faglig forsvarlig barnevern, men det gir ikke barnet en selvstendig rett til å få nødvendige barnevernstiltak. Forslagsstillerne mener at en naturlig konsekvens av rettsutviklingen vil være å styrke ytterligere både den faktiske og formelle rettssikkerheten til barn ved å gjøre barnevernloven til en rettighetslov. (Innst. 197 S (2014-2015)).

6.4 Motsetninger i fosterhjemsordningen

Fosterforeldres dobbeltrolle vil kunne prege relasjonen med fosterbarna, og politikerne har debattert hvordan fosterhjemsordningen vil kunne spille inn på relasjonen mellom den unge og fosterforeldrene i overgangen til den selvstendige tilværelsen. Debatten viser at politikerne er kjent med at unge med barnevernsbakgrunn ikke har de samme forutsetningene for tilhørighet og videre oppfølging inn i 20-årene som mange unge får hos sine familier. De er også bevisst på fosterforeldrenes motsetningsfylte posisjon. Som fosterforelder utføres et oppdrag på vegne av barneverntjenesten som fosterfamilie får godtgjørelse for. Fosterfamilien har som funksjon å gi barnet et erstatningshjem i den perioden barnet ikke kan bo hos sin biologiske familie. Selv om modellen for fosterhjem har tilbakeføring til biologisk familie som hensikt, vet vi at de færreste faktisk flytter tilbake til sine biologiske foreldre (NOU 2018). Politikerne er klar over fosterfamiliens motsetningsforhold, og det presiseres at i noen fosterhjem er fosterbarnet en naturlig del av familien, mens hos andre er det ikke nødvendigvis slik. På Stortinget blir fosterhjemsordningen omtalt som noe av det fineste i velferdssamfunnet vårt.

Fosterhjem er på mange måter noe av det fineste ved velferdssamfunnet vårt. Det handler om at vi som samfunn sier at alle barn skal ha et trygt hjem. Alle barn skal ha en trygg og god oppvekst. Og så er det noen enkeltmennesker, par, familier, som frivillig melder seg til innsats for fellesskapet, og som er med på å ta ansvar for å ta vare på barna våre. Det er rett og slett veldig fint og veldig viktig. (Geir Jørgen Bekkevold, Krf, Stortinget 2016).

Frivillige, i betalt forstand, tar altså ansvar for fellesskapet ved å stille opp som en erstatningsfamilie for barna det gjelder. Dette er en viktig ordning for å ta vare på de sårbare

barna som ikke lenger kan bo hos sine biologiske familier, og sørger for at også disse barna kan få et trygt og godt hjem. Fosterhjem er også mulig som ettervernstiltak ved at ungdommen kan bli boende hos fosterfamilien etter fylte 18 år og med mulighet for videre betaling til fosterforeldrene frem til ungdommen er 23 år eller flytter ut før den øvre grensen for ettervern. Å enklere kunne forlenge oppholdet i fosterhjemmet er noe Senterpartiet taler for.

Vi er òg opptatt av at dei som er 18 år og eldre, må sikrast betre oppfølging. Alle bør som eit utgangspunkt få rettleiing og tilbod om ettervern. Det må verta enklare å få forlengt fosterheimopphaldet etter fylte 18 år, og ein må sikra at fleire får eit godt tilbod om ettervern fram til fylte 23 år, som lova er i dag. (Kjersti Toppe, Senterpartiet, Stortinget 2016)

I den samme debatten om fosterhjemsordningen mener Breivik i likhet med Bekkevold at familier som stiller seg disponible som fosterhjem representerer et uvurderlig tilskudd for fellesskapet. Likevel uttrykker Breivik at fosterhjemsordningen er et eksperiment med en høy pris, og mener samtidig at fosterhjemsordningen må utbedres med mer kunnskap på feltet.

For Venstre, som er eit sosialliberalt parti, er dette det verdimeslige utgangspunktet for det sterke engasjementet me har for barn som er fødde inn i familiar som ikkje klarer å ta vare på dei, for barnevernet som institusjon, og for fosterheimsfamiliar, som det uvurderlege tilskottet dei representerer for fellesskapet si evne til å ta vare på dei som lita eller inga stemme har. Å driva eit slikt arbeid utan mest mogleg relevant kunnskap er eit unødvendig eksperiment med det dyraste me har – sårbare barn. (Terje Breivik, Venstre, Stortinget 2016).

Videre viser Breivik til mange års erfaring som fosterhjem selv, der han selv har fått kjenne de følelsemessige og økonomiske relasjonene det innebærer å ta inn et fosterbarn i hjemmet. Dessuten bør idealisme være motivasjonen for å stille hjemmet sitt disponibelt som fosterhjem, men dette betyr ikke at det ikke skal gis økonomisk godtgjørelse. Ideelt sett skulle fosterfamiliene fulgt opp barna videre inn voksenlivet, og kanskje til og med livet ut. For noen er det kanskje sånn, men fosterforeldrene har ingen plikt til å følge barna videre etter myndig alder. Politikerne er klar over dette, og ønsker å finne løsninger for hvordan det bedre kan legges til rette for at fosterhjemsordningen bedre kan bistå i de unges overganger. I debatten rundt dette foreslås ulike alternativer fra politisk hold.

Forskning viser at mange barnevernsungdommar slit med ulike problem når dei er mellom 18 og 23 år, og det synest som om det er behov for nye tiltak. Lovfesta rett til ettervern fram til 23 år er eit mogleg grep. Eit anna grep er lønn til fosterforeldre i ein

viss periode etter utflytting, for mange fosterforeldre ønskjer å halde kontakten, og ønskjer gjerne å vere til hjelp vidare. (May-Helen Molvær Grimstad, Krf, Stortinget 2006).

Grimstad foreslår å lønne fosterforeldrene i overgangsfasen etter at den unge har flyttet ut av fosterhjemmet. Kanskje er det penger som må til for at fosterfamiliene skal motiveres til å bistå de unge voksne på veien vidare. Grimstad peker vidare på at mange fosterforeldre ønsker å holde kontakt og å hjelpe vidare, men hva som fører til at kontakten og hjelpen uteblir sier hun lite om. Andre forslag for å bedre fosterhjemsordningen for unge i overgangsfasen bygger på å rekruttere flere fosterhjem.

Mangelen på økonomisk avklaring legg sterke avgrensingar på konklusjonane. Betre kartlegging før val av tiltak er viktig, men for å kunna skreddarsy tiltaka for barnet som skal inn i ein fosterheimsfamilie, treng me eit mangfald av familiar og heimar å velja mellom. Her ligg flaskehalsen. Me har ikkje mange nok i dag. (Terje Breivik, Venstre, Stortinget 2016).

Å slippe opp rundt flaskehalsen, altså å øke antall fosterhjem vil kunne løse noen av problemene innen fosterhjemsordningen. Ved å ha flere familier å velge mellom, vil en kunne finne familier som passer sammen med barnet i større grad enn nå fordi fosterfamiliene ikke er mange nok. Det er viktig at barnet kan klaffe godt med sin nye familie. Kanskje vil en bedre match mellom barnet og fosterfamilien også legge bedre til rette for varige relasjoner mellom dem slik at barnet kan bli en naturlig del av familien inn i voksenlivet også. Likevel er det sånn at å rekruttere flere fosterhjem også har sin pris. Noen må betale for dette, og Breivik mener det må mer penger inn i statsbudsjettet for å få til dette. Å heve budsjettet er ingenting i forhold til den prisen barn og unge må betale for en usikker og vanskelig oppvekst.

6.5 Oppsummerende diskusjon og status i debatten

I perioden 1997 til 2020 har det skjedd flere endringer til det bedre for unge med barnevernsbakgrunn. Det har vært liten tvil om at politikerne både anerkjenner og kjenner til utfordringene barnevernsbarna står overfor når de skal begi seg ut på egne bein ut i voksenlivet. Selv om den politiske debatten i stor grad enes om hvor problemene ligger, er det mindre enighet rundt hvem som skal betale for de ulike tiltakene og hvilke metoder som er best for å styrke både fosterhjemsordningen, ettervernet og å sørge for en best mulig overgang til voksenlivet.

Perioden startet med at det i 1998 ble vedtatt utvidet aldersgrense for ettervern. Unge med barnevernsbakgrunn trenger mer støtte og mer tid i sine overganger. Dette erkjente politikerne da, og siden den gang har oppslutningen rundt dette utviklet seg til en felles konsensus. Da lovforslaget ble drøftet i forkant av vedtaket stod det ikke på at behovet for videre støtte ikke ble anerkjent, men en bekymring over de økonomiske konsekvensene av å bruke mer av barnevernets ressurser på de eldste ville gå utover tilbudet til de yngre barna. Det kan tyde på at de over 18 år fikk avslag på ettervern som en konsekvens av at kommunenes økonomi ikke alltid strakk til, og kanskje ble ikke penge- og ressursbruk prioritert til de unge i myndig alder. At unge har fått avslag på ettervern som følge av kommunens økonomi er bekymringsverdig, men nye lovverk er satt inn for å forhindre dette i 2009. Hensynet til barnets beste skal gjelde uansett, også når det kommer til ettervern og hjelp etter myndig alder. Barneverntjenesten oppfordres dessuten til å kontakte 19-åringer som har takket nei til ettervern for å spørre om de har ombestemt seg. Vi vet lite om dette faktisk skjer i praksis. Mye kan uansett tyde på at utviklingen går det rette veien, men dette har tatt flere år. Store skritt de siste årene innebærer at barnevernloven er gjort om til en rettighetslov, hvilket betyr at unge også har rett på ettervern. Dessuten vil ettervernet med stor sannsynlighet bli gjeldende frem til fylte 25 år i nær fremtid.

Det pekes på at bedre samarbeid mellom Nav og barnevernet vil føre til bedre hjelp og oppfølging i ettervernsfasen, men likevel er det ikke noen klare retningslinjer for ansvarsfordelingen mellom tjenestene. Å bedre samarbeidet har vært argumentert for allerede før 1997. Dette ble også noe av grunnlaget for høringen om å utvide aldersgrensen for ettervern til 23 år. Allerede da ble det poengtert at det ikke ble sett noen bedringer i samarbeidet, og temaet har vært diskutert gjentatte ganger, og like ofte blir det poengtert at samarbeidet ikke er godt nok. Dette til tross for en økt grad av samarbeid i kommunene mellom barneverntjenesten og sosialtjenestene.

Idealet for etterverns- og fosterhjemsordningen er å etterstrebe det å kunne sørge for at barnevernsungdom får den samme støtten og omsorgen som sine jevnaldrende i normalbefolkningen. Tanken er god fordi det viser til et ønske om å gi denne gruppen unge mennesker de samme forutsetningene inn i voksenlivet som annen ungdom, men i praksis vil dette være vanskelig å gjennomføre. Det finnes ingen løsninger som sikrer at fosterhjemmene blir livsvarige familieband, og det finnes heller ingen løsninger for hvordan barnevernet kan utøve offentlig foreldreskap på samme måte som «vanlige» familier utøver foreldreskap overfor

sine egne barn. Dessuten er det ingen regel uten unntak. Selv om mange unge i dag opplever å få god støtte inn i voksenlivet, er det ikke slik for alle.

Forslagene om å kompensere fosterfamilier for å følge ungdommen etter han eller hun har flyttet for seg selv kan være en fin løsning i overgangen, men dette er heller ingen garanti for at fosterfamilien følger opp etter denne perioden er over. Å rekruttere flere fosterfamilier for å sikre bedre tilrettelagte fosterhjem for barnets behov kan også være en fin ide. Dette kan potensielt føre til en bedre match mellom fosterfamilie og fosterbarn, samt legge til rette for varige bånd i større grad, men heller ikke dette vil være noen garanti for å skape langvarige bånd eller hjelp i overgangen til den selvstendige tilværelsen. Motsetningene i fosterhjemsordningen og fosterfamiliens dobbeltrolle kan være problematisk. Likevel er dette en problemstilling vi ikke kommer unna. Offentligheten har ansvaret for å ta seg av barn i de tilfellene hvor omstendighetene tilsier dette, men barnevernet har ikke kapasitet til å utøve foreldreskap overfor disse barna på samme måte som fosterforeldre. Fosterfamiliene opererer i det offentlige sted som en erstatningsfamilie. Å forvente at det offentlige skal kunne finne nye familier til alle barn som trenger det uten en slik ordening er vanskelig å se for seg. Dermed er fosterhjemsordningen avhengig av denne tosidigheten med fosterfamilien som oppdragsutøver for det offentlige og som erstatningsfamilie for barnet.

Barnevernreformen ble vedtatt i 2017 (Innst. 345 (2016-2017)) og skal etter planen iverksettes fra og med 2022 (Bufdir, 2020). En av de største seierne for barnevernsbarna omfatter enda en utvidelse i aldersgrensen som med stor sannsynlighet vil gjelde for unge inntil 25 år (Innst. 310 L (2019-2020)) dersom innstillingen vedtas i lov på Stortinget. I notatet fra innstillingen begrunnes komiteens tilråding om utvidelsen av ettervernet med barnevernsbarnas sårbarhet i etableringsfasen, og ved å utvide aldersgrensen ønsker politikerne å sørge for mindre utenforskap blant unge voksne. Forslaget fikk bred støtte i høringen i forbindelse med de nye lovforslagene. Dette er en pågående sak i Stortinget per dags dato. Innstillingen ble fremmet 26. mai i år, og om forslaget vedtas i lov er dette en stor seier for sårbare unge.

Utvidelsen av ettervernet omtales som et av flere tiltak for å styrke ettervernet. Rett til ettervern ble som nevnt innført i 2018 da barnevernloven ble en rettighetslov. At unge har rett til ettervern, samt at unge inntil 25 år i nær fremtid kan få ettervern er store fremskritt for barnevernsbarna. Dette vil kunne bidra til at deres overganger blir bedre i fremtiden. Om barnevernreformen vil oppfylle alle behovene i de unges overganger kan ikke vites sikkert, men

en utvidet aldersgrense er et viktig steg i riktig retning for å i større grad hjelpe denne gruppen unge inn i den selvstendige tilværelsen. Innstillingen om ettervern til 25 år skal etter planen behandles i første runde på Stortinget i juni i år.

Oppgavens to analysekapitler (kapittel 5 og 6) har belyst mange av utfordringene ved barnevernet, fosterhjemsordningen og den oppfølgingen barnevernsbarna får, og eventuelt ikke får, i overgangen til den selvstendige tilværelsen. Videre i neste kapittel vil jeg forsøke å samle trådene i en avsluttende diskusjon.

7. Avsluttende diskusjon

Formålet med denne studien har vært å utforske barnevernsbarnas overgang til voksenlivet med vekt på hvem som dekker deres behov for støtte og omsorg i overgangen, og hvilke forutsetninger de selv mener å ha for å mestre sine veier til den selvstendige tilværelsen. I tillegg tar problemstillingen for seg hvordan institusjonene barnevernsbarna møter hemmer eller fremmer gode overganger og oppfatninger om gruppens overganger i lys av politikken på feltet. I dette kapittelet vil jeg forsøke å besvare forskningsspørsmålene og drøfte egne funn opp mot det teoretiske rammeverket og den tidligere forskningen presentert i kapittel 2 og 3. Studien har en problemstilling på flere nivåer fordi den omfatter informantenes egne erfaringer på et mikronivå, og politikken for utformingen av barnevern på et makronivå.

7.1 Hovedfunn

Funn fra intervjuene underbygger den tidligere forskningen om at barnevernsbarna er en svært heterogen gruppe med en stor bredde og variasjon i egne erfaringer og utfall i overgangen mellom ungdom og voksen. Intervjuene underbygger også at overgangen for denne gruppen i mange tilfeller skjer raskere og oppleves bråere enn for sine jevnaldrende. Dessuten blir den første flyttingen til en selvstendig tilværelse oftere den siste, slik at flyttingen fra fosterhjemmet gjerne blir den første og den siste, og i mindre grad trinnvis enn hva andre unge kan forvente. Spesielt kommer dette til uttrykk hos den informanten som forteller om å brått bli kastet ut av fosterhjemmet, men også to av de andre flyttet tidlig selv om de tok valget om dette selv. Selv om flyttingene for disse to var frivillig, må det understrekes at valget også var basert på ulike sider ved fosterhjemmet som de ønsket å komme seg vekk fra, noe som kan ha vært med på å fremskynde flyttingen til den selvstendige tilværelsen. Kun en hadde det som kan anses som en «normal» overgang sett opp mot unges utflyttingsmønster generelt.

Behovet for hjelp, støtte og omsorg i overgangen til voksenlivet er reelt. Dette kommer kanskje sterkest til uttrykk hos dem som beskriver å måtte fikse store deler av den praktiske biten med selve flyttingen uten hjelp fra fosterfamilie, barneverntjenesten eller biologisk familie. Barnevernets støtte og hjelp for veien videre var spesielt fraværende for noen av informantene. Derfor måtte de søke hjelp og støtte på andre arenaer, mens funnene også viser til eksempler hvor alle behov for hjelp, støtte og omsorg ble godt ivaretatt. Mangel på positive relasjoner til biologiske foreldre er gjennomgående hos informantene, og et viktig funn. Denne manglende gode relasjonen setter et ytterligere press på relasjonen mellom fosterbarn og fosterforeldre for

hjelp og støtte i overgangen til voksenlivet. *Veien* til voksenlivet, slik Arnett (2004) omtaler overgangen, er derfor ofte kortere for barnevernsbarna, hvilket betyr at denne gruppen også gjerne i større grad opplever enda mer demografisk trengselen i livsfasen mellom ung og voksen enn den unge befolkningen generelt. Dette fordi de i mindre grad får like god tid til å gradvis bli selvstendige og etablerte voksne. En god relasjon til fosterforeldrene kan erstatte behovet for gode forhold til biologiske foreldre og den hjelpen foreldre er for sine unge voksne barn i etableringsfasen. Videre kan dette bidra til å spre den demografiske trengselen ut i tid, slik at også barnevernsbarna kan oppleve en forlenget barndom i fosterforeldrenes forlengede foreldreskap. Fosterbarns forutsetninger for en forlenget barndom avhenger av fosterforeldres ønske om å utvide foreldreskapet utover de grensene som er påkrevd. Hvorvidt fosterforeldre er villig til dette er et usikkerhetsmomentet som kan legge en demper på fosterbarns muligheter for en forlenget barndom og videre føre til en bråere overgang. Selv om fosterfamilien først og fremst er ment som en midlertidig erstatningsfamilie, underbygger denne studiens funn at tilbakeføring til den biologiske familien tilhører sjeldenhetene, slik det ble konkludert med i utredningen om trygge rammer for fosterhjem (NOU: 18, 2018). Derfor er det viktig at fosterbarn og fosterforeldre etablerer en god relasjon slik at de kan fungere som en erstatningsfamilie også etter de har flyttet fra fosterhjemmet.

Hva gleder informantenes oppfatninger om barnevernets innsats i oppveksten og i overgangen til den selvstendige tilværelsen, tilsier funnene en del misnøye. Med unntak av en fikk de ikke tilbud om ettervern fra barneverntjenesten. Dette har fått ulike utfall for disse tre, som derfor enten nærmest ble stående på bar bakke, søkte hjelp hos en annen organisasjon som retter seg mot vanskeligstilt ungdom eller fikk god nok oppfølging i fosterhjemmet, til at ettervern ikke var nødvendig. Dette kan vitne om at å gjøre om barnevernloven til en rettighetslov i 2018 var nødvendig for å bedre sikre at unge som trenger det får den hjelpen og støtten de trenger etter myndighetsdagen. Den tidligere forskningen vitner om at hvem som får ettervern oppleves tilfeldig (Paulsen, 2017) og politikerne bekrefter at det har vært en rekke tilfeldigheter rundt dette. Forhåpentligvis er det ikke lenger like tilfeldig hvem som får tilgang på ettervern etter barnevernloven ble omgjort til en rettighetslov, men her trengs det mer forskning.

Alt i alt vitner funnene fra intervjuene om variasjon på de fleste aspektene ved overgangen til voksenlivet som problemstillingen tar for seg. Barnevernsbarna er selv klar over den utsatte posisjonen de står i når voksenlivet venter dem, og de er klar over hvordan deres forutsetninger for overgangen er annerledes i forhold til sine jevnaldrende som er oppvokst i sine egne

familier. Funnene fra studien samsvarer i stor grad med hva den tidligere forskningen konkluderer med – at barnevernsbarnas overganger oppleves som bråere og at de har et større behov for formell hjelp og støtte når det uformelle nettverket svikter. Dette er et lite utvalg, men disse fire intervjuene vitner likevel om problemstillingene barnevernsbarna møter i sine overganger fra offentlig omsorg til en selvstendig tilværelse.

Studiens funn angående politikernes oppfatninger av barnevernsbarnas overganger til voksenlivet viser til en voksende konsensus om at denne livsfasen er spesielt utfordrende for denne gruppen unge. Samtidig erkjenner de at overgangen mellom ung og voksen strekker seg over lengre tid enn hva den gjorde for noen tiår siden, og at overgangen er en sårbar fase for alle unge. Begrepet *emerging adulthood* (Arnett, 2004) er godt beskrivende for hvordan politikere og samfunnet forøvrig anser prosessen det er å bli voksen. Politikerne likevel klar over at barnevernsbarnas overganger dessverre ofte samsvarer med Rogers (2011) beskrivelse om *instant adulthood*, som ble presentert i kapittel 3. Dette fordi de i større grad blir overlatt til seg selv når den offentlige omsorgen opphører, og de brått må påta seg rollen som voksen tidligere enn sine jevnaldrende.

Stortingspolitikerne er også klar over vanskelighetene med å definere ansvarsfordelingen mellom barneverntjenesten og Nav for videre oppfølging etter 18 år. Dette har vært oppe til diskusjon allerede i starten av perioden dokumentene er valgt ut fra. Dessuten er politikerne bevisst over dobbeltrollen fosterforeldre har ved å både være omsorgsgivere for barn, og å være på oppdrag i det offentliges sted. Derfor har det vært viktig å styrke ettervernet, slik at barnevernsbarna ikke skal måtte risikere å stå på bar bakke ved myndig alder, og å best legge til rette for en varig relasjon mellom fosterforeldre og fosterbarn. Problemet med politikken er derfor ikke manglende forståelse av hvilke problemstillinger barnevernsbarna står overfor når de skal over i den selvstendige tilværelsen, men i større grad uenigheter om hvilke løsninger som er best og hvilke løsninger som vurderes som gjennomførbare.

At politikerne har et mål om at barnevernsbarna skal få tilgang på den samme hjelpen og støtten andre unge får fra sine foreldre i overgangen er et flott ideal, men virkeligheten er en annen. Å strebe etter dette er en god ting på den ene siden fordi alle unge bør få de samme forutsetningene til å mestre overgangene til voksenlivet og dermed få bedre forutsetninger for det videre livsløpet. På den andre siden vil ikke dette være realistisk. Dette er også noe politikerne erkjenner, men ved å stadig vedta endringer som bedrer fosterhjems- og ettervernsordningen

blir barnevernsbarna kanskje bedre ivaretatt enn tidligere. Gode ordningen for disse unge etter 18 år vil kunne være avgjørende for hvilken vei det videre livsløpet tar. Å komme inn i et trygt og stabilt fosterhjem gir positiv effekt på voksenkarrieren, og det samme gjør ettervern (Clausen og Kristofersen, 2008; Backe-Hansen mfl. 2014). Intervjuene kan vitne om at det ligger en sannhet i dette, da informantene som beskriver fosterhjemmet som godt, trygt og stabilt og som og/eller fikk ettervern oppgir å være mer fornøyd med sine overganger enn informantene som ikke tillegger sine fosterhjem de samme beskrivelsene. Videre underbygges den tidligere forskningen på at barnevernsbarna motiveres av å få et bedre liv enn sine biologiske foreldre, noe informantene også oppgir.

7.2 Institusjonelle begrensinger og muligheter

Som livsløpsteorien argumenterer for, er livsløpet blant annet formet av institusjonelle relasjoner, slik som familieforhold, og i barnevernsbarnas tilfelle barnevernet og eventuelt sosialtjenesten. Ettervern er barnevernets bistand for hjelp og støtte i overgangen til den selvstendige tilværelsen, og rammene for ettervernet vil prege forutsetningene for et godt liv i overgangsfasen. Ettervernsordningen er ment for å gjøre overgangen bedre og å gjøre den unge bedre rustet for å takle den selvstendige tilværelsen. Etter flere løft angående ettervernets innhold, skal denne ordningen i teorien favne bredt både i hvem som skal få ettervern og hvilke tiltak som kan gis. Problemet er derfor ikke ettervernet i seg selv, men det uavklarte ansvarsforholdet mellom barnevernet og Nav, noe som også problematiseres i debattene på Stortinget. Unge som blir «sendt» til Nav etter fylte 18 år, med beskjed om at ettervern er «noe de ikke gjør» vitner om ulike praksiser for å gi ettervern etter hvilken kommune det gjelder.

I lys av institusjonell etnografi gir informantene som kompetente subjekter begrepet om ettervern innhold ved å dele sine erfaringer. Studiens tema er overgangen til voksenlivet for unge med barnevernsbakgrunn, og ved å belyse enkeltindividers erfaringer kan informantene bidra i forståelsen av hvordan politikken utøves og oppleves, samt hvordan disse hemmer eller fremmer en god overgang til voksenlivet for disse unge voksne. Mine informanters erfaringer vitner om at ettervern ikke har én overordnet betydning, men flere betydninger. Både fordi funnene viser at dette er noe som ikke blir tilbudt alle, og at ettervern kommer i ulike formater, for eksempel med god oppfølging fra den lokale barneverntjenesten, og som sosialhjelp fra Nav. Ettervern gis derfor ulike betydninger etter hva som tilbys, eller eventuelt ikke tilbys den enkelte og hvordan de opplever å få videre oppfølging, og eventuelt opplevelsen av å ikke få videre offentlig hjelp.

Livsløpsteorien argumenterer for at familieforhold er en av flere ting som preger individets livsløp. Det er det spesielt tydelig at barnevernsbarnas overgang mellom ung og voksen preges av betingelser i familieforholdene. Først og fremst fordi deres familiebetingelser ikke samsvarer med hvordan en familie normalt sett er sammensatt, og for det andre fordi fosterforeldre kan fraskrive seg alt ansvar for barnet ved 18 år. Foreldre flest ønsker en relasjon til sine voksne barn livet ut, og som vi så i et eksempel er det mulig å oppnå en slik relasjon til fosterforeldre også. Likevel er det ingen garantier for en varig relasjon. Fosterhjemsordningen er derfor problematisk som følge av dobbeltrollen fosterforeldre står i. Dette er en problemstilling som like fullt problematiseres på Stortinget. Kanskje anser noen fosterforeldre oppgaven som en jobb, mens andre vil anse det å forsørge et fosterbarn som en livslang investering i familierelasjoner. Å bli møtt med ulike forutsetninger i overgangen til voksenlivet som følge av at fosterforeldre kan velge, eller ikke velge å påta seg forlenget foreldreskap, kan sette preg på den videre livsløpsbanen og vil videre kunne prege overgangen senere i livsløpet. Dette fordi overgangen mellom ung og voksen anses som avgjørende for hvem de unge blir i sine voksne liv. Barnevernsbarna har flere institusjonelle kontekster å forholde seg til, og på et annet nivå enn for sine jevnaldrende. Som funnene viser til er det varierende grad av hjelp og oppfølging i fasen mellom ungdom og voksen.

Samfunnsforholdene legger føringene for hva som anses som normativ tidsbruk i fasen mellom ungdomstid og voksenliv. Det ligger en underkommunisert bevissthet om at unge bruker lang tid i denne fasen. Likevel forventes det at barnevernsbarna oftere skal være uavhengige og mestre den selvstendige tilværelsen nokså tidlig sammenlignet med andre unge, selv om politikerne har et ideal om å gi denne gruppen unge de samme forutsetningene som annen ungdom. I tillegg til hvordan barnevernsbarnas familieforhold skiller seg fra andre familier, samt deres relasjon til andre instanser for hjelp og støtte i overgangen til voksenlivet, blir disse unge møtt med det samme forvetingspresset fra samfunnet forøvrig til å mestre normal tidsbruk på andre arenaer. For eksempel legger samfunnsforholdene til rette for at skole og utdanning skal fullføres på så og så lang tid. Samfunnsforholdene setter altså forventinger til hva som er ansett som passende ferdigheter til en gitt alder. På grunn av aksepten for unges langstrakte overganger mellom ung og voksen, må barnevernsbarna ta på seg voksenrollen tidligere enn det som er normativ tidsbruk i denne fasen. For denne gruppen unge påtar fosterforeldre seg mindre grad av forlenget foreldreskap enn foreldre flest, som videre hindrer en forlenget barndom. Dette kommer til uttrykk i den tidligere forskningen, men også hos flertallet av

informantene som flyttet for seg selv allerede som 18-åringer. I denne alderen tok de på seg oppgaver som å finne et sted å bo, håndtere egen økonomi og rett og slett være ansvarlig for seg selv. Dette forventes ikke av 18-åringer på generell basis, da unge i denne alderen som oftest enda går på videregående skole og derfor bor hjemme. Tidsspennet fra myndig alder og frem til midten av 20-årene er for unge flest en fase som består av prøving og feiling og veksling mellom å være avhengig og selvstendig. I denne vekslingen er det vesentlig at foreldre støtter og hjelper barna videre inn i voksenlivet gjennom forlenget foreldreskap. Intervjuene vitner om at barnevernsbarna får mulighet til dette i varierende grad.

Individualiseringsteori handler om økende grad av selvrealisering i et samfunn der samfunnsstrukturene løsnes på, og at samfunnsinstitusjonene mister grepet om menneskers livsløp, slik som forklart i kapittel 3. De langstrakte overgangene mellom ung og voksen som ses generelt i den norske befolkningen kan tolkes som et tegn på individualiserte samfunn. Dette fordi unge gis god tid og har stor frihet i hvilke valg som fattes for egen framtid. Hvis vi skal se barnevernsbarnas overganger i lys av dette, kan det se ut til at de har mindre handlingsrom. Dette kan videre sette begrensinger for valgmuligheter og forutsetninger forbundet med å innta den selvstendige tilværelsen. Slik som vi så med informanten som måtte velge bort ting hun hadde lyst til fordi hun som 18-åring med ansvar for egen økonomi hele tiden måtte vurdere om hun kunne ta seg råd til å bli med vennene på ting. Samtidig gir også statusen som fosterbarn informantene muligheter til å etablere seg for seg selv i ung alder, noe som ikke nødvendigvis er et mulig valgalternativ for ungdom generelt. Derfor åpner støtteordningene potensielt for muligheter til å ta valg om eget liv i større grad enn 18-åringer ellers som ofte ikke har muligheten til å flytte hjemmefra like tidlig.

Som nevnt tidligere har teori om individualisering møtt stekt kritikk. Krange og Øia (2005) går så langt som å si at individualiseringsteorien ikke kan overføres til virkeligheten, og mener at overgangen til voksenlivet slett ikke er individualisert. Empirien som ligger til grunn for denne studien kan på ingen måte underbygge at individer er frie og uavhengige av institusjonene i samfunnet. Derfor kan individualiseringsteori benyttes som et redskap for tolkning, men er vanskelig å anvende for å beskrive barnevernsbarnas overganger til den selvstendige tilværelsen. Jeg har likevel valgt å ha det med for å tydeliggjøre hvor avhengige denne gruppen er av at institusjonene de omfattes av fungerer godt slik at de kan få den hjelpen og støtten som trengs på veien inn i voksentilværelsen. Spesielt betydelig er det at ettervernet fungerer godt

når fosterfamilien svikter i å utøve forlenget foreldreskap for sårbar ungdom med manglende nettverk.

7.3 De unges behov

De unges egne opplevelser og behov i overgangen til voksenlivet er vesentlig for å se på om ordningene som skal hjelpe dem til en selvstendig tilværelse er gode nok. Unge med barnevernsbakgrunn oppgir at de ønsker seg bedre tid i overgangen (Paulsen, 2017), og betydningen av å ha minst en stabil relasjon med en voksen anses som viktig (Bakketeig og Mathisen, 2008). I barnevernlovens paragraf 4-1 står det at barnet bør ha stabil og god voksenkontakt for kontinuitet i omsorgen. Brudd i relasjoner preger barnevernsbarnas oppvekst, og brudd med voksenrelasjoner som fosterforeldre eller barnevernskontakter kan oppleves spesielt vanskelig i den sårbare fasen mellom ung og voksen. Tilgang til støtte er noe av det de unge selv mener er blant de mest vesentlige i utfallet av overgangene sine (Storø, 2012). Dette er kunnskap som gjenspeiles i intervjuene, og som i dokumentanalysen viser at politikerne vet om. Informantene opplyser om relasjoner og støtte som har vært viktig for dem, og underbygger derfor betydningen av gode relasjoner. Tilgang på god voksenkontakt har alle mine informanter hatt, men noen i større grad enn andre. Intervjuene vitner også om hvor viktig det er med et godt ettervern og gode ordninger for fosterhjemsomsorgen for å dekke behovene i overgangen. Spesielt tydelig vektlegges behovet om trygghet blant informantene, noe som ikke er uventet med tanke på deres mer eller mindre utrygge fortid og en vanskelig oppvekst med blant annet vold og rus i hjemmet hos de biologiske familiene.

7.4 Avslutning

Denne studien har undersøkt overgangen fra barnevernets omsorg til en selvstendig voksentilværelse. Ved å benytte meg av forskning som viser til hvilke problemstillinger disse unge møter i overgangen, samt perspektiver på ulike sider ved samfunnet som preger livsløpsovergangen mellom ung og voksen, har jeg satt intervjuene inn i konteksten av hva det vil si å bevege seg fra en livsfase til den neste. De politiske dokumentene vitner om en voksende konsensus om at samfunnet er i endring. Overgangen til voksenlivet tar lengre tid enn for noen tiår siden, og intervjuene og dokumentene vitner om at barnevernsbarna ikke har de samme forutsetningen for å bruke tid til å finne sine veier som samfunnet legger opp til for befolkningen forøvrig. De unge barnevernsbarnas behov for hjelp, støtte og omsorg anses som viktig, og overgangen oppleves ofte som brå. Stortingspolitikkerne er klar over barnevernsbarnas

utfordringer i overgangen til voksenlivet, og flere lovendringer har ført til bedre forutsetninger med tiden. Likevel får denne gruppen unge mennesker totalt sett ikke den samme tilgangen på tid, støtte og omsorg som sine jevnaldrende. For å bedre situasjonen i overgangen mellom ung og voksen for barnevernsbarna har den politiske debatten dreid seg om idealer for å gi disse unge bedre forutsetninger i møte med voksenlivet, men samtidig erkjenner politikerne at dette er vanskelig å få til i praksis. Med den pågående utarbeidelsen av barnevernreformen og sannsynligheten for nok en utvidelse av aldergrensen for ettervern er det mulig at forutsetningen for denne gruppen unge menneskers overganger bedres. Likevel vil disse unge menneskene alltid måtte ta stilling til problemstillinger som angår sine institusjonelle relasjoner og forholdet til den biologiske familien. Derfor er det ikke gitt at overgangene blir enkle uansett bedring i etterverns- og fosterhjemsordningene, men bedring er likevel viktig for å legge forholdene best mulig til rette.

8. Litteratur

- Andersen, Patrik Lie (2014). Marginalisering blant unge voksne – hva sier forskningen? I: Backe-Hansen, Elisabeth, Christian Madsen, Lars B. Kristofersen og Bjørn Hvinden (red.) (2014). *Barnevern i Norge 1990-2010 : En longitudinell studie* (Vol. 9/14, NOVA-rapport). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Alver, Bente Gullveig og Ørjar Øyen (1997). *Forskningsetikk i forskerhverdag: vurderinger og praksis*. Oslo: Tano Aschehoug
- Arnett, Jeffrey Jensen (2004). *Emerging Adulthood : The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties*. New York: Oxford University Press.
- Backe-Hansen, Elisabeth mfl. (red.) (2014). *Barnevern i Norge 1990-2010 : En longitudinell studie* (Vol. 9/14, NOVA-rapport). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bakketeig, Elisiv og Elisabeth Backe-Hansen (2008). *Forskningkunnskap om ettervern*, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bakketeig, Elisiv og Anders S. Mathisen (2008) Ungdommenes egne stemmer, i Bakketeig, Elisiv og Elisabeth Backe-Hansen (red.) *Forskningkunnskap om ettervern*, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, s, 120-160.
- Barne- og familiedepartementet (2018). *Endringer i barnevernloven fra 1. juli*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/endringer-i-barnevernloven-fra-1.-juli/id2606170/>
- Barnevernloven (1953). *Lov om barnevern*.
- Barnevernloven (1992). *Lov om barneverntjenester*
- Biggart, Andy og Andreas Walther (2016). Coping with Yo-Yo Transitions: Young Adults' Struggle for Support, between Family and State in Comparative Perspective. I Carmen

- Leccardi og Elisabetta Ruspini (Eds.), *A New Youth?: Young People, Generations and Family Life*. London: Routledge, s. 41-62.
- Brannen, Julia og Ann Nilsen (2005). Individualisation, choice and structure: A discussion of current trends in sociological analysis. *The Sociological Review* 53(3): 412-28.
- Breimo, Janne Paulsen, Johans Tveit Sandvin og Hanne Thommesen (2015). Trøblete overganger i et aldersdelt hjelpeapparat. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 92(1), pp.28–44.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet [Bufdir] (2020). *Ettervern: tiltak for ungdom over 18 år*. Hentet fra:
https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Negativ_sosial_kontroll_tvangsekteskap_og_arsrelatert_vold__en_veileder_til_barnevernstjenesten/Fasene_i_en_barnevernssak__familie_og_sikkerhetsarbeid/Ettervern/
- Clausen, Stein-Erik og Lars B. Kristofersen (2008). *Barnevernsklienter i Norge 1990–2005. En longitudinell studie*. (Vol. 3/08, NOVA-rapport). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Dokument: 8:76 S (2014-2015) *Representantforslag om å styrke retten til ettervern i barnevernet*.
- Dommermuth, Lars (2009). Når flytter de unge hjemmefra? *Samfunnsspeilet*, 23(1), 9-12. Statistisk sentralbyrå.
- Elder, Glen H, (Ed.). (1985). *Life course dynamics: Trajectories and transitions, 1968-1980*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Elder, Glen H., Monica K. Johnson og Robert Crosnoe (2003) The Emergence and Development of Life Course Theory. In: Mortimer J.T., Shanahan M.J. (eds) *Handbook of the Life Course. Handbooks of Sociology and Social Research*. Boston, MA: Springer.

Ettervern – barnevernets tiltak (2019) i KS. Tilgjengelig fra:

<https://www.ks.no/fagomrader/barn-og-unge/barnevern/oppfolging-av-unge-med-barnevernserfaring/ettervern-i-barnevernet-og-oppfolging-fra-nav/ettervern--barnevernets-tiltak/>

Gjerdevik, Birthe (2005). *Fosterbarns familier: betydningen av sosiale og biologiske bånd for tilhørighet og identitet* [masteroppgave]. Universitetet i Bergen.

Grønmo, Sigmund (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Hammer, Torild (2009). *Unge sosialklienter fra ungdom til voksen alder*, (Vol. 11/09, NOVA-rapport). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Hellevik, Tale (2005). *På egne ben. Unges etableringsfase i Norge*. (Vol 22/05, NOVA-rapport). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Höjer, Ingrid og Yvonne Sjöblom (2010). Young people leaving care in Sweden. *Child & Family Social Work*, 15(1), 118-127.

Höjer, Ingrid og Yvonne Sjöblom (2014). Voices of 65 Young People Leaving Care in Sweden: «There Is So Much I Need to Know!». *Australian Social Work*, 67(1), 71–87. doi: 10.1080/0312407X.2013.863957

Innst. S. nr. 189 (2009-2010) *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen*.

Innst. S. nr. 197 (2014-2015) *Representantforslag om å gjøre barnevernloven til en rettighetslov*.

Innst. 310 L (2019-2020) *Endringer i barnevernloven*

Krange, Olve (2004). *Grenser for individualisering: ungdom mellom ny og gammel modernitet*. (Vol. 4/04, NOVA-rapport). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Meld. St. 17 (2015-2016) *Trygghet og omsorg – fosterhjem til barns beste*.

Myklebust, Jon Olav (2014) Livsløp i utakt. *Spesialpedagogikk*. 3/14. Hentet fra: <https://utdanningsforskning.no/artikler/livslop-i-utakt/> (Lest juni 2020)

Nilsen, Ann (2020). Independence and relationality in notions of adulthood across generations, gender and social class. *The Sociological Review*.
<https://doi.org/10.1177/0038026120931425>

NOU 2018: 18. *Trygger rammer for fosterhjem*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.

Ot.prp. nr. 61 (1997-1998) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester*.

Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) *Om lov om endringer i barnevernloven*.

Paulsen, Veronika (2017). *Overgang til voksenlivet for ungdom i barnevernet* [doktoravhandling]. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Reuterdaahl, Anne-Cathrine og Norunn Reinertsen (2012). Ungdom i dag blir «aldri» voksne. *Norsk rikskringkasting [NRK]*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/dokumentar/vi-er-unge-mye-lenger-enn--for-1.8709512> (Lest april 2020)

Rogers, Ruth (2011). 'I remember thinking, why isn't there someone to help me? Why isn't there someone who can help me make sense of what I'm going through?: 'Instant adulthood' and the transition of young people out of state care. *Journal of Sociology*, 47(4), 411–426. <https://doi.org/10.1177/1440783311420793>

Silverman, David (2014). *Interpreting qualitative data* (5th ed.). Los Angeles, California: SAGE.

Skilbred, Dag og Anette Christine Iversen (2014). Unge voksne som har bodd i fosterhjem og tatt høyere utdanning: Suksessfaktorer? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, (04), 161-176.

Skoglund, Jeanette (2018). *Upbringing by relatives: Incorporating new understandings and perspectives into the study of kinship foster care*. [doktoravhandling]. Tromsø: Norges arktiske universitet.

Smith, Dorothy (2005). *Institutional ethnography: A sociology for people*. Lanham, Maryland: AltaMira Press.

Statistisk sentralbyrå (2020). *Studenter i høyere utdanning*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/utuvh> (Lest april 2020).

Statistisk sentralbyrå (1998). Barnevern, 1997: Flere barn mottar hjelpetiltak. *Ukens statistikk* nr. 37/98. Hentet fra: https://www.ssb.no/a/ukens_statistikk/utg/9837/1.shtml (Lest mars 2020).

Stortinget 11. mai 2006. Sak nr. 6. *Interpellasjon fra representanten May-Helen Molvær Grimstad til bare- og likestillingsministeren*

Stortinget 31. mai 2016. Sak nr. 5. *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Trygghet og omsorg. Fosterhjem til barns beste*

Storø, Jan (2012). *Ettervern og overgang for ungdom i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Texmon, Inger (1994): Ut av redet – utflytting i flere trinn. *Samfunnsspeilet* 2,; 9-15, Statistisk sentralbyrå.

Thalgaard, Tove (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Tysnes, Ingunn Barmen og Riina Kiik. (2015) Forlenget barndom og forlenget foreldreskap. *Fontene Forskning: Et Tidsskrift Fra Fellesorganisasjonen (FO)*, (1) 1 4-16.

Thørnblad, Renee og Amy Holtan (2011). Oppvekst i slektsfosterhjem: unge voksne fosterbarns familieforståelser. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 11(1), 49-67.

9. Vedlegg

9.1 Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Barnevernsbarnas overganger til voksenlivet”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å oppnå større grad av forståelse av barnevernsbarnas overganger til voksenlivet og forutsetninger for å mestre et selvstendig liv i voksen alder. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektets formålet er å lære mer om barnevernsbarnas overganger til voksenlivet, og hvilke elementer som preger deres overganger. Problemstillinger som vil tas opp omhandler blant annet hva som kjennetegner og preger barnevernsbarnas overganger, hvem som gir støtte og omsorg i denne prosessen, og hvilke forutsetninger mener de selv de har blitt gitt for å mestre et selvstendig liv i voksen alder. Prosjektet skal til slutt ende som min masteroppgave i sosiologi, og er et ettårig prosjekt.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Sosiologisk institutt ved Universitetet i Bergen er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalgskriteriet er at du har vært under omsorg av barnevernet for en lengre periode av oppveksten, at du nå er 18 år eller eldre, samt at du bor utenfor fosterhjem eller andre former for institusjoner underlagt barnevernet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Om du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du er med på et intervju. Intervjuet vil vare i ca. 45 minutter til 2 timer. Intervjuet består av forberedte spørsmål om blant annet hvordan du opplevde å flytte fra den biologiske familien din, hvordan du opplevde flytteprosessen fra fosterhjemmet (eller annen barnevernsinstitusjon), om overgangen til et selvstendig voksenliv, og hvem du anser som din familie og hvem som gir deg støtte og omsorg som voksen. Intervjusamtalen vil foregå et sted du selv velger, gjerne et sted du føler deg komfortabel. Samtalen vil bli tatt opp med lydopptaker, og jeg vil ta notater underveis.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er jeg, og delvis min veileder som vil ha tilgang til opplysningene som samles inn i forbindelse med prosjektet.
- For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til ditt navn eller andre personopplysninger, vil navnet ditt og opplysningene dine være lagret adskilt fra øvrige data, og materialet vil oppbevares bak passordbeskyttede filer som kun jeg vil ha tilgang til.

Prosjektet vil utgjøre min masteroppgave, og de opplysninger som publiseres i det ferdige prosjektet vil kunne være sitater og opplysninger om livssituasjon som blir kryptert eller anonymisert ved bruk av fiktive navn, og jeg vil samarbeide med deg om hvilke opplysninger du mener vil være anonymiserende nok. Opplysninger om alder, bosituasjon, arbeid/skolegang vil kunne være relevant å ta med i prosjektet, men med moderasjon. Det er ikke ønskelig at du skal kunne gjenkjennes.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 1. juni 2020, med høyde for at det kan gå noe over tiden. Etter prosjektet er fullført, vil alle dine personopplysninger og lydopptak slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Bergen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen ved Liv Johanne Syltevi. E-post: liv.syltevik@uib.no.
- Vårt personvernombud: Janecke Helene Veim. E-post: personvernombud@uib.no.

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Liv Johanne Syltevik

Student
Dina Amundsen Welo

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Fosterbarns overganger til voksenlivet, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. juni 2020.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

9.2 Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Dato:

Alder:

Kjønn:

Informere i korte trekk om hva samtalen vil gå ut på, og vise til tidligere kontakt.

Oppsummere informasjonsskrivet.

INNLEDENDE

- Vil du fortelle hvorfor du ønsket å delta i dette prosjektet?
- Vil du fortelle litt om din livssituasjon i dag?
- Kan du fortelle litt om hva du tror kjennetegner overgangen til voksenlivet for barnevernsbarn?

BAKGRUNN

- Kan du i grove trekk beskrive familiesituasjonen din før barnevernet ble innblandet?
  - Hvem bodde du med? Mor, far, søsken?
- Hvordan opplevde du oppveksten din frem til barnevernet ble koblet inn?
- Hvis ønskelig, kan du forklare litt om hvorfor du ble flyttet fra familien din?
- Hvordan opplevde du flyttingen på den tiden?
  - Hvor gammel var du da du flyttet?
  - Hva tenker du om det som skjedde når du ser tilbake på det i voksen alder?

FOSTERHJEMMET

- Hva var dine tanker om å flytte inn i en ny familie da du kom inn i fosterhjemmet?
- Kan du fortelle litt om tidslinjen og omstendighetene rundt din egen oppvekst?
- Hvordan vil du beskrive utviklingen av relasjonen mellom deg og din/dine fosterfamilie/fosterfamilier?
- Følte du deg som et medlem av den nye familien?
  - Følte du deg likt behandlet som eventuelle søsken og andre familiemedlemmer?
  - Nye onkler, tanter, besteforeldre? Ble de inkludert i storfamilien?
- Hva kaller du fosterforeldrene dine? Navn, mamma/pappa, noe annet?
- Hvilken rolle mener du fosterfamilien(e) har hatt i oppveksten din?
  - Omsorgspersoner, forelderrolle, støttende, autoritær? Annet?
- Hadde du følelser i oppveksten knyttet til at du bodde i fosterhjem i oppveksten?
  - Fortalte du om dette til andre barn/venner?
  - Hvis nei, hvorfor ikke?

- Hvis ja, hvorfor? Hvilken respons fikk du på dette?
- Hva føler du at fosterfamilien har gitt deg i løpet av oppveksten?
- Fikk du den støtten og omsorgen du mener barn og unge trenger?
  - Hvordan bidro de til å oppfylle disse behovene?
  - Følte du at noe manglet?
- Hvordan er forholdet til fosterfamilien din i dag?
  - Har dere jevnlig kontakt?
  - Bidrar de med noen form for økonomisk eller praktisk hjelp i overgangen til voksenlivet?

BIOLOGISK FAMILIE

- Hvilken betydning har din biologiske familie for deg?
- Har du hatt jevnlig kontakt med din biologiske familie i oppveksten?
- Hvordan er forholdet ditt til din biologiske familie i dag? Foreldre, søsken, besteforeldre?

FLYTTING TIL SELVSTENDIG TILVÆRELSE

- Hvor gammel var du da du flyttet for deg selv?
- Var dette et valg du tok selv?
  - Hvis ja, hva baserte du valget på?
  - Hvis nei, hvilke omstendigheter var det som førte til at du flyttet?
- Hva vet du om ettervernstiltak?
- Fikk du selv ettervernstiltak? Hvordan opplevde du dette?
- Fikk du hjelp og støtte i flyttingen? Hvem bistod eventuelt med dette?
- Følte du at du fikk tilstrekkelig med hjelp og støtte da du skulle flytte ut for deg selv?
  - Hvem hjalp deg?
  - Hva bidro den/de med?
  - Hva skulle du ønske du mer hjelp til?
- Hadde du mulighet til å flytte tilbake til foreldre/fosterhjem/institusjon dersom det skulle være behov for det?

BARNEVERNET

- Hvordan opplevde du barnevernets håndtering av din sak?

- Hvilke forventinger tror du barnevernet hadde for din selvstendige tilværelse?
- Er det noe du skulle ønske ble håndtert annerledes?
- Hva synes du barnevernet burde vært bedre på?
- Har du hatt en trygg voksenperson å forholde deg til fra barnevernets side?

NÅVÆRENDE SITUASJON

- Hvem anser du som din familie i dag?
- Hvis du kan velge å definere venner eller andre personer som ikke er fosterfamilie eller biologisk familie, vil du svare annerledes på forrige spørsmål?
- Hvem gir deg støtte og omsorg i hverdagen i dag?
- Har du noen gang hatt tanker om at livssituasjonen din i dag ville vært annerledes dersom du ikke hadde bodd i fosterhjem?
- Mener du at bakgrunnen din kan ha hatt påvirkning på livssituasjonen din slik den er i dag? Eventuelt hvordan? Hvis uenig, hvorfor?
- Har du noen gang opplevd noen form for stigma eller fordommer på grunn av din bakgrunn?
- Er det en eller flere personer i livet ditt som har hatt betydning for deg i din prosess?
- Er du tilfreds med livssituasjonen din i dag?
- Hvordan ser du for deg eget liv noen år frem i tid? Hvilke ønsker og forventinger har du til fremtiden?
- Hva tenker du om utdanning?
- Hva tenker du om jobb og jobbsituasjon?
- Hva tenker du om boligmarkedet og der du bor nå?

AVSLUTNING

- Hvis de ungdommene som har vært under barnevernet har noen fordeler eller ulemper i overgangen til en selvstendig tilværelse – fordeler eller ulemper som andre unge ikke har - kan du beskrive dem?
- Tror du at dine erfaringer med barnevernet ligner på andres erfaringer?
- Tror du at dine erfaringer med overgangen fra ung til voksen har likheter/ulikheter med andres overganger?
- Er det noe du vil tilføye, eller er det spørsmål du mener jeg burde stilt om noe vi ikke har snakket om?